

Csicsay Alajos
Hajnali álom

Csicsay Alajos

Hajnali álom

Elbeszélések, novellák

Lilium Aurum
Dunaszerdahely
2003

A kötet megjelenését
a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta.

© Csicsay Alajos, 2003
© Lilium Aurum, 2003
ISBN: 80-8062-164-0

Városiak

Sokáig azt hittem, Péli István visszajön, és feleségül veszi Annuskát. Mariska néném is ebben reménykedett, s hogy esetleges kételyeit elhessegesse, azt mondogatta anyámnak:

– Összeillenek. Városiak mindketten. – Amikor pedig anya valamit suttogott a nénémnek, ő így felelt:

– A városi ember nem olyan szégyenlős, mint mi vagyunk, Ilonkám.

– Szemérmetlenek – mondta felháborodottan anyám. – A gyerekek előtt csókolóznak. – Hangosan beszélt, hogy Annuska és Péli István is hallja meg kint a folyosón.

Folyosónk csak nekünk volt az egész faluban. Akkor készítette szürke betonból apám, amikor a postás a SAS-behívóját hozta. Nagydarab ember volt a postás. Arca mindig borostás, szeretett gúnyolódni, és folyvást röhögött.

– Bolond vagy te, Endre, hogy folyosóba öled a pénzedet, amikor háború van. Inkább bunkert építhetnél, hogy legyen hová behúzódnia a családnak, ha ideér a front.

– Mit tudsz te a frontról, Józsi?

A postás megint röhögött egyet, és felmutatta a bal kezét, amelyről hiányzott a középső ujj.

– Mutogathatod, disznó, de még nem biztos, hogy megúszta. Jöhet még terád is dér. Azt mondják, akinek a puskájával meglőtted magad, megesküdtél rá, hogy az egész kezedet levágja, ha hazajön.

– A pripetyi mocsaraktól?

– Akár onnan is.

– Onnan senki se jön haza – mormogta elkomorodva Józsi, majd feldobta magát a rozoga kerékpárjára és elzörgött a falu felé.

Amikor anyám apa utolsó levelét olvasta, sírt, és azt mondta Mariska nénémnek:

– A mocsarak közé vitték.

– Falusi ember jól eligazodik a mocsarak közt – bölcselkedett néném. – Ha szegény Zolit vinnék oda, az első rohamnál elveszne.

Mert városi? Tettem fel magamnak a kérdést, és csodálkoztam, mivel Zoli bátyám anyám szavai szerint aszfaltbetyár volt. Minden hájjal megkent gazfickó, aki nem átalította elrabolni a zsidó asszonyok pokrócát. Pénzért kínálták neki, de ahe-lyett, hogy megfizette volna az árát, a hóna alá csapta és elszaladt vele. Biciklit is lopott valahol, amin füttyörészve bekerekkezett hozzánk, az anyja és húga után.

– Hogyan férünk el ennyien ebben a kis házban? Vajon meddig kell még szoroskodnunk? – aggódott édesanyám.

Stikker úr felkacagott a kályha mellett, és gúnyosan megjegyezte:

– Ne féljen, házínéni, nem sokáig kell szoroskodnia velünk... – de nem indokolta meg, miért.

– Mondja csak ki bátran, Stikker úr, amit gondol! Nem kell betojnia, nem jelentem fel –biztatta Zoli bátyám, mire Stikker csípősen visszavágott:

– Magáról sose lehet tudni, hogy mit fog cselekedni, Heisinger úr.

– Nézze, Stikkerkém, én már rég megtehettem volna, hogy magukat kisöpörtetem innen, mert maguk gyáva lógósok. Maguk azt lesik, hogy mikor érnek ide a ruszkek, és mikor szedhetik nyakukba a lábukat, de tévednek, barátom. Magukat vagy seggbe lövik futás közben, vagy elhurcolják Szibériába.

Hogy Stikkeréket seggbe lövik, nem állhattam meg kunco-gás nélkül. Azt hittem, az csak olyasmi, mint ahogy Szarvák őrmester légpuskával fenéken lőtte a csicskását, mert az tűzforró teát tett elé. Láttam, ahogy a csicskás ülepére tapasztott tenyérrel visongva körözött az udvaron. Úgy kapdosta a lábát, mint aki parázson szalad.

– Ilyenek a városiak – mondta akkor anyám, mintha arra figyelmeztetett volna, ha felnövök, messzire kerüljem el a várost és a városiakat.

Egy napon aztán megfogyatkoztunk. A hátsó szobából elvezényelték Szarvák őrmestert, a kamrában alvók közül vele tartott a csicskása is, Zoli bátyámat pedig a csendőrök vitték el.

– Emlékeztek rájuk? – kérdezgette később heherészve a visszajött Zoli. – Úgy jöttek be a szobába, ahogy a magyarőrök az istállóba mennek. A hülye zsandár, ahelyett hogy levette volna válláról a szuronyos puskát, inkább lehajolt. Még félre is billentette, mint marha a szarvát, hogy el ne akadjon az ajtófélfában. Suttyó parasztok!

– Az utolsó szavakat úgy ejtette ki, mintha megvetően köpött volna. Aztán vidám történeteket mesélt a börtönnapjairól. Megmutatta, miként bújt ki naponta a bilincsből és hogyan csúsztatva vissza a kézfejét. Olyan keskenyre összezsugorította, mint amilyen vékony a csuklója volt.

– Látod, milyen szerencséd van? – nézett rá szelíden Mariska néni. – Ezért nem vittek el katonának sem, Zoltán.

– Ez kevés lett volna ahhoz, anyuska – csóválta meg fejét sokatmondóan Zoli bácsi. Még egy éjszakát ott töltött nálunk, s folyvást a jajgató cigány gyereket utánozva ízetlenkedett: – Fáj a hajam – és sajnálta a zsidó asszonyok pokrócát, amit a csendőrök elvettek tőle, amikor érte jöttek. – Jó volt vele takarózni – magyarázta, majd ruhástul dőlt le Stikker mellé a szalmára, amelyet esténként anyám nyalábbal hordott a szobába, reggel pedig vissza a fészerbe.

Nálunk csak az esték voltak zajosak akkoriban, a nappalok csöndesek, hacsak a lőtérrel behallatszó fegyverropogást nem számítom. A katonák folyvást gyakorlatoztak, kivéve Táborit, aki, ha tehette, hazaszökött hozzánk, és jámbor mosollyal hallgatta Annuska mélabús dalait. Nem is tudom, hogy tanulhatta meg őket Annuska, mert Stikker gramofonja csak esténként nyekergett, amikor a lány a folyosón Péli Istvánnal csókolózott. Ám másnap a műsort hibátlanul végigdalolta: a *Jóska lelkemet*,

a *Kis Katót*, meg a *Volt egyszer egy hadnagyocskát*, de mind közül azt szerette legjobban, amelyik neki szólt. Annak is csak egyik versszakát. Engem néha bosszantott a folytonos ismétlés, mert olyannak tűnt, mint amikor a tű a lemezen megáll, de Annuska csak fújta: „*Aludjuk át az éjszakát, / Én csendben gondolok rád. / Magyarok nem való a könny, / Nagy István úgyis visszajön.*” Persze ő nem Nagy István nevét dalolgatta, hanem Péliét. Édesanyám a tűzhely mellett a homlokát ráncolva néha odasúgta nekem:

– Ne hallgasd őt, városi lány!

A katonák egy reggel úgy kerekedtek fel, mint a vadludak, irdatlan lármával, valamennyien egyszerre, és elvonultak nyugat felé. Mélységes csönd telepedett a falura. Aztán megjelent Zoli bátyám, karján széles szalaggal, nyakában a kisbíró dobja lógott, és hadarva kihirdette, hogy fel fogják robbantani a hidat. Az emberek rémülten tekingéltek egymásra, majd valamelyik öregember elkiáltotta:

– Hamar nyissátok ki az ablakokat!

A mi ablakunk mögül Annuska jajongó dala röpönt ki, mint valami megriadt madár. Ott szálldosott körülöttünk, de rajtam kívül aligha vette észre valaki, pedig igazán szánnivaló volt. Magamban én is vele dúdoltam: „*Magyarok nem való a könny, / Péli István úgyis visszajön.*” Közben arra gondoltam, apám is közel lehet már. Valahol a falu nádasai közt bujkál, túl a füzeseken. Ha a hidat felrobbantják, akkor az oroszok hozzánk nem tudnak bejönni, apám pedig a mocsarak közül bátran hazajöhet. Biztosan nem halt meg, mert ő nem olyan kényes városi ember, mint azok, akik a telet velünk egy szobában töltötték.

A városiak elmentek mind. Kivéve Mariska nénémet meg Annuskát. Elvitték az öreg gramofont is. Azért-e vagy valami másért, a nagy csöndességben szavunk is egyre halkabb lett. Vártunk. Hosszan, egyre szürkébben. Ha esténként emberi léptek neszét hallatta velünk a sötétség, én hittem, hogy apám jár odakinn. Annuska pedig megesküdött rá, hogy Péli István jött vissza, mert olyan szépen, csöndesen senki sem tud járni, mint ő, a finom, városi úrifíú.

Hajnali álom

Valahonnan messziről ugató kutyák hangja röppent át a falun. Egyébként sötét csend ült a házak felett. A közvilágítást éjfélkor mindig kikapcsolják, mivel rendelet szabályozza, hogy takarékoskodni kell a villanyárammal.

Az öreg Bálintnak álmodnia kell. Régi, megszokott szerepe ez, még a népszínművek idejéből. Mindenre pontosan emlékszik. A rikítóan tarka színfalakra, Imrére, aki guruspánt tűzött a kalapja mellé, hogy a közönség jobban kacagjon. A sörszagú kocsmára, ahol nemrégén azt énekelte mély, rekedt hangon az emberek fülébe, hogy *Szeressük egymást, gyerekek...*

– Menjen a francba, öreg! – lökte oldalba egy bunkó pasas, aztán engesztelésül hozzátette. – Tudhatná, hogy humbug az egész, ma már mindenki önmagát szereti.

Bálint csalódottan lötyögette féldecijét a kecskelábú asztalhoz.

– A fiam. Hallottad, hogy meghalt a fiam? – nézett üveges szemekkel a szomszédjára.

A tehenész megvonta a vállát. Valóban nem tudta, hogy Bálintnak fia volt. Ilyen kótyagos öregeknek mindenféle megfordul a fejükben.

– Csak kortyolgatva igyon, bátyám! – intette az öreget.

A kutyaugatás nekicsapódott az ablaknak. Bálint összerezent. Szerette volna kinyitni a szemét, de sehogy se ment. Jó lenne megkérni az asszonyt, hogy segítsen, csak hogy nem jutott eszébe a neve. Mindig a Terus tolakodott a nyelvére, de ezt mégsem mondhatja neki, hiszen Terus is meghalt. Elsírta magát. Úgy bőgött, mint gyerekkorában, szipogva, amit szörnyen reszelt. Csak meg ne lássák ezek az idegenek! Mit mondana nekik, mi baja lett?

– Janika! – nyöszörögte. Közben az öregasszonyt kereste, de nem látta sehol. – Takarják be a Janikát, keresztanyám! – mondta a vén Kollernénak. – Szépen kérem, tegyék rá a pokrócot, mert megint lázas!

Vajon mi lehet a neve ennek a másik asszonynak? – gyötörte ismét a gondolat. Micsoda szégyen! Hiszen a felesége. Kellene tudnia a nevét. Ennyivel tartozik neki, már csak azért is, hogy hozzájött.

– Mert kellett neki a ház meg a nagy kert. Gebedj meg, Jánosunk, ha ilyen szívtelen voltál!

Bálint János mosolygott. Megint eluralkodott rajta a gonoszság. Örült, hogy a húgát így kisemmizhette. Igaza volt a vigécnek, gondolt megint a kocsmai jelenetre. – Mindenki önmagát szereti.

– Te is meghalsz egyszer, Bözsi – csillapította a húgát. – A vejed ki nem állhat. Azt hiszed, balga, ha a kertem meg a házam az övék lehetett volna, téged jobban megbecsülnének? Tévedsz! Megint eljöttél károgni felettem, pedig még nem érkezett el az óráim. Csak hajnal van, és én álmodom. Ez az én szerepem a guruspános színdarabból. Én vagyok a molnár, aki a fapadon hempereg, és butaságokat hord össze álmában. Téged is csak álmodlak, Bözsi, akár Kollerékat meg Janikát.

Ahogy magában kimondta a fia nevét, megrezzent. Ilyenkor szoktam felébredni, gondolta. Most fel kell nyitnom a szememet és rátekintennem az ablakra. Odakinn világosodik már. Valaki elkergethetné a kutyákat, de hiába is mondanám, úgysem hallja meg senki. Valóban csak a ház meg a kert hozta ide ezt a másik asszonyt? Pedig olyan becsületes, szép, tiszta a szeme. Neki sohasem beszélt a fiáról. Talán, mert neki is van egy fia, aki majd mindkettőjük örököse lesz. Mondhat, ki mit akar, igaz van Bözskének. Sokat számít, ha az ember hagy valamit maga után.

Akkor, ott idegenben ilyesmire nem gondolt. Kit érdekelt akkor az ingatlan! Csak az volt a fontos, hogy megmaradjanak. Egyszer kirakodni a vagonokból, letelepedni valami csendes

helyen, jó nagy parasztportán, ahol biztonságban érezheti magát az ember.

Bosszankodott, hogy mindenki jól viseli az utat, csak éppen az övéi nem. Asszonya is, gyereke is göthös. Különösen a gyereket féltette. Mindenki tudta, hogy jámbor legényke. Mindig úgy aludt el a fapadon, hogy oldalra billent, és a feje alá tette a sapkáját.

Úgy is halt meg, ahogyan aludni szokott. Párnának feje alá gyúrta a sapkáját, és meghalt. Éppen akkorra, mire megérkeztek. Az első dolguk volt a temetés, aztán nekiláttak a kirakodásnak, és dolgoztak mindent, ami jött. A gazda jóra való ember volt. Megbecsülte mindkettőjüket, és részvéttel volt irántuk.

Furcsa. Ilyen apró részletekkel nem szokott jelentkezni nála a múlt. Most azon töprengett, hogy mikor a kutyák ugattak, valóban sírt-e vagy csak álom volt az is.

Valaki hangosan köhögött az utcán. Egy másik érdes hang jó reggelt kívánt.

Bálint János felnyitotta a szemét. Az ablakra nézett. Oda kinn valóban hajnalodott már. Kezét a rádió kapcsolójához emelte. Éppen kezdték mondani a hajnali híreket.

Minden reggel azt hallja, hogy felbolydult a világ. Így megy ez szüntelen, amióta az eszét tudja. Ez az öreg recsegő masina, pirosan pislogó szemével, behozza a szobába a világot. Milyen kegyetlenül gyilkolják egymást az emberek, gondolta. Valami bántóan éles zenét sugároztak a hírek után. Lehalkította a készüléket, és a hajnali álmára gondolt. Érezte, valami nagyon nyomja a mellét. Mintha nagy kő nehezedne rá. Az utóbbi időben gyakran jelenik meg álmában Janika.

Pedig neki talán sohasem volt fia. Biztosan nem volt sohasem...

Bogyószedők

– Mára szép idő van, máma biztosan megtelnek a kannák
– mondta az asszony, és körbehordta tekintetét, hogy mutassa, mennyire elégedett és bízik a szerencséiben.

A férfi hallgatott, és nyugtalanul szimatolt, mint a kutya, amikor gyanús nyomra lel. Nem értette, miért van felszedve a híd pallója, hiszen a víz egészen mélyen folyik, és semmi jele az áradásnak. Az erdőbe ugyan be lehet menni így is, hiszen a gerendákat ott hagyták. Szép szögletes gerendák kötötték össze a két meredek partot, könnyen át lehetett sétálni rajtuk.

– Gyerünk! – mondta határozottan.

Az asszony óvatosan indult utána. Félt. Valószínűleg tériszonya volt, mert visszaszólt a mögötte maradt gyerekek:

– Lacika, ne nézz lefelé, csak mindig előre, és akkor nem szédülsz... Legalább a korlátot hagyták volna itt, hogy az ember tudna mibe kapaszkodni.

– Fenének ide a korlát – mondta a férfi mérgesen. – Nyolc lépés az egész, a gerenda meg széles, akár a gyalogút. No, mi lesz már? – mordult a gyerekre.

– Leesek! – tétovázott a fiú.

– Gyere, mert ha visszamegyek érted, beleváglok a vízbe.

A gerendák alatt erős volt a sodrás. Ha valaki belepottyan, aligha ússza meg élve. Tudta ezt jól az apa is, de erőt vett magán, és dacosan szorította össze az ajkát: át kell hogy jöjjön egyedül.

A gyerek imbolyogva elindult. Az asszony lélegzet-visszafojtva nézte, várva, hogy mikor sikolthatja el magát.

– Hála istennek – tört ki belőle a sóhaj, mikor a gyerek lelépett a gerendáról.

A férfi is úgy érezte, mondania kéne valamit. Láтта, hogy

a gyerek dicséretet vár. Hát csak várja! Hosszú hallgatás után fordult oda az asszonyhoz:

– Semmi az ilyen átkelés. Mi, annak idején, a Prutnál... Azt kellett volna látni – és intett, hogy menjenek tovább. Csendben bandukoltak.

A gyerek már sokszor hallotta az apjától ennek az idegen folyónak a nevét. Néha még álmodott is róla, furcsa álmokat.

Felnőtt volt és bátor, akár az apja. Együtt gázoltak a hónaljig érő jeges árban, s közben lövedékek robbantak körös-körül. Hullottak az emberek, meg a lovak is. Ő tiszt volt, parancsnok, és vezényszavakat kiabált. Este pedig felsorakoztatta a megritkult századot, mindenkit megdicsért, az apját külön is, csak Nyéki Gézát, a sunyi tizedest nem, aki mindig más bőrére játszott. A fiú egy alkalommal így szólt az apjához:

„Horváth honvéd, hozzám!”

„Igenis, főhadnagy úr”, vágta vigyázzba magát az apja.

„Ide figyeljen, Horváth! Amit most mondok magának, maradjon köztünk! Szigorúan bizalmas. Érti?”

„Igenis, főhadnagy úr.”

„Halkabban! Nos, kedves barátom, ez a Nyéki tizedes nem tetszik nekem. Amint látom, a honvédek sem szeretik. Ezt a Nyékit valahogy le kellene csellenteni, ahogyan maguk felé mondják. Megteszi?”

„Igenis, főhadnagy úr!”

Dühítette, hogy az apja folyton ezt az egy mondatot hajtogatja, de nem tette szóvá.

„Köszönöm”, mondta higgadtan, és kezét nyújtott a közkatonának. „Isten önnel!” Hosszan nézett a távozó baka után, és hallotta, amint a társainak eldicsekszik:

„Finom ember a mi főhadnagyunk.”

S még aznap teljesen szétverték az alakulatot... Az álom itt mindig megszakadt.

Horváth Ferenc az erdő szélén, ahol a kavicsos kocsíút véget ért és nyílegyenes léniákká ágazott szét, megállt.

– Az úristenük ne legyen! – szorította ökölbe a kezét. –

Nézze csak, komaasszony, mit írtak ide – mutatott rá az egyik fára.

– Az er-dő-be be-men-ni sz-i-go-rú-an ti-lo-s! – betűzte ki az asszony.

– Vadásznak! Ilyenkor vadásznak. Persze, hát mit is csinálnának?... Az embernek van egy szabad vasárnapja, gondolja, szed egy kis bogyót a családnak télire, mert kell a vitamin, ők meg vadásznak. Vadásztatnak, mint a méltóságos urak. – És mérgében földhöz csapta az ebédhordó kannát. – Övék az erdő. Azt csinálnak benne, amit akarnak. Nekünk meg, ha egy kis csipkebogyó kell, som vagy galagonya, akkor forduljunk vissza, mert még belénk trafálnak. Hát nem!

Az asszony ijedten toporgott.

– Ne menjünk be, komámuram! Baj lesz belőle.

– Baj? Aztán milyen baj?

– Nem hallja, hogy lődöznek?

– Sörétes puskával. Az is valami? – mondta, és idegesen fölnevetett.

A gyerekek tetszett az apja bátorsága. Kívánta, hogy be-menjenek az erdőbe, de nem szólt.

– Mindenki viselkedjen úgy, mintha háború lenne. Ha azt mondom, feküdj, akkor a földhöz lapulunk, ha pedig azt, hogy föl, akkor megindulunk előre.

– Jézus Mária! – nyekeregte az asszony, és rémülten keresztet vetett.

A gyerek elfordult, és kajánul vigyorgott. Kedvére volt a dolog.

Alig haladtak pár száz métert, pokoli puskaropogás tört ki a közelükben.

– Feküdj! – vezényelt Horváth tompa hangon.

Az asszony úgy hasalt el a földön, hogy a kannák kirepültek a kezéből.

– Ne csörömpöljön, a krisztusát!

Katonák vagyunk, igazi katonák. Örvendezett magában a gyerek. Horváth odakúszott hozzájuk.

– Ha azt mondom, föl, balra lehúznak. Van ott egy vízmosság, megbújunk benne, míg tart a veszély.

– Forduljunk vissza! – suttogta az asszony.

– Nem lehet! – vágta rá a férfi katonásan. – Ezt a csatát nem szabad elveszíteni.

A durrogás hirtelen abbamaradt.

– Föl! – parancsolta Horváth, és elkezdtek szaladni a cse-nevész füzesen át. Elöl ő, utána az asszony és leghátul a gyerek. Úgy ugrottak a legközelebbi gödörbe, mint valami lövészárokbába.

– Csörtettél, mint egy szarvasbika – korholta a fiút lihegve, majd halkan hozzátette: – Ez itt kitűnő menedék. Ideiglenesen megfelel. Aztán átcsúszunk a holtágba, az jóval mélyebb.

Csendben gubbasztottak egy ideig. Elsőnek a gyerek szólalt meg.

– Mesélhetne valamit, édesapám!

Horváth ránézett, és keserűen elmosolyodott. Ez az ostoba kölyök azt hiszi, hogy amit néha felidéz, az nem egyéb, mint haszontalan mese. Mikor érti meg végre, hogy az apjának minden elbeszélése megtörtént. Szórol szóra igaz, szintiszta valóság. Volt olyan éjszaka, amikor tizenkétszer gázoltak át a Pruton. Tizenkétszer oda meg vissza. Télen, vaksötétben, amikor jégtáblák úsztak a vízen, és százakat kaszált le körülöttük a halál. Az sem hazugság, hogy Cséfalvy főhadnagy az ő kezébe adta Nyéki tizedes életét. Csak egy vacak golyóba került volna, és a hőbörgő Gézának kaput.

– De nem ám, hogy eljár a pofád, mert akkor kettéhasítlak! Komámasszonynak is ajánlom, tegyen lakatot a szájára.

– Sok mindent hallottam én szegény uramtól – sírta el magát az asszony, s közben arra gondolt, kár volt ezzel a hóbortos Horváthtal eljőnnie. Egyetlen szem bogyót sem szednek egész nap. Itt fogják elpocsékolni az időt ebben a ronda, iszapszagú gödörben. Ha egyedül indul el az öreg töltések felé, már minden edénye tele van. Másnap főzhette volna a lekvárt, bort is erjeszthetett volna, tán még tíz litert is. A maradék csipkebogyó meg

papíron száradhatna teának. Csak az a baj, hogy retteg a siklótól.

– Ó, uram teremtőm! – sóhajtotta. – De nehéz keresztet raktál a vállunkra.

– Azt is mondja el, édesapám, hogyan lőtt embert! – szólt közbe a gyerek.

– Az úgy volt, hogy... – kezdte Horváth, de aztán mintha meggondolta volna, keményen rászólt a gyerekekre. – A háborúban minden katona lelő egy-két embert. Azért katona – mondta, és kidugta a fejét a gödörből, hogy körülkémleljen. Közben fél szemmel a fiára sandított. Nem kedvelte ezt a gyereket. Puhának, gyámoltalannak tartotta. A kisebbikhez fűzött több reményt. Eleven, akár a tűz. Ez meg, ahogy mondják is, az anyja fia. Mindig fáj valamije, és fél. Folyton fél. Talán többet kellene verni, hogy megedződjön, de nincs szíve kezét emelni rá. Ha meg akarja ütni, úgy néz, mint a kiskecske, amelyiknek el akarják vágni a nyakát.

– A Szigethátra kellene eljutni, a vadkörtefához, ott rengeteg a csipkebogyó – mondta elgondolkodva.

– Korán esteledik már – jegyezte meg az asszony.

– Vadkörtét érné meg szedni. Aszalva, télen nem létezik jobb csemege – morfondírozott Horváth.

Miket nem beszél, gondolta a gyerek. Soha nem evett meg egy kanál körtelevest sem. Csak adja a nagyot. Ám ismerte jól az apját, tudta, ha valamit a fejébe vesz, nem enged belőle. Ne ki ugyan mindegy, mit szednek a kannákba, körtét-e vagy csipkebogyót... Jó, hogy most itt vannak, és élvezheti a csetepatét. Valóban úgy csörtetett át az erdőn, mint az űzött vad. A játéktól megmámorosodott. Azt sem bánta volna, ha golyók süvítenek el a füle mellett. Örült, hogy ezt a kalandot apjának köszönheti. Más ember, ha elolvasta volna a fára szegezett feliratot, biztosan visszafordul. Az ő apja viszont megmakacsolta magát, és csak azért is bevitte őket az erdőbe. Az is nagyszerű, hogy itt van velük Terus néni, akit ő keresztmamának szólít. Öröm nézni, ahogy a haja csapzottan lóg a kendő alól, és mennyire két-

ségbe van esve. Holnap már a fél falu arról beszél, miként bujkáltak az erdőben a vadászok elől.

A puskaropogás megint fölhangzott. Hol közelebb, hol távolabb sejtették a vadászokat.

– Tudja, mi lenne jó, komámuram? – súgta az asszony bizalmasan. – Ha bogyó helyett egy őzbakkal, vagy legalább nyúllal térhetnénk haza. Azt mondják, a sebzett vad néha elbolyong.

Horváthnak is valami hasonló járhatott az eszében, mert folyton forgatta a fejét, és ki-kinézett a gödörből. Ilyenkor csendre intette az asszonyt meg a gyereket. Azért nem mulasztotta el csípősen megjegyezni:

– A vadnak több esze van, mint az embernek. Hát még az orra milyen kényes. Az embert egy kilométerről is megérzi. Bolond lenne idebaktatni hozzánk, hogy az ölünkbe bukfacezzen. Sokat kell azért bújni a bozótot, hogy elejtett vadra akadjon az ember.

– Ha élne szegény István, biztosan nem szenvednénk hiányt. Senki sem értett úgy a csapdákhoz, mint ő.

– Nagy reszkír volt az – nézett az asszonyra szigorúan Horváth. – Ma már nem merné megtenni senki sem.

– Dehogynem – ellenkezett az asszony, de mintha elsiette volna a választ, el is hallgatott.

– Kutyák! – kapta fel a fejét ijedten Horváth. – Az istenüket, kutyák! Már erre is telik nekik. Még miféle úri passzióra nem? Gyerünk a holtághoz! – adta ki a parancsot.

Egyenként ugráltak ki a gödörből, de most fordított sorrendben. Elöl a fiú, utána az asszony és leghátul a férfi futott. Olyan zajt csaptak, akár egy falka vaddisznó. Nem messze tőlük éles fütty hasított a levegőbe, tompa kurjantásokat hallottak, majd ebsaholást. Egy alámosott fűzfa gyökerei közé bújtak, szinte beleolvadva a tájba. A gyerek egyre inkább örvendezett, az arca kipirult s a szeme különösen fénylett. Szerette volna megkérdezni az apjától: „Ugye, ez most olyan, mint az igazi háború?”, de gondolatait szétrebbentette a hirtelen rájuk törő zsi-

vaj. Veszettül csaholó kutyák és csodálkozó emberek állták körül őket. A csoportból kivált egy ismerős alak, és hozzájuk lépett, mire az ebek elhallgattak.

– Amint látom, Ferenc, neked sohasem jön meg az eszed. Mi a fenét kerestek itt? Csak nem az hiányzik, amitől Kárpátalján megmenekültél?

Horváth hallgatott, s míg ő nem mozdult, addig az aszszony meg a gyerek is maradt a helyén.

– Miért néztek olyan borjúszemekkel? – ripakodott rájuk Nyéki. – Kászálódjatok fel, és kotródjatok ki az erdőből, míg jókedvemben láttok.

Lám, a tizedes úr, gondolta Horváth. Azt nem kívánná, hogy elébe álljak és elhadarjam: „Tizedes úrnak alázatosan jelentem, csipkebogyót szeretnénk szedni!” Ám szó nélkül felállt, leporolta a ruháját, majd halkán azt mormogta:

– Jól van, Géza, megyünk már.

– Legalább Terus nénémnek lehetett volna több sütnivalója – kezdte újra Nyéki, de kürtjel hívta őt, s a bogyószedőkhöz hátrahagyott egy hajtót, hogy vezesse ki őket az útra.

– A léniáról le ne térjenek! – kiáltott vissza keményen.

A hajtó, egy bumfordi siheder, mint aki parancsot hajt végre, erőlyesen rászólt Horváthékra.

– Szedjék gyorsan a lábukat, mert Géza bátyám jó ember, de nem tanácsos visszaélni a türelmével. Ha begurul, nem ismer se istent, se embert.

– Nekem mondd? – dünnyögte Horváth.

– Mit mondott?

– Semmit, csak azt, hogy ő a gazdaság legjobb csoportvezetője. Nemhiába bíznak meg benne feltétlenül.

Az erdő szélén, ahol a léniák összefutottak, s a tilalmi táblát lustán lengette a szél, a hajtó magukra hagyta őket.

Miután a gerendákon is szerencsésen átjutottak, a gyerek az apja mellé somfordált, s egy alkalmasnak tűnő pillanatban odaszólt neki:

– Én a maga helyében a Prutnál golyót eresztettem volna belé, még ha százszor falumbeli is.

Kenyérevők

A bagoly már rég elkuvikolta az éjfél. Csak én voltam ébren a konyhában. Mellettem a maradék szénán a kövér hentes horkolt. Tudtam, hogy a házat végképp halálra ítélték, csak azt várják, hogy a patkányok kidöntsék a falakat. Utáltam ezeket a ronda, csupasz farkú rágesálókat, és sajnáltam a sovány növénydékmarhákat, hogy ilyen férgekkel kell megosztaniuk hajlékukat. A szobákban még megvoltak a szentképtartó szögek, pókok aggatták rájuk szárítani piszkos rongyaikat.

Az ajtó nyitva állt. Százesztendő nyárfák seprtek le az égről a holdfényt, és borítottak ránk belőle foltos takarót. Az átlatok komótosan kérődztek a szobákban, néha felnyögtek, és savanyú párával lehelték be az apró ablakokat.

Ott, ahol régen az asztalunk állt, kétesztendő üszőborjú nyomta a szalmát. Fölötte még kiállt a gerendából a rozsdás kampósszög, melyen valaha petróleumlámpa függött. Kormos cilindere akkoriban arany glóriát festett a fejünk fölé. Ki érdekelte volna meg jobban, ha nem mi, a betlehemi pásztorok. Nem holmi fehér gatyába, ingbe bújt alkalmi kunyerálók voltunk, hanem igazi pásztorok, a szüntelen messiást váró Szelepcsényiek. Egyedül a nevünkre lehettünk büszkék. Apánktól hallottuk, hogy régen, nagyon régen valami főpap is viselte. Néha meglátogatott bennünket, s ilyenkor igazi ünnep volt nálunk. Bíborpalástja aranyfonállal volt hímezve, és a kalapja akkora volt, mint egy napraforgótányér, csak nem sárga, hanem az is bíborpiros. Hatalmas pásztorbotját az asztalnak támasztotta, és intett szolgálóinak, hogy hozzák be a frissen sült kenyeret, tegyék az asztalfiába, ahol anyám a kommenciós kenyeret tartotta.

Szegje meg, főméltóságos – szólta apám kellő alázattal –, a kegyed keze fel van szentelve.

Hogy termett apa ajkán ilyen lágy beszéd, nem értettem, mert egyébként kemény szavakat szórt ránk, ha éppen szükségét látta. Nagyon sokat káromkodott, s mikor kiöntötte mérgét, kevélyen felemelte a fejét, és azt mondta:

– Én vagyok a falu első számú cselédje, ha nem tudátok.

A hentes mellettem rettentő nagyot horkantott. Enyhén oldalba löktem a térdemmel, mire rekedten köhögni kezdett.

– Takarjál be, fiam! – nyöszörögte.

Ráterítettem a koszos lópokrócot. Jó lenne, ha most elhallgatna. Nagyon kívánom a csendet. Szelepcsényi érsek épp az imént surrant ki az ajtón, és útját a csordakút felé vette. Csak le ne tapossa a hajnali csiperkét, mert anyám sírva fakad, ha nem lesz mit szednie a kötényébe. Ni csak, itt hagyta a gyémántköves botját!

– Érsek úr! Megálljon! – kiabáltam utána. – Itt felejtette a görbebotját! Magának hiányozna, mi meg mire mennénk vele? És kerülje el a kertünket, mert még kárt tesz a gombatermésben.

A főpap keresztet rajzolt a homlokomra, és húszfillérest nyomott a markomba.

– Legalább kezet csókoltál érte? – kérdezte anyám szigorúan. – Nézd, milyen csodálatosan szép cipót hozott!

– Olyan, mint a manna – mosolygott szelíden apám. – A fösvény parasztok maguk sem esznek ilyet, nemhogy még nekünk adnának belőle.

Valami erősen csiklandozta az orromat. A Hajnalcsillag in-cselkedett velem.

– Hess innen, te! – hárítottam el magamtól. De a lányka csak tovább kacarászott fölöttem.

– Nem akarod magadat eljegyezni velem? – kérdezte csodálkozva. – Nézd csak, milyen szép vagyok! Egy órája sincs, hogy megfürödtem a csordakútban, és friss harmattól illatozik a hajam.

– Gyönyörű vagy – öleltem át a derekát, és selyemhajával betakartam az arcomat. A mező illatát éreztem rajta. – Te drága, egyetlen szerelmem – sóhajtottam.

– Ugye nem hagysz el soha? – A csillag kacéran kuncozott, és felröppent az égre. Szomorúan néztem utána, de nem hittem egyetlen szavát sem.

– Lassan reggel lesz már – ásított nagyot a hentes. – HitTED volna, fiam, hogy vénségemre éjjeliőr leszek?

– Olyan mindegy, hogy mit hisz az ember – vizsgáltam a kesergő öreget. – Még nyugodtan aludhat egy rátát. Mire jön a csoportvezető, felébresztem.

– Jó szíved van neked – motyogta, és visszabújt a lópokróc alá.

– Gyere, simulj még hozzám! – intettem lopva a csillagnak.

– Nem lehet – ingatta a fejét. – Késő van már, de ha nagyon akarod, megpergetem veled a Földet.

– Nincs neked akkora erőd, kicsi csillag – mondtam lemondóan, mire megsértődött, és dacosan toppantott.

– Hát akkor csak csodálkozz!

A Föld valóban visszafelé fordult. Pergett bolondul, mint az ostorral hajtott játék csiga. Majd egy pillanatra megingott, és oldalra billenve megállt.

Az ágyban apám hortyogott mellettem. A többiek is mind békésen pihentek. Egyedül én ébredtem fel a dörömbölésre. Az istálló felől jött a zaj. Megint a Murád, a legvadabb bika döfködte a jászolt. Kezem ökölbe szorult, fogadkoztam, hogy reggel megverem. Hogy meri öklelni a jászolt az a vadbarom, mikor abban fekszik a kis Jézuska. „Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik” – dúdolgattam magamban, és arra gondoltam, hogy holnap lesz karácsonyest.

Apám tegnap friss kenyeret hozott. Puhát, illatosat. Milyen jó lenne megkóstolni. Csak egy harapást belőle. Már régen járt nálunk Szelepcsényi érsek, talán hercegprímás lett azóta, azért nem mutatkozik. Nem baj, most van mit ennünk. Ott szunnyad a kenyér az asztal kenyértartó fiókjában, tiszta kendőbe bugyolálva. Ide érzem finom illatát. Apám dohányszagú leheletén át is érzem. Igazi karácsonyi kenyér. Nem merek moc-

canni sem, de a Murád ismét dörömbölni kezd, mire apám felébred, és felkászálódik.

– Vigyázzon, nehogy megdögönyözzze magát! – susogom utána úgy, hogy a többiek ne hallják. Míg kint járt az állatoknál, tüzet raktam a konyhában. A rőzse pattogását élvezve lóbáltam a lábam.

– Már te sem bírsz aludni? – kérdezte apám, és elnyűtt télikabátjáról lerázta a havat.

– Ehetnékem támadt – ejtettem ki merészen a szót, és rövidre húztam a nyakam, hogy a pofont könnyebben elviseljem.

Apám mellém telepedett a lócára, és üresen bámult a levegőbe. A rőzse hamar ellobbant a tűzön, újat kellett rá raknom.

– Gyerek, te gyerek! – szólt halkán apám. – Hozd ki a kenyeret az asztalfiából, de csendben ám!

Ugrottam, mint a menyét, talpam nem is neszegett a frissen tapasztott földön. Az asztallap simán elsiklott, magamhoz öleltem a drága kenyeret. Osontam vele a konyhába, és apám elé tettem. Ő szertartásosan kibontotta a kendőből, és úgy ült fölötte, mint Jézus Krisztus az utolsó vacsorán.

– Kést adjál! – rendelkezett, majd két óriási karajt szelt. – Ez a tiéd, az meg az enyém. – Haraptunk. Jó íze volt. – Anyádnak ne adjunk belőle?

– De – bólintottam. – Meg a gyerekeknek is. – És apám aprította hét-, nyolcfelé a barna héjú kenyeret.

Ettünk. Mindnyájan ott ültünk már az asztalnál átizzadt alsóruhában, és haraptunk, rágtunk. Az utolsó morzsáig eltakarítottuk. A végén anyám összehajtogatta a kenyeresruhát, és elégedetten mondta:

– Három napra le van a gondunk.

– Semmi baj – vigasztalta apám. – Ma lesz szenteste, áldást hozó este, hát reménykedjünk. Reggel megjáratom a hóban a Murádot, addig is lustálkodjatok, kenyérfalók.

A keskeny ablakon át láttam, hogy az égen fázósan vacognak a csillagok.

– Esthajnal, Esthajnal! – kiáltoztam. – Pergesd vissza a csigát! Nem hallod? Pergesd vissza...

– Miket lármázol, te gyerek? – nézett rám csodálkozva a hentes.

– Ah, badarság, pihenjen csak nyugodtan, Szabados úr, hiszen megígértem, hogy öröködöm maga helyett is.

– Elég volt. Mindjárt itt lesz a csoportvezető, és ha fekve talál bennünket, levon fél munkaegységet a járadékunkból. Vagy talán ezt akarod?

Valóban hajnalodott. Kezdték már szállingózni az etetők.

Kerékpárjaikat a régi karámkorlátnak támasztották. Hangesen jó reggeltjeik után a rádióban hallott hírekről tereferéltek. Az egyik azzal rémítgetett bennünket, hogy háború lesz ismét.

– Szeretné a gazember, hogy visszafelé forogjon a világ – dörmögte egy másik –, pedig tudhatná, hogy ilyen nincs. No gyerünk, emberek, mert a beszédből nem élünk meg!

– Majd összebékíti őket az idő – bölcsekedett a csoportvezető. – Szabados úr, a krumpli már megfőtt a disznóólaknál – fordult a hentes felé. Az öreg hálásan nézett rá, és szuszogva indult a dombon át az új épületekhez.

– Gyere, tarts velem! – biztatott, de én elhárítottam.

– Nem szeretem a főtt krumplit, Szabados úr – mondtam.
– Én kenyérevő vagyok.

A nyárfáknál elvált az utunk. Ő az ólak felé ment, én meg a régi csordakúthoz. Enyhe fény lopakodott az ég kupolája alá. Sokáig gázoltam a csillagok könnyében, és reméltem, hogy a kútban még megpillanthatom a fürdőző Esthajnalsillagot.

Kivégzés az almafák alatt

A kertben tyúktrágya szaga terjengett. Talán még a fákon is ez termett. Az undorító por finoman, akár a hamu, beborította a körtét, az almát, sőt a dió zöld kopácsát is. Minden gyümölcs kis és nagy gubóvá szürkült. Forró levegő bágyasztotta a gyomot is, ebből termett itt a legtöbb. Farmnak neveztük el ezt a helyet. Azelőtt ezt a szót nem ismertük, csak ólaink és istállóink voltak. Előbb telepünk lett, majd létrehoztuk a farmot.

Mióta baromfit telepítettek a kertbe, nem szívesen jártam oda, mert undorodtam a dögszagtól. Bárhogy letisztogatták is a tyúkok a csontokat, a bennük maradt velő bomlásnak indult, és hemzsegték rajta a kövér húslegyek. Néha a munkások összetúrták a hulladékot, sekély gödörbe lökték, egy kevés földet hintettek rá. A hosszú épületek végében, mint valami hadikonyhán, a fortyogó katlanokban egész nap főtt a lóhús. Rémisztő koponyák, lábszárcsontok és bordák meredeztek ki a hatalmas üstökből.

– Istentelen munka ez – mondta egy kocsis, amiből nemigen lehetett tudni, hogy mit ért ezen. Egy biztos, engem ijesztett ez a művelet. Még csak fél lábbal voltam kint a mesevilágból, s a másik lábam máris jócskán süppedt az otromba valóságba.

– Gyere, gyere, igyál egy kortyot! – szólt rám a kerítés mögül nagyapám, az őr, és a sövénykarók fölött nyújtotta felém a lapos üvegben lötyögő kisüstit. Kellett a fenének. Ám a második kínálásra meggondoltam magam, elvettem az öregtől a flakót és jól meghúztam. Talán sokallotta, de azért rekedten hehe-részett. Én meg mintha a tudómet akartam volna kiöklendezni a kisüstitől.

– Jó, mi? Emberség van benne. – Nyelintett ő is vagy ketőt, nagyobbacskákat, és az üveget visszacsúsztatta rongyos zakkója zsebébe. – Máma megint kivégzés lesz – mondta, és az almafák felé fordult.

Nem szóltam rá semmit. Elbámultam az országút irányába, jön-e már valaki, de teljesen kihalt volt a táj. Bemásztam a kerítés résén, és leültem a cölöppadra az öregem kunyhója elé. – Mit babrál maga ott benn? – förmedtem rá.

Csak hosszú szöszmötölés után válaszolt:

– Beírtalak a naplóba. Így ni. Nyolcadik látogató, onokám, Lajcsi. Látogatásának célja: szemle.

Az öreg örvezetőféle volt még az első világháborúban. Harábjtak valamit a közösbén, nyomban katonásdit játszott. Ezen a napon különösen barátságosnak tettette magát. A dózniját is elém tartotta, pödörjek magamnak egy cigarettát, ha gusztusom van rá. Illetve, ha tudok.

– Csavarjon csak maga, én nem kívánom! – hájítottam el. Úgyis elárulná otthon anyámnak, ennyire ismertem őt.

– Nem tudod, mellik van soron? – érdeklődött.

– Nem – ráztam a fejem, pedig tudtam, hiszen azért jöttem ide. Az öreg az eget kémlelte. Sejtettem, mit akar mondani, elkelne már egy kis eső. Legalább elverné a port, s egy darabig nem hintenék a tyúkok a levegőbe.

Átkozott jószág ez a fehér aprófajta. Senki sem szereti. Bognár, az állattenyésztő fűnek-fának magyarázta, hogy leghorn a nevük. Ő is őt elemit végzett, akár a többi vezető személy, de mint funkciós, okosabbnak tartotta magát a kétkezi munkásnál. Puskája is volt, kétsövű, kakasos, amit, fene tudja, miért, mindig magával cipelt. Néha a varjakra lövöldözött, de ritkán találta el őket.

A kivégzéseknél nehéz, ólomsörétes patronokat dugott a fegyverébe. Élesre töltött, de a kakast nem húzta föl. A mordályt csövénel markolta, és a tusát lábhoz eresztette nagy fontoskodva, mint aki fényképész elé áll.

– Elővezetni! – vezényelt.

Olivér, a mindenes öreglegény, a bokrok mögül kicammogott az elítélttel.

– Kösd a fához! – rendelkezett. Egyébként mindez teljesen fölösleges volt, mivel Olivér tudta és pontosan végezte a dolgát. Föcskét gyöngé madzaggal a fához kötötte, a gyom közül föl-emelte a nehéz hasítófejszét, markába köpött, és jókora lendülettel biztos ütést mért a fekete kanca csillagos homlokára. A rozoga állat úgy nyaklott össze, mintha csont sem volna benne.

Bognár, közben észre sem vettük, célzott. Mivel a letaglózás jól sikerült, gyakorlott mozdulattal törte meg a fegyver csuklóját, és pottyantotta markába a papírpatronos töltényeket. Így ment ez minden mészárlásnál.

– Teremtő isten! – nyögött fel mellettem öregapám. – Hát így ér véget egy ló élete?

Tudtam, hogy az öreg mindennél jobban ragaszkodott igásállatához. Én is csak most kezdtem azon gondolkodni, miért is kell hússal táplálni a baromfit? Biztos voltam benne, hogy öregapám naplójába ma nem kerül be a szokásos szöveg: „Július tizennegyedikén, délelőtt tíz órakor kivégzés. Az elítélt neve Föcske, harminchét éves nóniusz.”

Álltunk bután a ló hullája fölött. Néztem, hogy élettelen pofáján, az apró szőrszálakon hogyan hagy nedves csíkot a nyitott szeméből kicsordult könny.

– Látod? – suttogta az öreg.

Most először éreztem őt közel magamhoz.

– Maguk meg mit ácsorognak itt? – ripakodott ránk Bognár. – Azt hiszik, nekem könnyebb?

Még egy rövid ideig álldogáltunk, mint a gyászolók, szótlanul, aztán ki-ki indult a maga útjára.

A nagyapa

Szokásomhoz híven, azon a napon is a reggeli vonattal érkeztem. A konyhában áporodott levegő fogadott. Anyám a sparthelt körül tett-vett, s mikor a csomagjaimat leraktam, ahelyett hogy hellyel kínált volna az asztalnál, így szólt:

– A nagypapa haldoklik. Ébreszd fel a feleségedet, és menjetek el hozzá, köszönjetek el tőle!

Mindezt olyan természetesen mondta, mintha arra biztatott volna, hogy kísérem ki az öreget az állomásra, mert hosszabb utazásra szánta el magát...

A nagypapát a konyhában találtuk. A priccsét ágyazták meg neki. A fejét és a derekát úgy föltámogatták párnákkal, hogy nem is feküdt, hanem ült. A helyiségben rend és tisztaság volt, meg rengeteg szék. Úgy látszik, tényleg a végét járja az öreg, gondoltam, különben minek hordták volna ide ezt a sok széket. Tudtam, hogy az egész rokonságot összehúzódták, meg azt is, hogy anyámat hiába várják. Mi az ördögnek siettünk ennyire, ráértünk volna akkor jönni, mikor már a família zöme összeverődik. A nagyfater akár napokig agonizálhat. Csupa unalom az ilyen várakozás. Elmenni illetlenség, beszélgetni sem ildomos. Imádkozzunk talán, mint a vénasszonyok szoktak? Tényleg, mit kívánhatnék az öregnek búcsúzóul? Hogy odaát szebb életet éljen, mint itt az árnyékvilágban? Kevesebb pálinkát igyon és néha ismerje meg az unokáit, ha hangos dicséretséssel ráköszönnek az angyalok között? Vagy mondjam neki azt, hogy nagypapa, ha legközelebb tarhonyát pirít, nekem is adjon belőle egy kanállal?

Mik nem jutnak az ember eszébe, atyaúristen!

Hatalmas uszály pihent a Dunán, cukorrépára várt. Mikor megérkeztünk apámmal, már késő este volt. Árnyak libegtek a

fák között, a Duna feketén csillogott. Egyáltalán nem féltem, hiszen velem volt apám, akinél erősebb embert nem ismertem. Miközben a viharlámpák fényénél talicskázta be a répát az uszály gyomrába, lengett alatta a keskeny palló. Tudtam, hogy nem esik le róla. Nagypapa egy fatönkön ülve nézte, és számolta, hányszor fordul. Az utolsó térésnél kimondta a végeredményt, eggyel kevesebbet, mint apám. Apa előbb vitatkozni próbált, aztán, mint a megjuhászodott kutya, behúzott nyakkal, az öreget követve bebújt a kunyhóba, hogy aláírja a cédulát.

– A céget nem szabad becsapni, fiam! – mondta dorgáló hangon az öreg, s közben megkeverte az öntöttvas kályhán piruló tarhonyát.

Éhes voltam, de nem sürgettem apámat, hogy menjünk már haza. Megvártuk, míg a nagypapa elfogyasztja a vacsoráját, jó éjszakát kívántunk neki, és csak ezután indítottuk útnak az ökröket. Lassan cammogtunk végig a szűk lénián, s engem közben álomba ringatott a szekér. Hol fölébredtem, hol elaludtam, s egyszer félálomban azt kérdeztem az apámtól:

– Ugye, a nagypapa rossz ember?

– A céget képviseli, fiam. Ő az átvevő – mondta, és rám fújta a cigarettafüstöt, hogy elriassza rólam az éhes szűnyogokat.

Otthon apám annyi talicska répát vallott be anyámnak, amennyit a nagypapa mondott. Csak én tudtam, hogy eggyel többet tolt a hajóra, de nem árultam el. Lefekvés előtt odabújtam anyámhoz, és azt kértem tőle, hogy másnap ebédre tarhonyát pirítson.

Néztem a kis öreget a duzzadó párnák közt. Komikus látvány volt, ahogy kopasz fejére báránybőr sapkát húztak. Furesa glóriával állít majd be Szent Péter elé. Odacsoszog hozzá botra támaszkodva, szerény köhécseléssel, s a göndör szakállú égi szolga megkérdezi tőle:

– Vendel fiam, megtisztálkodtál-e lélekben, mielőtt útnak indultál az Úr elé?

– Tudja fene – szól vissza mogorván az öreg. Éppen úgy, mint az imént a feleségének, mikor az odahajolt a füléhez:

– Vendel, nem innál egy korty szilvóriumot?

– Tudja fene – ez volt a szavajárása, ha főbenjáró dologban kérdezték a véleményét.

Bezzeg, akkor nem tétozott, amikor apám a jussát kérte tőle.

Anyám ötlete volt, ő akart mindig meggazdagodni. Illetve nem is magának, nekem szeretett volna többet. Mindössze fél hold földről volt szó. Kétségtelen, hogy apámnak megvolt hozzá a jussa.

– Menj, kérd el tőle! – unszolta őt anyám. – Ha csak takarmányt termelünk rajta, akkor is megéri. Később ültetünk bele barackfát, meg almafát, hogy a gyerekek legyen mit piacra hordani.

Apám az országút szélén fogta ki az ökröket a járomból. Takarmányt vetett eléjük, hogy nyugton legyenek, míg ő az apjával tárgyal.

Tóth Vendel lovai már a kocsi előtt álltak, indulásra készen. A gazda éppen a gyepelő után nyúlt, mikor megjelent előtte a fia, akár egy középkori jobbágy, kalaplevéve, alázatosan.

– Édesapám, ha meg nem sérteném, a fierdei föld ügyében jöttem...

– Ügyében! Jó, hogy ügyvédet nem hoztál magaddal.

Pár pillanatig hallgattak, aztán az öreg szólalt meg.

– Mondd csak, mi van azzal a földdel?

– Semmi sincs vele, csak úgy gondoltuk az asszonnyal, hogy engem illel meg, mivelhogy édesanyám meghalt.

– Nocsak! Fejem fölül a tető nem kéne?

Apám rettenetesen szégyellte magát.

– Gyere közelebb! – intett a fejével apámnak, s keményre fogta az ostor nyelét. – Hát akkor nesze! – s ütlegetni kezdte az apámat.

Apa egy lépést sem hátrált. Láttam, hogy szeméből kibugygyant a könny.

– Miért a gyerek előtt? – mondta, de az öreg mintha nem hallaná, csak csépelte őt egyre hevesebben.

– Megtanítalak én téged tisztességre, te kutyafajzat – s az utolsó ütések a lovak farára mérte. Azok úgy megugrottak a kocsiával, hogy az öreg feje hátrabicsaklott és kalapja az ülés mögé, a kocsiderékba pottyant. Messzire virított rózsaszín fejbűbja. Riadtan néztem, amint elszáguldott mellettem.

Apám a térdéhez csapdosta porba hullt kalapját, az ökrök nyakára ráillesztette a jármot, s aznap keveset beszélt. Egy mondatára emlékszem csupán, ebéd után mondta, miközben meggyújtotta a maga sodorta cigarettát.

– Az ember az apjának köszönheti az életét.

Sokáig bámultam széles homlokát és kopaszodó fejét. Azelőtt sohasem néztem meg ilyen alaposan. Nem tűnt fel, hogy kiálló pofacsontjai vannak, akárcsak Tóth Vendelnek. A kettő között a korkülönbségen kívül csak annyi volt az eltérés, hogy apám egy fejjel magasabbra nőtt.

Egyre többen lettünk a végóráit élő nagypapa körül. A nagy család tagjai mint a kísértetek érkeztek, nesztelenül, mint ha attól féltek volna, hogy elriasztják a közelben ólálkodó halált. Mi Elvirával az ablakhoz szorultunk, s vigyáztunk, hogy a hátunkkal ki ne rekesszük a fényt. Az asszonyok gyertyákat gyújtottak, és a suttogásukból kivettem, hogy az utolsó kenetet feladó papot várják.

Az jó lesz, ha most Tóth Vendel homlokát, ajkát és végtagjait bekenik jóféle olajjal. A végén még szentet faragnak belőle a jelenlétemben. Majdnem elnevettem magam. Vajon tudja-e, érti-e, mi történik körülötte? Érzi-e, hogy mi most azért jöttünk ide, mert látni akarjuk, miként röppen el belőle a lélek?

Az öregasszonyok a rózsafüzéreiket csörgették, és nyögdecselve tették le ünneplő szoknyába bújtatott feneküket a glédába állított székekre.

– ... legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is – mormolták.

Férfit alig láttam közöttük. Ilyesmi nem volt szokás mifelénk. Ha apám élt volna, biztosan őt küldi ide helyettem anyám. Bár az öreg nem jött el apámat megnézni, még a halottas ágyán

sem. A rokonok véleménye szerint amiatt a nyavalyás fél hold föld miatt. Pedig nem vettük semmi hasznát. Csupán három évig műveltük. Először kölest vetettünk bele, de azt kifürödték a verebek. A második éven búzát, azzal sem jártunk jobban. A harmadik esztendőben a kukoricánkat szarvasok tarolták le.

– Átok van rajta – állapította meg anyám.

Mikor pedig apám ágyának esett, nem üzenté meg a nagypapának, hogy mit állapított meg az orvos. Rövid két hónap betegség után elment. Azóta tudom, milyen a szeme a halálra érett embernek. Mintha fakó színű üvegből volna. Ha beteg emberrel találkozom, a szeme színéről meg tudom mondani, életben marad-e vagy sem. Az orvosok biztosan kinevetnének érte, előttük nem is mondom, de én tudom, hogy diagnózisaim pontosak.

Ott kanyarodtam el, hogy a nagypapa nem jött a fia halálos ágyához. Pedig apám nagyon várta. Egy szóval sem mondta, hogy menjünk el érte, de a körülötte levők közt folyton keresett valakit. Talán mondanom sem kell, hogy őt is úgy strázsálták a rokonok, akár öregapát. Ilyen szokás volt akkoriban nálunk.

Nem is gondoltam volna az elején, hogy az öregatyus fölött így elmorfondírozok. Előbb csak úgy váratlanul megleptek a régi dolgok, aztán már magam kezdtem turkálni közöttük, mint hajdan nagyanyám sublótjában. Hm. A sublót.

Ha most kinyitnám anyám szüette sublótjának a fiókját, biztosan abban is sok limlomra lelnék. Megtalálnám benne a fehérlapot is. Ma már kevesen emlékeznek rá, mit jelentett egykor e szó. Ki fehér-, ki kéklapot kapott, a szerencsésebbek semmi-lyent. Nekünk vagyoni helyzetünk alapján kék járt volna, de ki tudja, miért, fehérret kézbesített a postás. Mikor felbontottuk a kopertát, apám elnevette magát. Előbb csak úgy, mint aki hirtelen jókedvre derül, de aztán egyre jobban belelendült, s végül már úgy nevetett, hogy egész teste remegett belé. Emlékszem, akkor nevetett ilyen furcsán, amikor az ökreit adta a közösbe.

Később rendbe jött minden. A fehérlapunkat érvénytelenítették. Értünk már nem küldtek teherautót, itthon maradhattunk.

A szövetkezet is beindult lassan. Hanem apa közben rákapott az italra.

Az öregfater is ivott. Mi az, hogy ivott, vedelt, s lám, kutyája baja sem történt. Neki nem duzzadt meg a mája, keményebb fából faragták. Ugyan hány tavaszt láthatott már ez a tömzsi vénember, és miféle nyavalya billenti most át a másvilágra? Azt mondják, minden halálnak betegség az oka. Nyolcvan-kilencven év még nem olyan magas kor, hogy bele kellene pusztulni, állítják a biológusok.

Élettani ismereteimet próbáltam felidézni, s közben eszembe jutott apám egykori mondása: „Az ember az apjának köszönheti az életét.” Miért éppen az apjának?

Hirtelen ránéztem Elvirára. Elégé előrehaladott állapotban volt már. Kezét összekulcsolva a hasán tartotta. Feltűnően hegyes hasa volt, az ilyenre szokták azt mondani, hogy fiút szül. Mikor erre gondoltam, bizsergő melegség járta át a testem. Nem tudom, miféle ösztöntől vezérelve, elindultam a nagypapa felé, lehajoltam hozzá és megcsókoltam az arcát. A rokonok előbb csodálkozva egymásra néztek, majd egyenként követni kezdték a példám. Mikor már mind végigcsókoltgatták az öreget, ránéztem Elvirára. Ő csak állt mozdulatlanul, hasán összekulcsolt kezekkel, akár egy szobor. Nem tűrhettem szó nélkül, és a fülébe súgtam:

– Csókold meg te is a nagypapát, Elvira!

Erre mint aki mély álomból ébredt, megrezzent, s tétován elindult, hogy ő is elbúcsúzzon tőle.

Húsvéti körmenet

A legényke feltápáskodott a földről, sapkájával leporolta a ruháját, és felült a hősök szobrára. Arcára torz vigyor telepedett. Fél szemmel felém sandított, és azt kérdezte:

– Képes vagy már megírni a történetemet?

– A te történeted túlságosan egyszerű és rövid, nem tudok vele mit kezdeni – mondtam magyarázkodva.

Közben fejem fölött átsuhant a körmenet, éppen úgy, mint valaha. Az embereknek még megvolt a libatollakból készített óriási angyalszárnyuk, és olyan méltóságteljesen lebegtették, akár a vonuló tűzokok. Hiába öltöztek ünneplő maskarába, gyarló emberkék maradtak valahányan. Lehettek mintegy félezren. Lassan repültek, nehezen, kemény szárú parasztsizmájuk húzta őket lefelé. A pap torkaszakadtából énekelte: Feltámadt Krisztus e napon, alleluja... A gyülekezet átvette a hangot, s ez erőt adott nekik. Felröppentek a magasba, és többször is megkerülték a templomtornyot.

– Nézd csak! – bökött felénk a fiú, és kemény mozdulattal mélyebbre húzta fején a micisapkát.

– Vedd le! – súgtam neki csendesen. – Vedd le, te számár! A fiú felkacagott.

– Tényleg eretnek vagy? – kérdeztem tőle.

– Eretnek! Ugyan! – És lekicsinylően lebiggyesztette az ajkát. Kényelmes helyet talált magának a kőből faragott *vaskalapon*, s mintha nyeregben ülne, úgy lógatta a lábát.

A tömeg új énekbe kezdett, elnyújtott, hömpölygő húsvéti dallamba. Ekkor már ott ültek mindnyájan a rügyező hársfák tején. Csak úgy hajladoztak alattuk a lédús, vékonyka gallyak. Az öreg kántor lábával recsegtette a rozoga orgonát.

A gyülekezetben csupa ismerős arcra leltem. Ott volt közöttük Nagy Jónás, a mindig káromkodó paraszt, aki tavaly nyá-

ron vasvillával fenyegette az eget, s lehülyézte a Mindenhatót, mert feldöntötte a vihar a szénaboglyáit. Mellette ült az áhítatos Tóth Vendel, aki suttogva beszélt, és minden mondanivalójába beleszótt, hogy őt mennyire szereti az Úr. Véghetetlen kegyelmének köszönheti, hogy még egyáltalán él, mert a srapnelszlánk, a tífusz, meg a sérvműtét...

Most nem húzódtak el a gazdák a szegények mellől. Jutott hely mindenkinek a fa tetején. Nagyra tárták hatalmas imakönyveiket, hogy a cselédfélék is kiolvashassák belőlük az ének szövegét. Zúgtak a harangok. Kivételesen mind a hármat kongatták. A harangköteleken apró gyerekek csimpaszkodtak és ugráltak, mint a jójó, föl-le, föl-le. Pontosan beillettek a harmóniába, akárcsak Szarka János szürke lábbelije. Ő most is abban a bakancsban lóbálta a lábát, amelyikben a múlt nyáron aratott. Szeretett időnként jóllakni zsíros kenyérrel, hagymával, de most nem erre gondolt. Átszellemülten fújta az alleluját, amit félénk pislogással a szomszéd könyvéből lopkodott.

– A superlátot, a superlátot hajtásák már össze! – rendelkezett az egyházfi, de a fán ülők rá sem hederítettek. A parasztok kövér élvezettel gyönyörködtek az alattuk abrakoló fényes szőrű lovaikban. A Szarka-félék sem nagyon siettek, hagyták egyedül kínlódní az egyházfit. Az meg csak rángatta durván a baldachin tartórúdját, s dühében a fogát csikorgatta.

– Ugyan már, Péter, csillapodjék! – mondta szelíden a pap, és küldte szüntelenül az áldást jóságos arcú gyülekezete felé. A kántor valami régi forradalmi dalba kezdett. A parasztok ezt is utána énekelték. A legényke a hősök szobrán tágra nyitotta a szemét. Hirtelen lekapta fejről a sapkáját, hatalmas kört írt a levegőben, és megpaskolta vele a vaskalapot, mintha vágátára bízattná.

– Az anyját, ne! – rikkantotta. – Zene, állj! Ez nem ide való!

Galambok röppentek az emberek fölé, és hirtelen lecsaptak rájuk, és csőrükbe szedték az emberszárnyakat. Szarka János rekedten felröhögött.

– Másszunk csak le, szépen, egyenként, gazduramék! Majd én segítek – és már nyújtotta is csontos kezét az áhítatos Tóth Vendel felé.

A legényke most nyugodtan gubbasztott a hősök emlékművén. A sapka ellenzője az orrára lógott, mintha félne, hogy szemébe süt a hold.

A szertartás már a vége felé járt. A lámpákban csonkig égtek a gyertyák. A zászlókat a templom falának támasztották a legények. Majd behordja őket az egyházfi, az ő dolga, ezért fizetik. Tétován tekingettek, mintha keresnének valamit.

– Megvan! – és elindultak a hősök szobra felé. Határozottan mentek, mint akik tudják, mit akarnak.

– Szállj le onnan, te gyalázatos! – kurjantották. – No nézd csak, most is a fején a sapkája. Nem kell levenned, már késő.

– Veled minden évben el kell bánni, te istentelen? Te sosem tanulod meg, hogy az Úr színe előtt fedetlen fővel kell megjelenni? Vagy ha más nem, hát annyi maradna meg benned, hogy alkalmazkodj hozzánk, a többséghez. No gyere csak! – Karon ragadták őt, és elcipelték a régi megszokott helyre, az utca közepére, ahol legvastagabb a por, s ott a legtekintélyesebb legény szertartásosan fenéken rúgta.

A fiú éppen úgy bukott orra, mint hajdan, pontosan úgy nyújtózott el a porban, mint annak idején, a sapkája is úgy repült le a fejéről, mint régen, amit ugyanazokkal a mozdulatokkal emelt fel, és porolta le vele a ruháját. Azután visszaballagott a hősök szobrához, de a körmenet résztvevőiből már senkit sem talált ott.

– Megvan, megírtam – lobogtattam felé örvendezve a papírost, de ő rá se hederített.

Pár nap a kastélyban

Hogy milyen stílusban épült a kastély és mikor, az nem fontos. Az sem, hogy előbb grófi tulajdon volt, legfeljebb anynyira, hogy a gróf egyik keresztfia a személyzethez tartozott. Kitűnő futballista volt, fürgé középcsatár, s a kastélyban ő volt a szépfiú, a nők bálványa. Szegény ember volt a kis Pongráczka, öreg kerékpáron járt, és folyton mosolygott. Azt pletykálták róla, hogy Rózsival, a dús hajú cigány lánnyal tart fenn szerelmi kapcsolatot, s emiatt Imelda nővér majdnem megőrült. Lefogyott, tébécét kapott, és máról holnapra megvénült. Ám Pongráczka csak mosolygott, és éppen olyan magabiztosan nyargalt ócska biciklijén, mint azelőtt.

A kastély lakója volt egy öreg cserepezőmester is, az igazgató embere. Tudniillik, ha beázott a tető, ő bármikor hajlandó volt felmászni rá, és pillanatok alatt megjavította. Ilyenkor mindenki a parkban ólálkodott, és bámulta Hornyáček urat, amint holdkóros módjára libegett a kúpcserepeken. Amúgy senki sem gondolta volna róla, hogy ilyen hajmeresztő mutatványokra képes. Elmúlt hetvenéves, és a lakókat hajdani szerelmi kalandjaival traktálta. Jól jött neki a kis Pongrácz, mert újabban folyton a cigány lányokról mesélt pikáns históriákat. Zaftos történetek voltak az övéi, épp ezért hallgatták a lakók nagy élvezettel. Egyedül Lendvay bácsi unta őt, aki folyton pizsamában és kalapban járt, hátratett kézzel, mint a vasárnapi sétáikat végző puha városi polgárok. Akkor is a folyosón téblábolt, amikor a Váradi fiú tétován belépett a kapun.

– Jó napot kívánok! Tessék mondani, jó helyen járok?

– Isten hozta, fiatalúr – húzta szélesre a száját Lendvay apó. – A kérdése, mint láthatja, fölösleges. Ne húzódjon el tőlem, fiam, nem vagyok bolond! Majd pár nap múlva megszok-

ja maga is a környezetet, és szépen alkalmazkodik hozzá. Hígygye el, gyorsan elrepül az a pár hónap, amit a sors magára mért, s mire letelik, haza sem kívánczik innét. Engem szólítson egyszerően Pista bácsinak, a többit meg úgy, ahogy ők óhajtják – s barátságosan nyújtotta kezét Váradi Béla felé. – Ne finnyáskodjon no, nem vagyok fertőző!

A fiú fülig pirult. S most már végképp nem tudta, mitévő legyen. Bárcsak jönné még valaki, aki megszabadítaná a kótyagos öregtől. Azért kézfogás közben halkan eldadogta:

– Váradi Béla vagyok, másodéves joghallgató.

– Mindjárt gondoltam, hogy diák – mondta mosolyogva az öreg. – Menjen végig a folyosón, és jobbra az utolsó ajtón kopogjon be, ott a felvételi iroda. Mondja, hogy Emilkével szeretne egy szobában lakni.

– Ki az az Emilke? – kérdezte Váradi.

– Báthy Emilke, a balett-táncos, annyi idős, mint maga, és teljesen árva, szegény. Lesz még rá ideje, hogy mindenkit megismerjen – mondta biztatóan az öreg. – No, menjen, mert az irodában csak négyig dolgoznak, és már háromnegyed négy.

Váradi Béla az első éjszakákat szinte átvirrasztotta. Alig aludt pár órát. Nyitott szemmel feküdt, és a kastély hatalmas ablakán át bámulta az égboltot.

Milyen furcsa – gondolta, ha az embert valami gyötri, jól esik néznie a csillagokat. Mintha tőlük várná a vigaszt. Észre sem vette, hogy néha magában beszélget. – Már pici gyerek koromban megmagyarázta anyám, hogy a csillagok nagyobbak, mint a földünk, sőt a napnál is sokkal nagyobbak.

Mikor az anyja jutott az eszébe, fölöttébb érzékenyült. Az anyját végtelenül szerette, s most mégis mintha neheztelne rá. Talán a külön pohár miatt, amit kijelölt számára. Otthon mindenki egy pohárból itta a vizet, csak neki tett külön poharat, mintha nem lenne mindegy, hiszen ugyanabba a kannába merítette, amelybe a család többi tagja is. Talán örült is a Mama, mikor átnyújtotta a postás az idézést. Másfél hónapig kellett várni otthon, tétlenül. Szörnyű állapot volt. Náluk soha senki sem

szokta ténfergéssel tölteni a napokat, s ő erre lett kárhozzátva. Annyi minden átröppent Váradi Béla agyán rövid pillanatok alatt, hogy szinte képtelen volt gondolatait nyomon követni. – Mama, drága Mama! – ismételtette magában. – Hogy sírtál, amikor elköszöntünk egymástól. Nem úgy, mint az a lány, aki csak nézett tétován, s egy szóval sem mondta, hogy szeret és vár, míg visszatérek.

Az emberek szörnyen hortyogtak körülötte. Letörölte a könnyeit a paplanhuzattal, s kissé elszégyellte magát. Ugyan, miért siratom magamat, hiszen Babal doktor is azzal biztatott, nem nagy baj az enyém. Illik komolyan venni, de nem kell elkeseredni miatta. Ma már egyáltalán nem tartozik a gyógyíthatatlan nyavalyák közé... Vajon hányan lehetnek ebben a szobában?

A kívülről beszivárgó éjjeli fényben megpróbálta megkeresni Lendvay bácsit a sarokban. Ő horkol a lehangosabban. Azon az oldalon négy ágy van, tőle jobbra három, az ajtótól balra megint négy, vele szemben hat és egy keresztben, az összesen tizennyolc, no, meg a sajátja a tizenkilencedik. – Miért mondta az öreg, hogy Emilkéhez kéredzkedjen, mikor Emilke is ebben a helyiségben alszik? Furcsa, fanyar humor az öregé. Este, vacsora után is odasündörgött, és azt kérdezte:

– Milyen a lelete, fiatalúr?

– Szólítson Bélának, Lendvay bácsi! – mondta a fiú. – Hogy milyen? Az orvos szerint cseresznyemag nagyságú.

Az öreg fölnevetett.

– Tudja mit, fiam? Az a gyanúm, hogy ezek a doktorok az egyetemen kitanulták a kertészs szakmát is. Nekem azt mondták, szilvamag nagyságú foltom van, Ballának meg almamagnyiak a kavernái. Látja, az már rosszabb. Tőle óvakodjon, mert a köpete folyton pozitív. Nem is tudom, miért nem viszik őt a Tátrába vagy valahova igazi szanatóriumba. Könyves Kálmán szénája sem áll jól, de ő filozófus, legalábbis ezt mondja magáról, ezért könnyebben elviseli.

– Tényleg filozófus?

– Fenét, egyszerű munkásember. Ha valami nagyobb sarzsi lenne, talán itt hagynák közöttünk a szalonban? Legalább a kártyaszobában vagy valamelyik hálóban csináltak volna neki helyet. Most azzal dicsekszik, hogy a római jogot olvassa. Maga, Béla, áttanulmányozta már?

Várad elpirult, és hirtelen megrázta a fejét:

– Még nem. Tetszik tudni, még csak két szemesztert zártam le. Majd jövőre, ha sikerül folytatnom... – elhallgatott. – Ki tudja, mit hoz a jövő? A Mama ezt is előre tudta.

– A nagyanyátok is tüdőbajban halt meg. Gábor bátyátok is, akitől a három hold földet örököltük. Ugyan, hol van már! – tette hozzá lemondó kézlegyintéssel. Utolsó mondatán a földet értette, amit egyáltalán nem sajnált, hiszen gürcölt rajta eleget, de Gábor bátya sírján halottak napján gyertyát kellett gyújtani hálából, mert ő volt a család egyetlen jötevője, aki megmentett bennünket a koldulástól. Jól tette szegény, hogy meghalt fiatalon, s az ingatlanját a testvére árváira testálta.

Várad Gábor, élt 20 évet – olvasta Béla a bácsi sírfeliratát nemrég is, amikor a kényszerszabadságát a szülei házában töltötte. Tehát pontosan annyi idős volt, mint most én, gondolta. Bizonyára elporladt már a teste. Ettől kissé megborzadt. Fiatal volt és szerelmes, élni vágyott, tehát félt. Néha nem hitt Babalnak, a lapos orrú orvosnak, aki iránt enyhe ellenszenvet érzett. Látásból már régebből ismerte őt. Egyszer állt a röntgengépe előtt is, valamikor gimnazista korában. Jól megjegyezte szembetűnően lapos orrát. A fiúk azt mondták, azért olyan az ábrázata, mert bokszoló volt.

A szobatársak között is akadt néhány, aki nem keltett bizalmat maga iránt. Hogy miért, erre Béla nem tudott volna pontos választ adni. Az orvosok közül is csak egyedül Letotiak doktor volt az, akit tisztelt, a többitől inkább félt. Szigorúak és túl tárgyilagosak voltak. Nekik mindenki páciens.

– Hogy érzi magát a kedves páciens? PAS-t és Isonicidet a páciensnek, Gizike – utasítják a főnővért.

És Gizike marokkal méri a szörnyű tablettákat.

– Vigyázz, mert ettől a rondaságtól tönkremegy a májad! – súgta egy fiú a tizennégyesből.

– Ki ez? – kérdezte Béla Báthy Emiltől.

– Vegyésznek készül, ért hozzá. Különben igaza van, mert a para-aminoszalicilsavnak különösen erős a mellékhatása – okoskodott Emil, aki mindenképpen Béla bizalmába akart férközni. Olyanokkal dicsekedett, hogy rokona Báthy Annának, az egykori nagy operaénekesnek. Talán azért vonzódik ő is az előadó-művészethez. Béla érezte a hangján, hogy nem mond igazat, de hagyta, hadd fecseljen csak a színházról.

– Tudod, micsoda élet folyik ott? – mondta titokzatosan, és többet beszélt a táncosnőkről, mint a művészetről. Közben sóhajtozott és azt hajtogatta, hogy elmegy röntgenesnek. Egyébként nincs abban semmi szégyellnivaló, hiszen Pongrácz gróf is röntgenes éppen itt, a keresztapja kastélyában. Majd valami Kmety nevű építésmérnököt hozott szóba, aki a hajdani honvédtábornok leszármazottja és sorstársuk, mivel szintén a kastély lakója.

– Legalább ő méltó e gyönyörű barokk épülethez. – Hogy ezzel mit akart mondani, nem értette Béla. Nem is kérdezett rá, ezért hosszan hallgattak. Ismét Emilke szólalt meg: – Majd vasárnap, a látogatás ideje alatt tartsál velem! Meglessük az öregurat, mikor a feleségével enyeleg. Csodálatosan szép nő a felesége, s vagy húsz évvel fiatalabb az öregúrnál. Elképzelheted, milyen féltékeny rá a bácsi. Apró gyerekeik vannak, de ritkán hozza el őket a mama. Érthető, miért.

Béla egyre jobban unta Emilkét, úgy érezte, pózol a srác, szerepet játszik. Az öregeket pedig lenézi. Szerinte primitív parasztok, még Lendvay bácsi is. A cigányokkal meg folyton kötekedik, és gúnyosan művész uraknak szólítgatja őket.

A kastélynak, Rózsinnak, a laboráns nővéren kívül, három cigány lakója is volt. Aladár, Géza és Bertók úr, a primás, akit az előbbi kettő tanár úrnak szólított. A legbetegebb hármuk közül ő volt. Minden délután könnyű takaróba bugyolálták, és kiültették az erkélyre, friss levegőt szívni. Vasárnaponként hozzá jött a legtöbb látogató, és kosárszámra rakták ölébe a narancsot.

– Már lassan a miénk is beérik – dicsekedett Géza, mintha ő lett volna a kastély igazi ura. Különben a nyolcvanhektáros parkot valamikor arborétumnak szánták, és volt benne egy narancsfa is. Csoda, hogy még nem fagyott el. Úgy látszik, szívósabbnak bizonyult Bertóknál, mert a primás az egyik langyos délutánon meghalt.

– Fenséges volt a temetése – mondotta később Aladár. – Ha látta volna, Váradi úr, ahogy száz cigány egyszerre húzta, hogy *Most van a nap lemenőben...* – amikor a nótához ért, mindig teleszaladt a szeme könnyel. Majd bizalmasan odahajolt Bélához, és szinte súgva mondta: – Ne barátkozzon Báthyval, nem magához való. Inkább hozassa el a könyveit és tanuljon. Letotiak főorvos úr elengedi magát a vizsgákra. Ha akarja, szölok az érdekében.

A páciensek tudták, hogy a cigányok szombat esténként Zámbo igazgatóéknál muzsikálnak, ahol néha megfordul Letotiak doktor is.

– Vettem észre, hogy kedveli magát – folytatta Aladár, majd más témára tért át. – Szegény Géza... – sóhajtott –, nem tudom, meddig bírja még. A tanár urat is a sok éjjelezés vitte a sírba. Én úgy-ahogy bírom, de Gézának már kétszer vérzett a tüdeje. Csak tudná magát megtartóztatni, és ne inna, de sajnos, iszik. Pedig skapulárét is hord a nyakában. Figyelje meg, ha fűrödni megy!

Ezen Váradi elmosolyodott, mert skapulárét eddig csak a nagyanyja nyakában látott, és úgy tudta, férfiak nem viselik, bármennyire vallásosak is.

– Én egyáltalán nem helyeslem az ilyen maradi magatartást – szólt közbe Könyves Kálmán –, mert ostoba babonáság. Helyesen mondja Aladár barátunk, Gézának nem lenne szabad innia, sőt éjjeleznie sem. Maga tanult ember, fiam – fordult Váradi felé –, maga ezt bizonyára megérti. Különben, ha lesz egy kis ideje, elbeszélgethetnénk. Érdekelne a világnézete.

– Vízit, tíz perc múlva vizit! – kiabálta Gizella nővér, s a kastély lakói mind igyekeztek lefeküdni az ágyukba. Lendvay bácsi még a kalapot is a fején felejtette, ami ok volt a nevetés-

re. Ha erre szánta, igen olcsó fogás volt, de a kastélyban minden hasonló jól jött, legalább telt valamivel az idő.

Váradi Béla előbb hosszasan elgondolkozott Könyves Kálmán szavain, majd azon töprengett, miképp környékezze meg Letotiak doktort, hogy tegye lehetővé számára a vizsgákat. Ha ez sikerülne, akkor talán nem veszítene évet.

Erre azonban nem került sor, mert még aznap délután összehívták vele a holmiját és a kastélyból végképp elbocsátották. Valakiével összekeverték a leletét. Az övé ugyanis negatív volt.

Hát ilyen a világ...

Naponta kétszer vonultunk át a csalitoson, amelyet Frédi grundnak mondott. Libasorban követtük egymást, így hamarosan helyes kis ösvényt tapostunk ki. A gidres-gödrös bozóthban néha gyerekek tűntek fel, hancúroztak, háborúsdit játszottak vagy verekedtek, ahogy a gyerekek szoktak. Frédi ilyenkor megállt, és hol az egyiket, hol a másikat biztatta:

– Húzz be neki, ne sajnáld! A gyomorszájra üss, ott fáj a legjobban! Nagyobbat, te mamlasz!

Megálltunk mi is, és bámultuk a hempergőket, de nem avatkoztunk a dolgukba, gondoltuk, úgylis lecsillapodnak.

Frédi kiköpte a foga közt morzsolt fűszálat, majd legyintett, hogy ezek az üvegházban nevelt puhányok már verekedni sem tudnak, és csalódottan kullogott tovább.

Alapjában véve, nem voltunk rossz brigád. Köteles úr hozott össze bennünket még a hetvenes évek elején, s a vezetésével egészen jó eredményeket értünk el. Kaptuk az okleveleket meg a címeket egymásután, persze, pénzt is hozzá, így mindent megtettünk, amit Köteles kívánt.

Az estéket együtt töltöttük, néha poharaztunk is, de ami a legfontosabb, melóban sosem ittunk. Sört sem. Nem volt szükség alkoholtilalomra, rendeletekre meg mindenféle lelki dumára. Tudtuk, mit kell tenni, és kész.

A melónknak csodájára jártak, a fényképeinkkel díszítették az irodák folyosóinak falát. Folyton győzögettek bennünket, hogy vállaljunk külföldi megbízatást, dupla pénz jár érte, de nem sikerült rászedni bennünket. Köteles papa erőlyesen ki mondta, hogy nem. Hát akkor nem. Igaza volt. Az ember, ha beleveti magát, itthon is megtalálja a számítását. No meg volt az öregnek egy nyomós érve, mely mindnyájunkat mélyen elgondolkoztatott.

– Azt akarjátok, hogy más kezelgesse az asszonyt? – Persze, nem így mondta, kicsit nyersebben, de telibe talált.

Bandi kivételével mind nők voltunk, és piszokul féltékenyek. Hetente egyszer jártunk haza, hétvégén, ilyenkor kitomboltuk magunkat, már ami a szerelmi életet illeti. Ha valamelyikünket hétközben is elfogta az asszony utáni vágy, Köteles papa így szólt hozzá:

– Nyomás haza, öreg, de holnap időben itt légy, mert levelem a veséd!

Ki a fenének ne fordulna meg a fejében, mit csinálhat a felesége otthon, míg ő a betonpaneleket ragasztgatja egymáshoz. Erősek, egészségesek voltunk, s ha esténként beszélgettünk a szálláson, vagy a büfében sörösüveg mellett, mindig ugyanannál a témánál kötöttünk ki.

A vezetőség fenntartás nélkül megbízott bennünk. Minket nem kellett ellenőrizgetni. Közülünk senki sem lopott. Csak azt tudta volna meg Köteles úr, hogy valamelyikünknek enyves a keze. Mondhatom, nála külön embert még nem láttam. Ha velünk marad, biztosan másképpen alakul minden.

– Embereknek építünk – szokta mondani. Sohasem többet. Az üres ünnepi dumákat nem szerette. Különben is, kinek keltenek?

Tévedés lenne azt hinni, hogy a csoport csupa ideális tagból állt. Mint mondani szokás, senki sem tökéletes, így mi sem voltunk azok, de kijöttünk egymással. Megtanultuk elfogadni egymást, és ez a legfontosabb. Ha új pali jött közénk, egyszer-kétszer próbára tettük. Egy partiban, mint a miénk is volt, gyorsan kitudódik az emberről, kicsoda. A jellemtelenekkel úgy intéztük el a dolgot, hogy ne legyen idejük megmelegedni nálunk.

Azt mondják, az irodákban mindenkiről vezetnek feljegyzéseket. Én nem tudom, igaz-e, de az biztos, ha van ilyen, akkor a káderlapon nem a valóság szerepel. Ki tudná jobban a közvetlen munkatársnál, hogy kiben mi lakozik? Viszont jellemrajzokat írni nem szoktunk.

Én például Frédit soha nem szerettem, de, azért tűzbe tettem volna érte a kezem. A vagánykodása nem tetszett, meg ahogy szeretett másokon röhögni. Az ilyesmi nagyon nem szép dolog. Emiatt Köteles papa is megdorgálta néha. Frédi ilyenkor megjuhászodott, de ha alkalmá nyílt rá, belecsípett a másikba. Még ennél is jobban idegesített a hányaveti bölcsekedése.

Egyik este, szokás szerint, iszogattunk. Jófajta vörösbort, amit Bokor Sanyi hozott az apjától, nagy hasú demizsonban. Piszokul ízlett, kicsit be is nyakaltunk tőle. Miként van ez, nem tudom, de az ember a bortól fölöttébb őszinte lesz. A sörből, ha többet iszik, elálmosodik, vagy megfájdul a feje, de a bor, különösen a vörös, fellelkesíti az embert. Dalra fakad vagy megnyílik tőle a lelke. Olyat is elmond magáról, amit nem akar. Valaki a szerelmi kalandjaival kezdett dicsekedni. Köteles papa mosolygott, ezt a többiek biztatásnak vették. Csöpögött a mézédés szerelem, és lágyan cirógatott bennünket a rózsaszínű este.

Egyszer csak Bandi elbőgte magát.

– No, mi van? – néztünk rá csodálkozva.

– Ma tizenkét éves a fiam – nyögte ki, és ráborult az asztalra.

Frédi rondán felröhögött.

Mi tagadás, elnevettük magunkat mi is.

– Ne hülyéskedj! – lökte meg a vállát Nemes Józsi –, hiszen te nem is vagy nő, és sosem voltál. Honnan lett egyszeriben tizenkét éves fiad?

Köteles úr csitította le a bandát, és intett Sanyinak, hogy töltsön a fiúnak. Bandi két marokra fogta a mustáros poharat, mintha melengetné, de nem emelte a szájához. Szinte önkéntelenül öntötte ki a bánatát.

Társasházban lakott a szüleivel egy kisvárosi lakótelepen. Tizennyolc évesen beleszeretett egy nálánál jóval idősebb asszonyba, aki a fölöttük levő emeleten lakott. Az asszony férje műszakozott, s mikor munkába ment, ő be-beosont hozzá. A nő úgy tudta, nem lehet gyereke, egyszer mégis teherbe esett. Örvendeztek férjestül, hosszú várakozás után végre mégis lesz

utód, ám az asszony elárulta a fiúnak, hogy ő a gyermek apja. Bandi akkor ezt föl sem fogta, talán egy cseppet meg is rettent, de még a legjobb barátját sem avatta be a titokba. Eleinte igyekezett közömbösnek látszani, mint aki hihetetlennek tartja, hogy egyszeriben apa lett. Ezek után az asszony kizárta őt a lakásból, többé szóba sem állt vele. A fiú pedig egyre jobban vonzódott hozzá, meg a gyerekhez is, akinek vonásaiban önmagát vélte felismerni. Minden borotválkozás után hosszan bámulta magát a tükörben, aminek az lett a következménye, hogy egész lelki-világa a feje tetejére állt. Bajuszt, szakállt növesztett, majd elköltözött a városból. Egy ideig kóborolt az országban, végül nálunk, a brigádnál kötött ki. Egyike a legszorgalmasabb munkásoknak, csak éppen a nőket nem állhatja.

– És hogy hívják a fiadat? – kérdezte tőle Frédi.

– Andrásnak.

– Szóval ő a kis Bandi? – és ismét hahotázott.

Köteles tata rosszallóan nézett rá. Szánkhoz emeltük a poharat, és lassan kortyoltuk a langyos bort, hogy ne kelljen megszólalni.

– Marha vagy te, pajtás! – törte meg a csendet Frédi. – Ahelyett, hogy örülnél, inkább gyötröd magad. Legyél boldog, hogy van egy gyereked, legalább már ennyit elértél, és még gondod sincs vele, hiszen gyerektartást sem fizetsz. A génjeidet továbbadtad, így van értelme az életednek. Mázlid van komám, és még te bőgsz?

Bandi keményen markolta a vastag falú poharat.

– Én a helyedben kerestem volna már egy jó bigét, akivel összeházasodom, és további gyermekeket nemzek – okoskodott tovább Frédi.

Csodálkoztam, hogy Köteles tata ezt eltűri. Úgy tett, mint ha nem hallaná. Tehát Frédi szabad pályát kapott.

– Mert ugye, a család az fontos. Van hová hazamenjen az ember. Ne búsulj, majd kerítünk valakit a tapétázó lányok közül. Vagy diplomás kell? Az is akad. A mérnök kisasszonyok sem válogatóság. Örülnek, ha...

Köteles papa itt közbeszólt, és rendre intette a fecsegőt. Én pedig elgondolkoztam. Ilyen egyszerűek lennének a dolgok? Genetika, meg nemiség. Sajnáltam szegény kölyköt. Hogy ő alig múlt harmincéves, és teng–leng a világban, de erről nem panaszkodik, csupán az fáj neki, hogy a gyereke nem lehet az övé. Azon töprengtem, vajon én mit tennék, ha nekem lenne valahol egy gyereke, és nem szerethetném. Alighanem megőrülnék. Lehet, hogy mindez szentimentálisan hangzik, bár fene tudja. Tény, hogy ezek után Bandit közelebb éreztem magamhoz.

Akkor még velünk volt Köteles úr, aki rendet tudott tartani. Moziba jártunk, társadalmi munkát vállaltunk, meg túlóráztunk. Nem kérdeztük, mit kapunk érte, hiszen az egész vállalatnál minket fizettek legjobban. Naplót is vezettünk a dolgainkról, fényképeket és újságcikkeket ragasztottunk bele, olyanokat, melyek rólunk szóltak. Nemegyszer előfordult, hogy újságírók kerestek fel bennünket, mint most maga is. Persze, nem a bajokat firtatták, hiszen a dicsőség csúcsán álltunk.

Tudom, magát mindez nem érdekli, de hogy világosan lásson, úgy érzem, ezeket is el kell mondanom. Nem a villanymotor miatt fordultak egymás ellen az emberek. Látja, ez egy nagy tévedés. Ha baj van, mindig a gazdasági problémákat tolják előtérbe. Elemelték a felvonó öt kilowattos motorját? Nagy dolog! Jött két pasas szerelőruhában, világos nappal. Senki sem kérdezte tőlük, mit akarnak. Én sem. Több százan dolgoznak a vállalatnál, de lehetnek vadidegenek is. Persze Köteles tatának rögtön feltűnt volna, hogy a felvonón illetéktelenek matatnak, de nem mindenki Köteles úr. A főnökség most bűnbakot keres.

A becsület nagyon fontos. Nemcsak az egyéné, hanem az egész csoporté, amelyhez az ember tartozik. Én ezt nem tagadom, de mi a becsület valójában? Nem akarom megsérteni, maguk erről sok mindent összeírnak, de csak a kirakatot látják. Hogy mi lapul a raktárak mélyén, azt csak a benfentesek tudják. A motorügy inkább csak ürügy.

Még Köteles úr idejében felvettek hozzánk egy új fiút, Pétert. Mint ma a legtöbben, ő is faluról költözött a városba, de

megmaradt ott is falusinak. Beszéde, modora, minden. Csendes parasztyerek, akit nem nehéz kikezdeni. Hiába, hogy nem ad rá okot.

– Péter, kő szalunnya? – kiabálta neki Frédi.

A srác csak mosolygott. Sosem mondták náluk a szalonnát szalunnyának.

Egy reggel, mikor a csalitoson vonultunk át, Péter odaköszönt egy öregembernek: „Jó reggelt, Imre bátyám!” Az öreg nem szólt semmit, hanem botjával az ébredő napra mutatott.

Valóban szép volt, mint minden napkeltekor. Óriási hólabda, puha meg meleg, hogy az embernek kedve lett volna átnyalábolni.

– Látod, ide is eljött utánam. Mindenhová elkísér, még a túlvilágra is. Ha meghalok, végetek lesz.

– Sokáig éljen, Imre bátyám!

– Ki ez? – faggatták a srácok Pétert.

– Ő a Nap, a Hold és minden csillagok ura.

– Habókos?

– Fene tudja. Gyerekkoromtól ismerem. Ő is városlakó lett.

– Úgy látszik, nem jó neki bent, különben miért mászkálna ilyen korán a csalitosban? – jegyezte meg Sanyi.

– Szeretheti a csendet, és most hiányzik neki.

– Nyomorék szegény, de nagyon jó ember.

– Jó, mint minden ütődött – toldotta meg Frédi. – Legjobb emberek a hülyék, mert könnyű kibabrálni velük.

– Ne keverjük a szezonat a fazonnal! – erélyeskedett Sanyi.

– Más, ha mi vagyunk hülyék, és más, ha az ilyen.

Ezzel be is fejeződött a reggeli eszme-futtatás. Az öreg el is felejtették volna, ha nem látjuk őt nap mint nap újra. Folyton ott bókászott a beépítetlen telken, amely a régi panelgyár helyén maradt. Ha nem akartuk volna is, felhívja magára a figyelmet. Bolondságokat beszélt, és mindenkit mulattatott. Furcsa mesevilágban élt, s meg volt győződve róla, hogy amit mond, színtiszta való. A szürrealista festők sem vittek képtelenebb dol-

gokat vászonra, mint amit az öreg kiagyalt. Azt állította, hogy a Nap a folyó túlsó partján kel, a nagytemplom mögötti dombon, s a temető mögötti tér nyugovóra. A Hold is ugyanúgy. S amikor az égen tartózkodnak, őt kíséretik, akár a hűséges kutyák, egymást váltogatva.

Frédi, persze, mindjárt bele is kötött az öregbe. Ekkor kellett volna nekem közbelépnem, mert már én voltam a brigádvezető, de mi tagadás, engem is szórakoztatott a dolog.

– Téved, atyus! Lehet, hogy a Nap maga után megy, de a Hold engem kísér.

– Lócsöcs a markodba! – fakadt ki az öreg.

Frédi elismerően veregette meg a vállát.

A bátyó mondása igen megtetszett, ezután, ha valami nem stimmelt közöttünk, gyorsan odavágtuk egymásnak...

– Jópofa muki a lólábú rokonod – vetette oda Frédi egy alkalommal Péternek.

– Kicsoda?

– Hát az a napos–holdas izé.

– Hagyd őt békén! Különben is nem rokonom, és miért mondd, hogy lólábú?

– Mert az. Patája van.

– Miféle ökörségeket hordasz össze?

– Ha rendes lába lenne, cipőt viselne. Ő pedig rongyokba bugyolálja a lábfejét.

– Mert össze van neki zsugorodva.

– Zsugorodva a fenét, lóköröm van rajta. Akár patkót is verethetne rá, de inkább eltakarja, mert szégyelli. Az ősidőkben ilyenek voltak a táltosok.

– Honnan veszel ilyen marhaságokat? Ilyesmi csak a te megzápult agyadban születhetett meg.

– Ugyan, komám! Ismertem gyerekkoromban egy kitűnő orvost. Lólábbal született, s nyolcvan éven át viselte türelmesen. Csak az egyik lábán volt pata, a másik éppen olyan normális volt, mint a miénk. De az hogy tudott gyógyítani! Varázsereje volt.

– No, hagyd abba!

– Láttad te már az öreg lábait kicsomagolva? Nahát én mernék fogadni, hogy pata van rajtuk.

Péter dühbe gurult. Azt hittük, nekimegy Frédinek, de túrtöztette magát.

E kis súrlódást leszámítva, egészen jól jött nekünk az öreg. Folyton mókáztunk vele, hogy adja kölcsön a Napot, meg hátha már nem is őt kísérgeti, mert elcsábította tőle valamelyik lakótelepi menyecske. Mire ő azt mondta:

– Lócsöcs, Ladamér, dunaszegi bunkó.

Ez még a mulya Kalminak is tetszett. Órák hosszat elkacarászott rajta.

Egy este, fájront után, Frédi kijelentette:

– Ma minden eldől.

– Mi minden? – kérdezte Sanyi.

– Hogy mekkora patája van az öregnek.

– Csak nem akarod leszedni róla a rongyait?

– Leveheti ő maga is.

Péter közömbösséget színélve megjegyezte:

– Imre bátya lábát még nem látta senki sem.

– Ma pedig ti is megnézhetitek.

Egykedvűen ballagtunk át a grundon. A megszokott helyen várt ránk az öreg.

– Áll az alku? – kérdezte sietve Frédi.

Az öreg bólintott.

– No, akkor kezdje!

– Előbb mutasd a bicskát!

– Itt van. Látja? Agancsnyelű, amilyen magának tetszik.

– Add ide!

– Előbb vesse le a... – majdnem azt mondta, cipőjét, de csak a fejével intett.

Az öreg kínkeservesen bontogatta a madzagokat. Ujjai bütykösek voltak, mintha nem is igazi kézfejek lennének. Alig bírt velük fogni. Végre kibogozta az egyiket, majd lassan a másikat is. Két korcs lábfejét egyszerre húzta ki a rongyokból. Jó

ízlésű ember az ilyen látványtól megborzad. Frédi kíváncsian közelebb hajolt.

– Tényleg nem pata – mondotta csalódottan. – Öltözzön fel, fater!

– Hát nem adod nekem a kést?

– Majd még meggondolom.

– Add neki! – mondta fojtott hangon Péter.

– Mi a fene! – gúnyolódott Frédi.

– Add neki, te szemét! – és megmarkolta Frédi mellén a gúnyát.

A fiúk megdöbbenően álltak.

– Add neki, mert megöllek! – üvöltötte Péter.

– Te, engem? Akkor lépj közelebb! – és rondán vigyorgott.

Ostoba helyzet volt, és én nem tettem ellene semmit. Hirtelen nem is fogtam fel, mi történik. Csak később kezdett bántani a dolog. Egy jó nevű brigád tagja kést emelt a társára.

Másnap lemondtam a brigádvezetői tisztségről. Nem fogadták el. Hiába magyaráztam, hogy én nem vagyok Köteles úr, én nem tudok a fiúkkal bánni, s hogy jobb lenne, ha hoznának valaki idegent, de hallani sem akartak róla. Most viszont, a motor miatt, fegyelmi készül ellenem, s biztosan le is váltanak. Hát ilyen a világ...

A készülék

A halottasház hasonlított a barátságos falusi házikókra, se tornya, se keresztje nem volt, mely jelezte volna, mi a rendeltetése. Szürkepala-tetője alatt gazdátlan galambok tanyáztak, folytonos zajongásuk duzzadó étellel töltötte meg a temető csendjét. A Szent Mihály lovának nevezett alkalmatosság piros vászonnal letakarva türelmesen várt a házacska előtti betonplacon, s a falnak támasztva két csupasz zászlórúd meredezett az ég felé.

Lassan szállingóztak az emberek. Begombolt, vastag fekete ruhában izzadtak, s alig várták, hogy a kókadozó hársak árnyékában letörölhessék arcuk verítékét. Irtóztak még a gondolatától is, hogy tovább kell menniük a nap hevétől izzó betonterre.

– Ez is a Lajos műve volt, hogy a kulipintyó ide kerüljön – morgolódtak. – Más, tisztességes falvak ravatalozót kaptak az államtól, hűtőkamrával és egyéb mellékhelyiségekkel, mi meg... Élvezhetjük a hullaszagot, most éppen az övét.

Ám a zsörtölődőket lepisszegették, nem illik az ilyen beszéd ide. Halottról vagy jót, vagy semmit, tartja a közmondás, s az efféle népi bölcsességek nem ok nélkül valók.

Megérkeztek a nagy fekete autók is, nekik nem kellett az országút szélén parkolniuk, a sárga karszalagos segédrendőrök egyenesen ide irányították őket, a dombra. A sarkig tárt ajtók mögül kiszálló személyek nagy hangoskodás közepette paroláztak és nevetgéltek, mintha lakodalomba jöttek volna. Hogy nem restellik! A halál árnyékában is a vezérek magabiztossága áradt róluk, s minden más járt az eszükben, csak a részvét nem.

A fák árnyékában ácsorgók megindultak a halottasház felé, kelletlenül, mint akik parancsra cselekszenek, lomhán von-

szolták áthevült, elnehezedett testüket. Most a galambok sem turbékoltak a tetőn, ők is elbújtak a hőség elől.

A temetőárok ecetfái mögött két fiatalember babrált valami furcsa, képernyős szerkezeten, lopva, mintha merényletre készülődnének.

– Csak ne sípoljon ez a vacak, arra vigyázz! – biztatta a göndör, szőke hajú a társát.

– Csak sikerüljön! – fohászkodott a másik. – Ha bejön, világszenzáció lesz, meglátod. Nagyobb siker, mint az ürrepülés. Próba szerencse! – vetett magára keresztet, ahogyan vízbe ugrás előtt szokta, amikor a folyóban fürdött.

Három óra előtt tíz perccel rázendített a fűvőszenekar. A galambok, mintha csak erre vártak volna, a tető résein át menekültek, port és szállongó tollakat hintve a rémült gyászoló gyülekezet fejére.

– Ki kellene irtani őket – súgta valaki félhangosan, de a néma, rosszálló tekintetek elárulták az ellenvéleményt.

Lassan, méltóságteljesen megnyílt az ajtóra függesztett drapéria, s a házikó előbb megszülte a koporsót, majd a gyászoló családot, s a rés újra bezáródott.

A temetőárok ecetfái alatt a két fiatalember szeme felragyogott.

– Tisztán látok mindent – örvendezett a szőke –, a hangokat is kitűnően hallom, most már rajtad múlik minden. Édes Tiborkám, vigyázz és pontos légy! El ne felejtsd, előbb a Wernicke–, majd a Brocamezőt célozd meg. Higgadt légy, pajtás, a kezed ne reszkessen, és ügyelj arra, hogy mindig a videós mögött légy! Nem győzők hálát adni az Istennek, hogy ez a marha divat így elterjedt. Legalább azt hiszik, hogy te is felvételeket készítesz.

A Tibornak nevezett barna, szakállas fiú mosolygott, s mint aki a dolgát végezte a bokrok között, restelkedve bújt elő, vállán a készülékkel. A videós pasas éppen az egyik rokonnal tárgyalt, aki a megboldogult veje lehetett, mert úgy emlegette őt, papa.

Örömmel állapította meg, hogy a papa utolsó útját megörökítik, s azt is, ki mindeki jött el, megadni neki a végtiszteséget.

Elkezdődött a ceremónia. A zenekar hallgatott, tétován kettévágva a gyászindulót, s a koporsó fölé odaállt a szónok.

– Rettenetes súllyal ránk nehezedő mélységes gyászunkban érezzük, hogy magunkra maradtunk – kezdte, mire Tóth elvtárs helyeslően bólintott.

Tibor a pici fülhallgatón át hallotta barátja halk visszajelzését: – Príma, bejött. A pasi azt gondolja, hogy a szöveg J. M. és munkatársai könyvéből való, a gyászbeszédek első variánsa. Utánezünk. Folytasd!

– A láng hirtelen fellobban, azután ég, ég, majd kialszik – mondta hamis pátosszal a szónok, s kisvártatva a szőke képernyőjén a következő szöveg jelent meg: „Ez a muki minden köz-helyet kiírt az útmutatóból. Legalább annyi fáradságot vett volna, hogy a variánsokból egy elfogadható montázst szerkeszt. Muszáj lesz összehívni az aktivistákat, és megint a szájukba rágni, miként kell hatni a tömegekre. Bár az ilyen süket dumákat, úgy látszik, szereti a nép. Csak ne nyújtsa hosszúra, mert marha meleg van itt.”

Új arc villan fel.

– Éppen akartam mondani, ha másik koponyát célzol meg, előbb az alak arcát mutasd, vagy a nevét jegyezd, ha ismered, csak azután add a gondolatát – hallotta Tibor, s a képernyőn megjelent a szöveg: „A betyár istenit, megint viszket az arany-crem, megőrülök, ha sokáig tart ez az ízé. Nem tudom, mit evett az öreg ezen a Kövecsesen, ha tudná, micsoda szemét alak volt, nem csődített volna mindnyájunkat ide. De ugyan honnan tudná? Rajtam kívül jóformán senki sem ismerte. Ezek itt mind a járások átszervezése után kerültek az apparátusba, egyedül én tudom, milyen volt Lajosunk priusza.”

– Nézeteidért börtönbe vetettek – dörögte a szónok.

„No végre!” – sóhajtott fel Tóth. – „Konkrét adatokat is közöl.”

Hirtelen egy helybéli pofa tűnt fel.

„Mit beszél? Hiszen Lajost nem a nyilasok csukták be, hanem az ötvenes évek elején ...” Egy régi kép jelent meg a szőke fiú rögzítőjén, szürke, akár a színes filmekben a dokumentumbetét. Hátrakötött kezű katonákat kísérték karszalagos pribékek, az egyik felismerhetően Kövecses Lajos volt, fiatalon. Mellén géppisztoly lóg, és idegesen kapkod. Egy csonka híd felé tartanak. Minden elmosódik. Aztán csak annyit látni, hogy rugdalják a hullákat bele a vízbe.

– Te, ez többet mutat, mint gondolnánk – lelkendezett a szőke. – Ha este lepergetjük, nem hiszed el. Nemcsak az anguláris tekervényen átjutott szöveg jön be, hanem több évtizedes képek is felidéződnek. Bámulatos, csak dolgozz tovább!

– Nevedhez, munkádhoz az élet, a közelállók szeretete fűződik – recsegte a hangszóró.

„Mocsok alak voltál, Lajos. De szerettelek volna emlékeztetni egy és másra, csak féltem, hogy kinyírsz. Hát most elmondom itt a lelkednek, ha van, kívánom, vigyen el az ördög. Én tudom, hogyan kezdődött a karriered. Azzal a pofonnal, melyet szegény Józsinak adott a Csizmanek parancsára. Senki sem vállalkozott rá, de te igen. Akkoriban jöttél ki a börtönből, azt mondták, gyilkoltál a háború alatt, de aztán rehabilitáltak, mert tévedésből ítélték el. Én akkor azt mondtam, lehet, de a pofon után minden rosszat feltételeztem rólad. Az egy politikai pofon volt, Lajos, pedig jóllehet, nem annak szántad. Tán nem is tudtad, miért, de akkorát lekevertél annak a szegény gyereknek, hogy a fejét beverte a teherautó ajtajába. Belerokkant, de te azt nem bántad, mert Csizmanek elvtárs akarta a megengedést, hát legyen. A Józsi hátáról tetted meg az első lépést a dicsőség felé. A sok fényes medália, melyeket olyan büszkén hordtál, és most ott csillognak a díszpárnákon, mind egy tojásból kelt ki...”

– Válszál, Tibor, túl hosszú a szöveg! A családtagokból szűrjál ki valakit!

Kövecses fia, ifjabb Kövecses Lajos, jámbor arccal állt anyja mellett, akit karon fogva támogatott. Inkább egykedvű-

ség, mint bánat ült arcán. „Mit papol ez itt bátorságról?” – sorakoztak a szavak a képernyőn. „Gyávább alakot, mint a fater, nem hordott hátán a föld. Csak akkor volt nagylegény, ha szónokolhatott. A nyavalyás pisztolyát mindig a zsebében hordta, mint a detektívek, mert félt. Mikor azt mondtam neki, még el találja sütni, csak röhögött. Egyszer részegen a plafonba lőtt. Anyuska akkor lett szívbeteg. A tanító úr már abbahagyhatná ezt a süket dumát...”

Ám a tanító kezében még legalább három gépelt oldalnyi szöveg volt, amit fel kellett olvasnia. A vendégek előtt ki kellett tennie magáért: – S idézzük azt az egyszerű bölcsességet, amelyet számos nagy gondolkodó is felismert: „Két ember szerete-e és köteléke olyan erő, amely egyikük távozásával nem vész a semmibe, hanem az itt maradókban él tovább.”

„Negyedik gyászbeszéd, utolsó előtti bekezdés ...”

– Hagyd azt a hülye titkárt, maradj inkább a családtagoknál! Jó, jó, hagyd így, bejött a néni!

„Ha tudná ez a sok nép, mit álltam ki veled, Lajos. Szeretet? Hol van az már? Talán soha nem is volt. Csak én tudom, ki voltál. Miután bevallottad, hogy vér tapad a kezedhez, valahányszor hozzám értél, mintha áram ütött volna meg. Amikor becsuktak, uram bocsáss, fellélegeztem. Mindig, még mostanában is eszembe jutnak azok a szerencsétlenek, akik hiába könyörögtek, hogy hagyjátok futni őket, te a nagypofájú Endréékkel lekaszaboltad őket. Ki tudja, hány gyerek várt rájuk hiába. Nekem aztán mondhattad, hogy miértünk tetted. Te mindent miértünk tettél, de mi hasznunk lett belőle? Nézd Jolánkát, idegbeteg. Lajesít meg hülyének tartottad, mert nem tört funkcióra, mint te. És a nőügyeid, Lajos. Azokat még el is viseltem volna, de Évikét nem bocsátom meg. Itt van az anyja, csoda, hogy eljött, vajon mit gondol most rólad?”

– A túloldalon, azt a sovány asszonyt vedd célba, Tibor! Nem, nem őt, azt a másikat, jobbra. Ötven körüli lehet.

– Jó, látom.

„Bocsássa meg az Isten, amit vétett, maga gyalázatos. Hát

volt magának lelke, hogy azt a fiatal lánykát akarta? Mondtam, én bármikor hajlandó vagyok magának ... a gyerekemért, de maga kiröhögött, pedig se rút nem voltam, se vén. Azért megtaláltuk a módját, hogy bejuthatott Évi az egyetemre, de azt nem felejtí el soha, hogy maga mit kért tőle egy vacak aláírásért, szégyentelen.”

– Vidd vissza az elnökre! Igen, az, az a nagy tahó.

„Megőrülök az aranyeremmel. Csak lenne valahol egy klozett, ahol krémmel bekenhetném. Mi az istennek dumál ez a tanítócska annyit? No végre!”

A szónok éppen elérkezett a befejező mondataihoz:

– Búcsúzunk mi is kedves elhunytunktól, azzal a tudattal és gondolattal, hogy munkaszeretete, amit ránk hagyott, mindig világító fáklyaként fog előttünk ragyogni, és fogja mutatni az utat. Tisztelet emlékének!

Valaki intett a fúvósoknak, akik, mint az álomból felvertek, kezdtek cihelődni. A polgári ügyek testületének elnöke pulykavörös lett a méregtől, s lopva a vendégekre sandított, vajon méltatlankodnak-e. Megnyugodott.

Taaam, trarara, taam, tararara tam, tam, ta, tam... pattogott az ismert dallam, és megindult a menet. Elöl a zászlók, koszorúk, a szónokok, majd a koporsó és a rokonok, utánuk a legmagasabb rangú vendégek, s legvégén a sornak a helybéli tömeg.

A szóke fiú az ecetfák mögött nyugtalankodni kezdett, tudja-e rögzíteni, amit Tibor felvesz.

– Őnéki megnyitotta már/ Révét a jóltevő halál;/ A mi hájónk habok közt jár./ S nem tudjuk, partot hol talál – szavalta egy kamaszgyerek mutáló hangon.

A titkár idegesen kapkodta a fejét, mintha valakit keresne: „Ilyen hülye verset választani ebben a feszült politikai helyzetben.” S szeretne volna hangosan elkiáltani: elég!

– Rendben – hallotta Tibor.

Az elnök jól sejtette, rengeteg szónok sorakozik fel a nyitott sír köré, és mind azt szajkózza egy-egy tömegszervezet járási vezetőségének nevében, hogy a megboldogultnál jobb, be-

csületesebb, szerényebb, segítőkészebb és önzetlenebb ember még nem élt a földön.

Aztán felhangzott a himnusz, és Kövecses Lajos koporsóját leengedték a mélybe. Föld zuhogott és virágok hullottak alá, majd a fejfát szúrták a földbe, és a koszorúkat rakták a halomra, melytől a sír olyan lett, mint valami keleti kurgán. Ám mielőtt a tömeg szétszéledt volna, Kövecsesné széttárta karját, és azt mondta:

– Egy ilyen embert elveszíteni...

Az emberek nézték bambán, és senki sem értette, miért mondta ezt.

A szőke fiú előtt a monitor semmit sem mutatott, pedig Tibor a kamerát pontosan az asszonyra irányította.

Koczka Pali, a brigadéros

A kis kocsmá reggeltől estig tele volt vendéggel. Nemcsak ülők, állók is akadtak bőven. Itt nem volt szokás az udvariaskodás, mindenkit akkor szolgált ki a vendéglős, amikor sor került rá. Egy kivétellel. Ha belépett Koczka Pali, a brigádvezető, a pult közelében állók félrehúzódtak.

– No, iszogatunk, romák? – kérdezte minden alkalommal, köszönés helyett.

A megszólítottak ilyenkor vigyorogtak, sunyin maguk elé bámultak, vagy éppen beleharaptak a vastag habú sörbe.

– Széket a brigadéros úrnak! – szólt egy erőyes hang ezen a napon is.

– Mégiscsak akad köztetek illemtudó is. Jól van, Vida, ezt szeretem. Gyere, ülj ide mellém! Mit iszol? Sört berántva, mi? Gyuri, a szokásosat Vidának!

Ezzel oldódott a feszültség, lassan feléledt a megtört hangulat. Szállingózott a többi munkás is. Állatgondozók, gépszerelők, különféle szakosított brigádok dolgozói. A cigányok ki-szorultak az eresz alá, az öregebbje lekuporodott a földre. Körülrakták magukat söröskorsókkal, üvegekkel. Veszettül dohányoztak. Girhes gebéik ímmel-ámmal rágsálták a gyomos, zöld szénát a kocsiderékből.

Gyuri, a kocsmáros, letörülte az asztalt Koczka Pál és Vida előtt.

Az emberek jóízűen falatoztak, közben meg-meghúzták korszóikat. Csak akkor kezdtek évődni, heccelődni, mikor már félig megtömték hasukat.

– Ma is tanítósdit játszott, öreg? – kérdezték a csősz, aki egyben gondnok és takarító is volt az egy tantermes iskolában.

- Nem, máma itthon van a tanító úr.
- Ez derék dolog tőle. Többet gyűlésezik, mint tanít.

Juhász István, a csősz és iskolagondnok hallgatott. Csak akkor szólt, ha kérdezték.

- Aztán mit tanít az iskolában?
- Mit, mit? Egyszeregyet meg az ábécét. Amit köll.

Az emberek nevettek. Mindenki tudta, hogy az öreg Juhász analfabéta. Azóta ugratták a tanítással, amióta a szlovák intéző megkérdezte az egyik iskolából hazafelé ballagó kislányt:

- No, Ilonka, máma is vót etes?
- Nem, mert máma Juhász bácsi tanított – hangzott a válasz.

Ennek már jól fél esztendeje, de minden nap sort kerítettek rá a kocsmában. Az adoma a faluban is elterjedt, ahonnan a munkások zöme kijárt a majorba dolgozni.

A majori házakban nagyrészt cigányok laktak, meg az ördög tudja, honnan ide került lumpenproletárok. Az őslakosság, a régi cselédek, már kiöregedtek. Gyerekeikkel beköltöztek a környékbeli falvakba, s az állami gazdaság alapítói közül alig néhányan maradtak hűek a régi otthonhoz. A vezetők nehéz gondokkal küszködtek, hiányzott a megbízható gyalogmunkás. Volt istálló, melyben már csak cigányasszonyok fejtek. Koczka Pali dühöngött, szaporán szidta a cigányok istenét.

– Hiába mondom neki, hogy szűrje meg fehér vásznon a tejet. Meg is szűri, de a kanna tetejét beleteszi a tehénszarba. Látott már ilyen puruttya népet a világ? Nem beszélt mellé az igazgatóhelyettes, mikor azt mondta, egyenes úton haladunk a teljes lezúllás felé. Ennek biztos jele az, hogy tömegesen telep-szenek meg nálunk az oláh-cigányok. Úgy látszik, a többi részlegen sem rózsásabb a helyzet. Még ha legalább a fele ilyen lenne, mint ez a Vida, valahogy csak elvergődnénk. Beleöntötted a rumot a sörbe? – fordult a férfi felé. – Igazad van. Csak meg ne fájduljon tőle a fejed!

Vida, akit Lakatos Vidornak hívtak tisztességesen, mosolyogva csóválta a fejét. Mindig így itta a sört, ha pénze volt. Ha pedig nem, akkor sehogy. Bár az ritkán fordult elő. A rokonok-

kal mindig kisegítették egymást. A purdék naphosszat ott rendetlenkedtek a kocsmá körül, belekortyoltak a felnőttek poharába, s a hab lelógó fehér bajuszt rajzolt maszatos képükre. A kocsmától terelte be őket a tanító az iskolába, ha éppen itthon volt, és nem Juhász bácsi helyettesítette. Juhász bácsi óráiról egy lurkó sem lógott meg, míg a tanító elől nemegyszer a lapulevelek alá fészkeltek be magukat a kis romák.

Ha az orvos megvizsgálta őket, nem bírt betelni a gyönyörűséggel, fűnek-fának mutogatta, milyen szépek az eleven kis cigányok.

– Hát még az asszonyok, doktor úr! Látná csak, mikor fűrödni mennek a kavicsgödörkhöz – jegyezte meg egy traktoros. – Ne az öregjét nézze, azok rusnyák, a fiatalját, a tizenöt–húsz közöttieket. Húszon túl már egy sem ér semmit.

– Sanyi nagy huligán, dokikám – hangoskodott Koczka Pali. – Tőle még maga is tanulhat anatómiát.

Az orvos nem szólt semmit, látszott rajta, hogy nem kedveli a szájhős brigádvezetőt. Ingerelte a gőgössége, hivalkodó bratyizása.

– Tudja, hogy az öregebbje még ma is bagózik? – bizalmaskodott tovább Koczka. – Az asszonyok is ám! Nekem beszélhet, ki mit akar, hogy így a dohányzás, meg úgy a rák. Látja a vén Márit? Már nyolcvan is elmúlt, és még mindig a háború előtti cseréppipát szortyogtatja. Az ott ni, a diófa alatt.

Az orvos szándékosan másfelé fordult. – Mikor jártak itt a közegészségügyiek? – kérdezte a kocsmárost, aki erre a faliszekrény fiókját kezdte huzigálni, hogy megkeresse a legutóbbi jegyzőkönyvet.

– Hát azt tudja-e, doktor úr – folytatta Koczka –, hogy valamikor ide a híres Buga doktor járt ellenőrizni a kisbíróval, azaz, aki azt állította, hogy öt jegyző szolgált a keze alatt. A kisbíró keze alatt a jegyző. Érti, ugye? – és hangosan erőltette a nevetést. A körülötte állók ímmel-ámmal mosolyogtak. Hetvenhétyszer hallották már a történetet.

– Megjöttek a zsaruk is – dörmögte egy öreg gyalogmunkás.

– Csak nincs megint valami baj? – fontoskodott Koczka Pali. – Ezek a kormosok lépten-nyomon kitesznek valamit. Az én csoportomban ugyan példás a rend. Olyan pásztorokat, kanászokat nevelek belőlük, hogy a nagyapáink is megirigyelhetnék.

– Hát nem délelőtt szidta d őket, hogy belerakják az edényt a trágyába?

– Csak a fedelét, Jani bátyám – röhögött Koczka. – De hát ki tudhatja, mitől hízik az ember? Megérjük mi még, hogy a csodánkra járnak. Hírünk bejárja az egész országot.

Nem lehetett tudni, hogy ezt őszintén vagy csúfolódásként mondta-e. Az igazgatóságon valóban úgy könyvelték el, hogy Koczka Pali nagyon ért a cigányok nyelvén. Nála dolgoznak. A gyűléseken példaképpül állították. Hogy valóban kedvelte-e a beosztottjait, vagy fennhéjázóan uralkodott fölöttük, senkit sem érdekelt. A látszat arra vallott, a telepen van tekintélye.

Koczka Pali a majorban lakott. A régi intézőlakásban, szemrevaló portán, amely drótkerítéssel volt körülvéve, egy hátsó kapuval, hogy a baromfi kedvére barangolhasson. Azzal is gyakran dicsekedett a brigádvezető, hogy nekik még egy csibéjük sem veszett el. Ami híja volt az állománynak, az a héják és a rókák lelkén szárad, pedig a cigány igencsak szereti a tyúk-húst. Akár Balogh Lajos a cigánypipit. Alig bír már csoszogni, de kijár miattuk a majorba. Ott szöszmötöl tessék-lássék a gyümölcsösben, arra viszont telik az erejéből, hogy öt koronáért becsalja a Borist a bokorba. Fél Sanyi kileste őket, azon röhögött hetekig.

– Apád is ilyen fecsegő volt, akárcsak te – tett pontot a beszéd végére a Jani bácsinak szólított munkás.

Észre sem vették, hogy a rendőrök elmentek. Csak a kocsmáros nem értette a dolgot. Ilyen még nem fordult elő, hogy be sem jöttek. Talán csak a mentőautó láttán tértek be. Közben megtudhatták, hogy nem baleset miatt jött, azért továbbálltak.

A hetek megszokott egyformaságban teltek. Csak a fizetésnapok borították fel a rendet. Ilyenkor ivott boldog-boldogtalan. Akadt dolguk a vezetőknak, rendőröknek, segédrendőröknek, még az öreg Juhász is hatósági közzé lépett elő. Bizony,

akadt olyan fizetési nap is, melyen Koczka Palinak magának is etetnie kellett. Egyedül Vida tartott ki mellette becsülettel.

Kora tavasszal, március közepén lehetett, hogy Koczka morcosan állított be a kocsmába. A cigányok jókedvűen ittak, még mindig Vidát ünnepelték, aki nemrég jött vissza kéthetes szabadságáról, és új asszonyt hozott. Az előző meglépett egy rongyszedővel még valamikor novemberben. Egyszerűen beült a rozoga mikrobuszba, és elhajtottak. Vida eleinte bolondériázott, pár napra el is bolyongott, de aztán eszébe jutottak a rajkói, és szokatlan szeretettel kezdett gondoskodni róluk. A szabadságát valahol Kelet-Szlovákiában töltötte, onnan hozta magának a nem éppen szép arcú, de formás asszonykát. A menyecske egy kukkot sem tudott magyarul, Vida még annyit sem szlovákul, így hát maradt az ősi közös szó, a roma nyelv. Koczka meglepődve hallgatta, mert Vidát azelőtt sohasem hallotta cigányul beszélni.

– Hát te így is tudsz? – kérdezte.

– Amit egyszer megtanul az ember, nehezen felejt el – bölcselkedett Vidor.

– Hát akkor ígyunk az új asszonyra!

Lakatos fanyalgott, látszott rajta, valami nincs rendben.

– No! Hát velem már nem is akarsz inni?

– Elfogyott a pénzem – bökte ki szégyenlősen.

– Aha, értem. Szóval azt akarod, hogy én fizessek megint. Egye fene. Rum, sör megteszi? – Vida bólintott. – Hogy a többiek se szenvedjenek, egy rundot, Gyuri! – Ittak. Aztán még egy kört, és még egyet, s Gyuri alig bírta a cetlin húzogatni a vonalakokat.

A végén összeadta, ötszáznyolcvanhat korona és ötven fillér. Koczka is meglepődött.

– Én aztán jól kiálltam a cigánylakodalmat. Most már mindegy, hozzon még egy kört! – szólt a kocsmárosnak, s közben erősen mustrálgatta az asszonyt.

– Te Vida, van egy ötletem – lesütötte a fejét, mint aki mélyen gondolkodik, aztán hirtelen kimondta: – Megveszem tőled az asszonyt. Hogy is hívják?

– Julu – mondta Lakatos.

– Hát akkor, hogy adod a Julut?

A férfi nevetett, tréfának vette Koczka szavait.

– No! Hadd halljam az árát!

A többi cigány behúzott nyakkal ült, úgy tettek, mintha semmi közük sem lenne a dologhoz.

– Mondjál már valamit! Amilyen zsvány vagy, tudom, még keresni is akarsz rajtam. Ne ijedj meg, nem örökre kérem, csak mára. Tudod, az én asszonyom fürdőben van, aztán ki tudja, mit művel ott. Nekem meg gusztusom támadt a tiedre... Látnod, én tisztességes üzletet kínálok. Nem csábítom el, fizetek érte. Nyögd már ki, hogy adod egy estére! Ne számárgodj, te is csak úgy vetted. Azt hiszed, nem tudom, hogy mi a szokás nálatok? Itt az alkalom, legalább valami megtérül a kiadásaidból... Nem akarod? Marha vagy, pajtás. De lásd, nekem így is jó. Neked volt a lakodalmad, úgy illik, hogy vendégeidet te lásd el. A cechet te fizeted. Áldás, békesség! – Úgy tett, mint aki menni akar. Vida rémülten nézett körül. A „vendégek” is kezdtek fészkelődni, senki se akart fizetni. A kocsmáros behúzódott a söntés mögé, nem kívánt a beszélgetés tanúja lenni, de azért mindent hallott. Kicsit tetszett is neki a jónak ígérkező buli.

– No, ide figyelj, roma! Ha nagyon vonakodol, tudod, hogy ez neked nem éri meg. Némi bebeszólásom a lakásügyekbe is van. Az úri lakást az emeletes házban más is megkaphatja ám.

Lakatos kigombolta az inggallérját, és szárazon köhintett.

– Palikám, Pali bácsikám, brigadéros úr, ne tegyen velem ilyet!

– Baj volt, hogy mások előtt szóltam, ez igaz, de Gyuri nem hallja, ezek meg nem számítanak – intett a cigányok felé.

– Ha mernek pofázni, kikergettetem valamennyit a majorból. Megértették? – villantotta rájuk a szemét dühösen. – Szólj az asszonynak, és gyérünk! Fizetem a cechet, és kapsz még rá kerek ötszázat. – Azzal fölállt, s indult az ajtó felé.

Vida is fölemelkedett, kézen fogta Julut, és bizonytalan

léptekkel követte Koczkat. Az asszonyka sejtethetett valamit, mert húzatta magát. Vida keményen markolta, nem szökhetett el. Bementek Koczkaékhoz.

Itt már nem kellett az asszonynak mondani, mit kívánnak tőle. Menekülni próbált, de nem tudott. Koczka Pali vadul neki-esett, ám nem bírta vele, a részegség miatt.

– Segíts, az anyád betyárját! – lihegte Vidának.

Vida hátulról megmarkolta az asszonyt, Julu sikoltott, kapálózott. Rúgott, harapott, ha tudott, karmolt is. Valami megcsillant a kezében, s gyors mozdulattal fölszakította vele Koczka Pali arcát.

– Te, a ribanc istenedet – üvöltötte a férfi, és pofon ütötte az asszonyt. Vida elengedte a feleségét, és megmarkolta Pali mellén a ruhát. Olyan erősen, hogy Koczka nyakán kidagadtak az erek. Egy-két pillanatig keményen szorította, aztán úgy el-lökte a férfit, hogy az beverte a fejét a falba. Az ütés nagy lehetett, mert Pali ernyedten ereszkedett a fenekére. Vida megfordult, de az asszony már nem volt a szobában. Elnyelte az éjszaka... Lassan visszaballagott a kocsmába társai közé. A cigányok mozdulatlanul ültek. Mikor meglátták őt, fölálltak, és oldalogtak kifelé.

– Ne menjetek el! Ha nincs lóvém, azért ad nekünk Gyuri bácsi a fizetésig hitelbe is.

Leültek. Alig egy negyedóra múlva betámolygott közéjük Koczka Pali, görbe seb éktelenkedett a képén, akár egy kardvágás.

– Megálljatok, szemét fajzat, kitaposom a beleteket, mocskos putrifattyak! – és kiköpött feléjük.

A cigányok hallgattak. Egyikük sem szólt semmit, lassan kiszűröskölték az italt, aztán egyenként kiszállingóztak.

A kocsmáros érezte, hogy olyasmi készül, amit meg kéne akadályozni, de hogyan?

Rekedtes, ám parancsoló hang röppent be az ablakon:

– Gyere ki, Koczka! – Majd ismét: – Hallod, Koczka? Gyere ki, vagy rátok gyújtjuk a házat!

A kocsmáros elcsukló hangon kiáltotta:

– Záróra!

S miután Koczka Pali kitámolygott az éjszakába, magára zárta az ajtót, a villanyt eloltotta, a rádió hangját pedig felerősítette. Valami ismerős zene szólt, amelynek dallama remegésbe hozta a polcokon bóbiskoló üvegpoharakat.

A kapun belüli árnyak

– Annyi mindenről írtál már. Egyszer a falunk történetét is papírra vethetnéd – mondta Füzesi Pál Szűcs Gábornak, akivel mindenszentek napján találkozott a varjasi temető kapuja előtt. Mindkettőjük kezében gyertyával teli reklámszatyor lógott. Odabenn már pislákolt a fény, s a lombjuk hullatta nyárfák nyirkos sima kérge fémesen villogott. A vén feketefenyők ernyői alatt sejtelmes árnyak libegtek. Messziről jött emberek látogatták meg halottaikat. – Mindnyájan elmentetek, megtömték veletek feneketlen bendőiket a városok.

– Tíz tucat gyertyát vettem – mutatta Szűcs –, és minden sírra színes lámpást is, igaz, azokban is gyertya ég.

– Valamikor a magunk gyártotta is megtette. Olvasztott faggyú és pamutból sodort gyertyabél.

– S aztán közbelépett a hatóság, a szigorú Hatalom.

– Azt hiszem, pán Ostrovsky volt akkor a komisszár.

– Őt az elnemzetlenítő folyamat befejeztével elvezényelték a faluból.

– Te tájékozottabb vagy, szerinted az a folyamat véget ért?

Csend. A gyertyák fénye egyre erősödött, a felhőkkel borított ég mind sötétebbé vált.

A temető tele volt látogatókkal... A tisztességeseken kívül ki mindenkivel? Nagy pecsovicsokkal: demokratákkal, nyilasokkal, reszlovákokkal, kommunistákkal, szocialista tolvajokkal, újjgazdagokkal és maffiózókkal. A holtak mintha feltámadtak, az élők pedig holtakká szelídültek volna.

A szavakat elnyelte az este, akárcsak az emlékeket a múlt. A szavakat, a múltat olykor fel lehet idézni. Kinek mi haszna

belőle? A parkoló közben megtelt személygépkocsikkal, a pöf-feszkedő újak uralták a terepet.

– Mondják, a benzin ára megint emelkedik.

– Az emberek mindig háborúznak valahol.

– Emlékszel a hadaró kisbíróra?

– Aki így dobolt: „A miszentki gyertyégtés betiltatik.”?

– Féltek az emberek a bombázástól. Közel dörögtek az ágyúk, s esténként látni lehetett, hogy villognak a torkolattüzek.

– De mi gyertyát akartunk gyújtani a temetőben, és elmentünk Púpos Lacikához, aki mindenhez értett, még rádiót is fabrikált. Ő terjesztette a titkos híreket. Megkértük, csináljon nekünk fénytompító lámpást.

„Tejért, tojásért vagy egyéb betevő falatért vállalom” – biztatta kuncsaftjait Lacika. Mert nemcsak kitűnő ezermester volt, hanem bölcs gondolkodó is. Tudatában volt saját értékének, nem kívánta feltalálni a perpetuum mobilét, csupán azt bütykölte össze, amire a falu népének szüksége volt: lakatot, órát, vagy ha kellett, akár fénytompító lámpást is, melyhez a következő kommentárt fűzte: „Ha nem teli fényesség, legalább rejtett mécs világa ragyogja be a lelkeket.” S lopva kivezette a két fiút a temetőbe. A halottasház padlásán rejtőzködött a világ közepe. „Esküdjetek meg az egy élő Istenre, hogy soha senki-nek nem áruljátok el, amit láttatok! No! Megkukultatok?”

Idézet a kisbíró hirdetéseiből:

„Hirmény! Aki zsiót vagy rájót rejteget, szigorúan meg lesz büntve.”

Senkit sem büntettek meg. Viszont a gyertyaégetés esztendő-kön át szünetelt. A hadifoglyok lassan hazaszállingóztak, ki Szipériából, ki nyugati országokból jött, de huszonkettőt hiába vártak, azokat, akiknek a nevét gránitobeliszk őrzi a halottasház melletti réten.

Az emlékmű rövid története:

A háború befejezésének huszonötödik évfordulója alkalmából a falu lakossága elhatározta, gyűjtést szervez egy „hősök szobrának” a felállítására. A szándék megvalósult, s a falu kö-

zépén, a hajdani harangláb helyén, csiszolt terméskőbe huszonkét fiatalember nevét vésették be.

A helyi nemzeti bizottság elnökét pártbüntetéssel sújtották, és hamarosan nyugdíjazták, az obeliszket pedig a temetőbe telepítették át.

– Emlékszel Kelemen tanító úrra? – kérdezte Szűcs.

– Alig.

– Egyedül neki volt pantallója, és nyáron szalmakalapot viselt.

– Azt mondják, a Donnál esett el, nem volt még harmincéves.

– Ő oktatta a leventéket. Szombatonként a házunk előtt masíroztak el, és folyvást azt énekelték, hogy „A varjasi temetőbe, egy levente sírja benne az első”.

– Van egy fényképem, melyen Bocskai-sapkában örökítettek meg, olyanban, amilyent a leventék hordtak.

Ott álltak a mártírok emlékoszlopa előtt. A talapzaton csonkig égett gyertyák szétfolyt, megdermedt faggyúja. A betűket valaki aranymázzal frissítette fel. Miközben Füzesi gyertyát gyújtott, Szűcs megjegyezte:

– Tudod, hogy két ember kimaradt a névsorból?

– Ugyan kik?

– Grünwald Mihály meg a felesége.

– Viccelsz?

– Ők talán nem voltak mártírok?

– Hát akkor nekik is fényeskedjék az örök világosság! – és újabb szál gyertyát kotort elő a zacskóból.

A temető sárga lángtengerben úszott. A kapuja feletti pléhtáblát belülről világította meg a fény, onnan a felirat fonákja látszik:

! KNUDAMÁTLEF

A tekintetük sokáig rajta függött.

– Ugyan minek támadnánk fel? – szólalt meg elsőként Szűcs. – Anélkül is van éppen elég nagy felfordulás a földön.

– Hátha mégis megtörténik?

– Képzeld el, amint vonulnánk. Elöl Kelemen tanító úr fényesre vikszolt csizmában, mellén érdemrendekkel...

– Az érdemrendeket ne emlegesd!

– Csak nem kaptál te is?

– Az apám.

– Mifélét?

– Szart. Vacak emlékérmét a szövetkezet megalakulásának évfordulója alkalmából... Lám, hogy tisztelik Varjasban az évfordulókat! Adtak mellé háromszáz koronát és egy ingyenbeutalót Bulgáriába a tengerhez. Hús beutalót vettek egyszerre az öregeknek, előre tudták, hogy majd egyik sem tart rá igényt. Elementek helyettük mások, a kevésbé érdemesek.

– Ez is a jól ismert zsványságok közül való, de még mindig nem tudom, mi bajod a kitüntetéssel?

– Azt viszont tudod, hogy utolsó esztendejében az öregem becsavarodott. Naphosszat a kapuban állt, és támasztotta az állát egy hosszú boton. Valahány autó elrobogott előttünk, a sofőrnek kalapot emelt, némelyik után még integetett is, és közben ott lóbálódott mellén az a hülye medália. Ha idegen jött hozzánk, ujjával a mellére bökött. „Látja? Az elnök elvtárs tűzte fel személyesen, mert én voltam az első, aki belépett.” Persze. Majd belépett volna, ha nem ültetik nyakunkra azt a naplopó Pásztor Ferkót.

Pásztor Ferencre mindenki emlékszik. Előbb kanász volt a szomszéd faluban, később „zootechnikus” lett Varjasban. Őt bízták meg az alapítással. A község gazdáit egyenként rendelte magához és köszönés helyett rájuk ripakodott: Mi lesz a kontingencscl?

Néhány fogalom Pásztor szókészletéből: tej, tojás, gabona, sertésdisznóhús, kontingens, főlemeljük, pokróc, börtön, Szibéria...

– Legalább tudta, hogy hol van? – kérdezte Szűcs.

– Aligha, hiszen analfabéta volt.

– De jó bulit rendezett.

– Különbet, mint Jasznikkerék.

– Ó, a jó öreg Jasznikker a nyekergő harmonikájával, és felesége, amint ütötte a dobot. Az volt a slágerük, hogy: ”Trom–trom–trom–trom–trombitás, mily szépen szól, oly csodás...”

– Nehogy megbotránkoztasd a halottakat!

– Megbotránkoztak ők életükben éppen eleget. Mi röhögünk Jasznikkeréken, és bámultuk az ostoba allegorikus kocsi. Mintha mindenki dilis lett volna. Csak az öregeink mentek lehajtott fővel. Elöl vitték a zászlókat és a hatalmas transzparenst: „Éljen május elseje, a dolgozók ünnepe!” Ez megmaradt negyven esztendeig, csak a hangulat hagyott egyre alább.

Szűcs Gábor és Füzesi Pál, a két nagyapakorú férfi itt elhallgatott, és kellő tisztelettel gyűjtöttak gyertyát elődeik betonlapokkal borított nyugvóhelye felett. Az évszázados fenyők ritka koronái közt riadt madarak röpködtek. Gazdátlan galambok, a halottasház padlásának potya bérlői.

– Vajon ott vannak-e még a Lacika rádiójának antennadrótjai?

– Ha netán leírod e néhány epizódot, a csasztuskákat és a jelmondatokat se felejtse ki a jegyzeteidből!

Idézet Tóth Béla félnótás tanító május elsejei műsorából:

„Sokat szivarozik Churchill, képe, mint a bulldog, háborúra ha uszíthat, szőrös szíve boldog. Hej, élet, élet, kanászélet, ez aztán az élet...”

Harry Truman egyik éjjel sikoltva felébredt, azon nyomban becsöngetett három hadsegédet. Sírva panaszolta nekik, szörnyű volt az álma, azt álmodta, béke honol az egész világba’. Hej, élet, élet...”

Egy jelmondat a sok közül:

„Sztálin, Gottwald, Rákosi, ők a béke őrei, hurrá!”

Még egy: „Földet vissza nem adunk.”

– Elvették?

– Mindenki aláírta a belépési nyilatkozatot, apám is, csak nem elsőnek, s ezáltal a tulajdonát képező termőföld, gépek, igavonó állatok s egyéb javak a közös tulajdon részévé váltak.

– A Linda is.
– Miért lett volna kivétel?
– Fajtiszta állat volt.
– Kit érdekelt? Ló, ló. Addig húzta az igát, míg bírta, majd letaglózták, mint a vágóhídon a barmot, a húsát megfőzték és megetették a tyúkokkal.

– A törzskönyvezett kancát.

Lecke iskolás gyerekeknek: „Lipicai ló. 1580–tól andalúziai, kasztíliai, nápolyi és dán eredetű ménnek, s a római idők óta nagyra becsült helyi kancák keresztezéséből alakult ki a szlavóniai karszton, Lipicán... A cirkuszlovak szinte kivétel nélkül lipicaiak.”

– Okos és fegyelmezett állat a lipicai ló. Könnyen beletörődik sorsába.

– Nem úgy, mint az ember, aki folyton háborog, ha más-ként nem, a lelke mélyén.

– Nyomorúságos esztendők követték a rendszerváltozást.

– Ti alig éreztétek. Éltétek világotokat az állam pénzén, mi pedig robotoltunk ingyen. Előfordult, hogy negyedévig egy fil-lért sem kaptunk a munkánkért. Hiába mondta Pásztor a járási fejeseknek: „Varjas község a sertésdisznóhúst nem tudja teljesí-teni.” Háromszor annyit követeltek az államnak, mint amennyit adni tudtunk. Közben küldték a drága gépeket hitelbe.

Szűcs hallgatott. Ott álltak ismét a temetőkapu előtt, és kí-vülről újból elolvasták a feliratot:

FELTÁMADUNK!

Odabenn ragyogott a fény. A nyárfák sima kérge fémesen villogott, s a feketefenyők ernyőit alatt az árnyak tétován libeg-tek.

Csak tiszta üvegen játszik a szivárvány

Útközben anyám jutott eszembe, a napokig tartó feszült lelkiállapota, amint a rozoga konyhai székeket glédába állítja, s időnként gondosan törülgeti őket a kötényével. A vizespoharat hamuval fényesre sikálta, a nap felé fordította, és így szólt:

– Látod, milyen szép?

Majd a kezembe adta, hogy keressem meg benne a szivárványt. Szivárványt, a fények gyermekét, a reményt adó százszínű szalagot, mely ott rejtőzködik minden vízcseppben, üvegen, szappanbuborékban.

Vártunk. Már két napja vártuk a látogatókat, hiába. Lett volna dolgunk elég, de akkor éppen az foglalkoztatott bennünket, hogy szegénységünket elrejtjük a kíváncsi szemek elől. Nem szerettük a váratlan vendéget.

Gondolataim összevissza csapongtak, mint az utazó emberé. Hol a tájat néztem, hol a körülöttem levő embereket, akik magukba mélyedve hallgattak, s ki tudja, az ő eszük is hol járt. Az autóbusz lassan haladt velünk a zötyögős úton.

Szinte sejtettem, hogy Szombathékhöz a legrosszabb időben érkezem. Hát persze, szerda van, állapítottam meg magamban, anyám is mindig szerdán mosott, teknőben, szappannal.

A konyha tele volt gőzzel, alig láttuk egymást, a legszívesebben visszaléptem volna, de már nem lehetett.

– Jó napot kívánok! – köszöntem tétován.

– Ó, tanár úr! – válaszolt a ködből egy női hang.

– Elnézést kérek az alkalmatlankodásért – dadogtam.

– Csak nem történt valami baj?

– Baj? Dehogya.

Én ostoba, mérgelődtem, s hirtelen rájöttem, hogy volt tanítóim okosabban cselekedtek, amikor előre jelezték látogatásuk időpontját, még akkor is, ha napokat késtek.

– Tetszik tudni, időnként meg kell látogatnunk a szülőket... – magyaráztam restelkedve, s éreztem, hogy elpirulok.

Az asszony széket tolt mellém, melyet a kötényével törölt le.

– Tessék helyet foglalni! Sajnos, a házba nem vezethetem be, ugyanis üres, a napokban lebontjuk, és újat építünk helyette. Addig a nyári konyhában húzzuk meg magunkat, pár hónapig kibírjuk valahogy. – Közben kitárta az ajtót, hogy friss levegő jöjjön be.

A tűzhelyen edények sorakoztak. A nagyobbak tele forró vízzel, a kisebbekben étel, az egyikben talán éppen paradicsomleves főtt. Az asztalon hatalmas dézsa, púpozva nedves ruhákkal. Mögöttük alig vettem észre az öregembert, aki a priccs szélén üldögélt.

– Jó napot kívánok! – bólintottam felé. Az öreg lassan, nehezen felállt.

– A nagypapa – mutatott rá a fiatalasszony. – Nem szereti a hideget.

– A csontjaim fáznak – mondta az öreg hangosan, mintha nagyothallóhoz szólt volna.

– Csak így, kézzel mosok – mentegetőzött a fiatalasszony. – Mi még amolyan maradi népek vagyunk. Meg most a ház miatt nem telik mosógépre.

Enyhe melegség járt át. Valahogy meg kellene értetnem ezekkel az emberekkel, hogy ne zavartassák magukat, nekem minden jó így, ahogy van. Mintha nem is idegen helyen járnék, hanem otthon, anyámék házában. Gondolataim évtizedeket röppentek vissza, tekintetem a bepárasodott ablakra tévedt. Mi lenne, ha most felállnék, s ujjammal az üvegre török basákat meg mindenféle figurákat rajzolnék? Biztosan azt hinnék, megháborodtam.

Az öreggel próbáltam szóba elegyedni. Az egészsége felől

érdeklődtem, közben az asztalon megláttam az olcsó mosószappant. Ugyan hol árulnak még ilyet? Meg is kérdeztem.

– Nem hiszi el, ha megmondom. Még a háborúból maradt meg – válaszolta az asszony.

– A háborúból?

– Igen. Most, hogy a házat lebontjuk, mindenféle limlom előkerül. A padlásan találtam egy katonaládában. Gondoltam, kipróbálom, mennyire habzik. Kitűnően. Vajon miből főzheték?

– Miből, miből? Mondtam már neked, hogy emberből – szólt közbe az öreg.

A fiatalasszony nevetve megborzongott.

– A papa szeret bolondozni. Mindenféle hajmeresztő mesét talál ki, sokszor a gyerekeknek is. Haragszom ezért.

– Meséket! Én mindig igazat mondok, de ti kételkedtek benne.

Furcsa nyugtalanság vett rajtam erőt, hátamon végigfutott a hideg. Éreztem, valamit mondanom kéne, de nem vagyok ura a gondolataimnak. Ha megszólalok, a szavak úgy bugyognak majd elő belőlem, mint föld mélyéből a forrás, cél nélkül, de szigorú rend szerint. Íme már itt is vannak.

– Erre is éltek a háború előtt zsidók? – kérdeztem.

– Éltek ám – csillant fel az öreg szeme –, de még milyen gazdagok! A báróék. A tanár úr nem tudta? Hát persze, maga messziről való. Itt a báróé volt minden. A föld, a kastély, a falu, még az emberek is. Igen, mi is az övéi voltunk, a híres nagy emberé. – Hirtelen mozdulattal a szobához lépett, egy ideig kotozászt benne, majd elkezdett hangosan kiabálni.

– Böske, Böske! Hová tetted a régi pénzt?

– Miféle pénzt?

– Hát a pöngőt, amin a báró aláírása látható.

– Elfelejtette, hogy a Palikának adta? Biztosan a kamrában van, a kacsái között.

– Csak meg akartam mutatni a tanár úrnak, hogy a szavam igaz. Elhiheti, hogy nem akárki volt a mi bárónk. Ő írta alá a bankókat, s névjegye nélkül elveszett volna a hitelük.

- És mi lett a sorsa?
- A pöngőnek? Hiszen tudhatja.
- A bárónak.

– Ő, kérem, elszelelt. Mielőtt bejöttek volna a németek, autóba ült, és huss! – Intett is hozzá, hogy mutassa, milyen gyorsan tűnt el a báró. – De él még. Lehet vagy nyolcvanesztendő. Az örökösei egyszer itt jártak, és megnézték a kastélyt meg a parkokat. Nézhették. A kastélyból iskola lett, a vagyonból pedig szövetkezet. Igaz, előbb felosztották közöttünk, volt cselédek között, de ez egy másik história. Megszokták azok a földek, hogy együtt legyenek.

Szerettem volna, ha az öreg mielőbb befejezi a báróék történetét, engem most más érdekelt.

– Szegényebb zsidó nem élt a faluban? – kérdeztem.

– Dehogynem, csak hogy azok senkik voltak a báró úr mellett.

– Akárcsak a mi Grünwaldunk.

– Ezeket nem Grünwaldnak hívták, hanem... Hogyan is? Bözsi, nem tudod? Látja, mennyire kihagy az emlékezetem, pedig nem is vagyok még olyan öreg. Csak a csontjaim fájnak. Minden időjárás-változást megérzek. Előbb fázik az a kutya csont, aztán meg elkezd sajogni, s olyankor se éjjele, se nappal az embernek. Sem ülni, sem állni nem jó, feküdni meg még úgysem. De sokat háltam én a pusztai földön, uram. A mai fiatal talán ki sem bírná... No, eszembe jutott, de csak a leányuk neve: Sari. Így mondták röviden, Sari.

A férfi megint hosszas beszédbe kezdett, én pedig Grünwaldra gondoltam. Hosszú nádtető s házban lakott a falu közepén. Első szobája az utcára nyílt, az volt a vegyeskereskedés. Fűszert, sót, cukrot, petróleumot, ökörláncot és tehénvarkarót meg mindenféle furcsaságot lehetett nála kapni. Medvecukrot is, likashatosért.

Emlékszem, haját is vágott meg cipőt varrt nekem. Colstokkal mérte meg a talpamat, ami nagyon hideg volt és csiklandozott. Nevettünk, anyám, Grünwald meg én. Később nagy sár-

ga csillagot ragasztottak a mellére, így kellett járnia az utcán. Egyszer valaki pofon ütötte a boltja előtt, de hogy ki és miért, azt máig sem tudom. Aztán egy éjjel a családjával együtt elvittek.

Az iskolában a tanító azt magyarázta, hogy a zsidóknak azért kell bűnhődniük, mert keresztre feszítették a Megváltót. Azon az estén azt kérdeztem anyámtól, hogy Grünwald bácsi is ott volt-e a keresztre feszítésnél. Anyám csodálkozva nézett rám, és csak ennyit mondott:

– Ezt te még nem érted meg, fiam. Az emberek néha gonoszak és kitalálnak mindenfélét, hogy saját bűneiket elpalástolják. Grünwald bácsi jó ember, szegény és kiszolgáltatott, akárcsak mi. Így őrizd meg őt az emlékezetedben.

Szombathné, miután letakarította az asztalt, harapnivalóval és üveggel sürgölődött.

– Ne fáradjon! – mondtam. – Én a következő busszal már utazom is vissza. Sajnálom, hogy feltartóztattam a munkájában, ha legközelebb errefelé járok, inkább megüzenem... – Megint számárságot mondtam, s magamban bosszankodtam miatta. Van ezeknek az embereknek gondjuk éppen elég, nemhogy engem várjanak, mikor méltóztatom náluk tiszteletemet tenni. Hiszen a fiuk rendes, szorgalmas tanuló... Vigye ördög, ha már asztalt terített az asszony, bekapok valamit, aztán szedem a sátorfámat.

Az öreg nagyon belelendült a mesélésbe.

– Tudja, az a Sari olyan csúnya kövér lány volt, és mint a legtöbb zsidó, vörös. Ezek a maiak már nem igazi zsidók. Szőkék, barnák, feketék, az orruk sem jellegzetesen görbe. De amint látom, ez magát nem nagyon érdekli.

– Tessék csak mondani, hallgatom.

– Egyszer, még a háború elején, bent jártam a faluban. Valamit venni akartam a szatócsnál, talán kocsikenőcsöt, mert ahogy emlékszem, elég korán mentem. Csakhogy szombat volt, s én elfelejtettem, hogy a zsidók szombaton nem dolgoznak. Ott ólálkodtam egy ideig a bolt előtt, s egyszer csak kipenderült az

udvarra Sari. Körbeforgatta a fejét, mint a héját kémlelő kotlós, engem biztosan nem vett észre, mert felemelte a szoknyáját és dolgát akarta végezni. Nagy csupasz fenekét felém fordította, hanem az én számon is kiszaladt ám a szó.

– Nicsak, kél a nap! – mondtam. Láttam volna, hogy milyen rémülten szaladt be előlem.

Nevettünk.

– Ne nehezteljen rá, tanár úr, a papa mindig ilyen tréfás dolgokat mesél. Szeret huncutságokat mondani, csak hogy nevessünk. Lehet, hogy nem is így történt, ahogyan elmondja.

– Te csak ne hazudtoljál meg engem, Bözsi, éppen így volt, amint most hallottad.

Az asszony is nevetett.

– Méghogy kél a nap! Mik nem jutottak magának eszébe?

– Azt már tudja a tanár úr is, hogy mi lett a kövér Sariból...

– Szépen kérem, papa! – szólt közbe erélyesen Szombathné.

– Jól van, no. Hát akkor falatozzunk, de előbb kóstoljuk meg a szilvóriumot. Isten, Isten! – emelte magasra poharát, hogy az enyémhez koccintsa. – Mifelénk erre azt mondják, papramorgó. Biztosan azért, mert ha az ember behörpint belőle, még a jámbor papot is megmorogja.

Mennyivel másabb ember ez az öreg paraszt, mint az én nagyapám volt, pedig ha ránézek, akár az ikertestvére is lehetne. Az én öregem sosem tudott volna mások balsorsáról ilyen könnyedén csevegni. Amikor Grünwaldékat elvitték, olyan mélységes csend ült ránk, mintha valaki a családból halt volna meg. S mikor a háború után visszajött a lányuk, Olga, anyámék könnyes szemmel hallgatták végig a zsidó család tragédiáját.

„Volt egy őr – mondta –, egy a sok közül, aki embert látott bennünk. Soha nem váltott velünk szót, hiszen nem volt szabad, de az ember valahogy megérzi, ki az, akinek lelke van. Egyszer a közelébe férkőztünk a húgommal és suttogva megkérdeztük, mondja meg, mi lett a szüleink sorsa. Csak annyit felelt kurtán: majd holnap. És másnap a drótkerítésen áthajított nekünk egy darab szappant. Mindenem elveszett. Apám, anyám, húgom, de

két dolgot sikerült megmentenem, s ezeket az életem végéig őrizni fogom. A szappant, meg a csillagot.”

– A tanár úr nagyon gondterhelt – rezzentett fel tűnődésemből az öreg. – Ne törje magát annyira! Igaz, rosszak a mai fiatalok, nem tisztelnek se Istent, se embert. Tudja, valamikor teljesen másképpen volt minden. Ott a hiba, hogy keveset verik őket. Majd a sors feladja nekik a leckét, de az kemény lesz. No, tartsa a poharát!

– Köszönöm, nem kérek többet.

– Ilyet a városban úgysem ihat, ez valódi, nem hamisított ám. Én mindenben a valódinak vagyok a híve. Látja, a lányom is szappannal mos, nem mosóporral, amitől kiütést kap az ember és viszket tőle a bőre.

A gyomrom idegesen összerándult. Hát ennek az átkozott szappantémának már sosem lesz vége? Mi a csodának kellett elkezdeni?

– Egy kis vizet kérnék, ha szabad.

– Vízet?

– Hát, ha szomjas, tanár úr, akkor igyék bort. Bözsi, elfeledkeztünk a kancsóról. Tudja, én úgy szoktam inni, mint a marha. Ne lepődjön meg! Valamikor még kisbéres koromban megkérdezte tőlem a gazda, Lajos, te hogyan iszol, úgy mint a disznó, vagy úgy, mint a marha? Azóta is mindig evés után iszok.

Megpróbáltam mosolyogni az öreg adomázásán, de a felkínált bor helyett maradtam a víznél. A háziasszony készségesen szaladt a kútra, hogy friss vizet hozzon, s hagyományosan füles üveg pohárból kínált. Csak pár kortyot ittam belőle, nem esett jól. Talán, mert nem volt hamuval fényesre sikálva a pohár, és a fény felé fordítva hiába kerestem volna benne a szivárványt.

Emberek, felhők, levelek

Az öregasszony naponta átvánszorgott a lakótelepen, és kerti szerszámokkal megrakott kézikocsit húzott. A toronyházak ablakából valami nagy, lusta bogárra emlékeztetett.

Ő persze nem hasonlítgatta a körülötte levő világot, parkokat és épületeket semmihez sem. Jóformán tudomást sem vett róluk, a lakóik sem érdekelték. Egyedül az aszfaltútnak örült, melyen könnyen gördült a kerék. Az autósokra viszont haragudott, mert folyton rádudáltak, néha még az ablakon is kihajoltak, és hangosan legorombították:

– Nyanya, úgy véli, eleget élt már? Még egy ilyen csám-pás vénasszony miatt jutok börtönbe! Vegye tudomásul, hogy nekem gyerekeim vannak!

– Gyerekei... – dohogta, és lehúzódott a járda mellé. Nekem is voltak gyerekeim, gondolta... A piacnál megállt, hogy kifújja magát. Egy-két régi ismerőst látott, akik ráköszöntek, és sebtében megkérdezték: – Hogy van, Merka néni? – s rendszert meg sem várták a választ.

Sietnek – nézett utánuk. Mindenki mindig siet. Tudta, hogy a kérdés csak olyan tessék-lássék, hogy mondjanak valamit. De legalább nem mennek el mellette szótlánul.

Azon sohasem gondolkodott, hogy miért ballag át naponta a városon, csak úgy érezte, hogy mennie kell. A hosszú úton mindenféle megfordult a fejében. Olyasmi is, ami otthon, az udvarban, elkerülte figyelmét. Jó volt tenni-venni a fák között, a szőlőben, vagy éppen a zöldséget gyomlálni. Itt szokott emlékezni a régiekre, hosszas beszélgetésekbe elegyedni velük, néha még perlekedni is.

– Bolond, szegény – mondogatták a szomszédok, és hülyén vigyorogtak, ha a hangját hallották. Volt, aki bölcsen hozzászótta: – Érik már, érik... – És hosszasan magyarázta, hogy az ember is olyan, mint a gyümölcs. Ha eljön az ideje, leválik az ágról, lepottyan, és nincs többé.

Hogy Merkáné megérett-e már vagy sem, azt nehéz lett volna megmondani. Aki ismerte, egyformának láthatta tán tíz esztendeje is. Ő maga pedig olyanformán vélekedett a létről, hogy a földi és a földön kívüli dolgok néha elválaszthatatlanok. Ha nem így lenne, akkor hogyan tudna ő napokon keresztül beszélgetni Jánossal, az urával, a fiával, vagy bárkivel, aki jó ideje elment már. Felhők formájában ide jönnek a feje fölé, vagy belebújnak a levelekbe. Jól meg kell nézni a levelek erezetét, és mindenkinek, aki odaát van, szépen kirajzolódik az arca. A felhőkben viszont az egész testük látható, a mozdulataik is. Például János a múltkor tehenet hajtott, Janika meg a Heki kutyával szaladt át a réten. Mikor a szomszédoknak elmondta mindezt, csak bambán bólogtak, és furcsa szemeket meresztgettek egymásra, amiből látta, hogy kételkednek. Egy-két próbálkozás után belátta, teljesen felesleges ilyesfélét közölni az emberekkel. Ahhoz, hogy valaki a szeretteit megláthassa, türelem és idő kell. Ezek meg itt mind rohannak. Ugyan hová? Iparkodnak, mert az idő drága, minden mozdulat pénzt jelent. Pénzt! Hangoosan fölnevetett.

– Látod, János, ezek értik a módját.

Az jutott eszébe, hogy a férjével mennyit nyomorogtak, pedig Jánosnak volt állása is. Csősz volt éveken keresztül. Leggyakrabban itt kószált ezen a dombon, meg arrafelé, ahol a gyár eregeti a füstöt az égre. Néha a füstben is meglátja őt, ahogy a botjával fenyegetőzik. Biztosan valami gyümölcstolvajt kerget. Minden mozdulata a régi, csak éppen a rézlemez hiányzik a melléről. Igaz, nem sokáig hordta, mert csak az új rendszer elején találták ki, hogy a csősz viseljen jelvényt. Azelőtt nem kellett. Alig néhány hónapig hordta, ahhoz azonban elég ideig, hogy csúffá tegyék miatta. A kocsmában seriffnek nevezték el.

Még ma is, ha szóba jön a neve, Merka János, van, aki hozzáteszi: a seriff.

Azelőtt sok Merka élt a városban. Elmentek, összekeveredtek az idegenekkel. Néhányan a lakótelepre költöztek. Alig maradt ember az utcában. Majd csak eljön az ideje, és ő is elmegy: felhővé válik vagy belebújik egy szőlőlevélbe.

– Né, nézzük csak, Janika! De régen láttalak, fiam! – s leült a kunyhó mellé egy rőzsekévére, tenyerében a széles szőlőlevéllel. Nézte mereven, vigyázott, hogy el ne mozdítsa, mert megvolt annak a fortélya, miképpen rajzolódik ki szép tisztán az emberi arc. Úgy épül fel, akár a mozaik, de ha a tekintet csak egy pillanatra is elröppen róla, nehéz újra megtalálni. Lelkét éppen olyan jóleső érzés járta át, mint akkor, amikor a fia hazajött szabadságra a katonaságtól. Szép, erős legény volt, büszke volt rá az apja. Kivitte magával a sarki kocsmába, ahol fűnek-fának bemutatta:

– Ez itt a fiam, ifjabb Merka János, határőr. Tudjátok, csak az ilyen megbízható proletárivadékokat viszik oda. Úgy vigyáznak ezek a határra, mint a farkaskutyák.

Jani csak mosolygott, szerényen, szóltalanul. Láta az anyja is a kocsmában ablakán keresztül, mert utánuk lopakodott, nehogy berúgjanak. Az öreg János nem ihatott a gyomra miatt, a gyerek meg fiatal volt még, és nem is szerette az italt, de az apja kedvéért biztosan nem ellenkezett volna. Szép napokat éltek akkor. Aztán alighogy visszament, jött a katonai jármű, tisztek szálltak ki belőle szomorúan, és alig bírták kinyögni, mi járatban vannak.

Merka János úgy viselkedett, mint aki megőrült. Baltát hajigált az ég felé, és szörnyen káromkodott. Az egyik magasabb rangú tiszt mondott valamit csehül, a másik nagy keservesen, nyökögve fordította, alig lehetett belőle érteni valamit. Aztán megölelgették az öregeket, és beszálltak a kocsiba.

Merka János ezután kezdett el inni. Nap mint nap a kocsmában lebzsel, s minden jöttmenttől megkérdezte, hallotta-e a sortüzet, amit a fia tiszteletére adtak.

– Maga még nem látott akkora díszpompát. Emberemlékezet óta nem történt ilyen a városban, pedig hányan elestek a háborúban!

Mindenféle kalandos históriákat agyalt ki Janiról, miképpen védte a határt a támadók ellen, hány ellenséget tett ártalmatlanná, és hogy magyar létére mennyire megbecsülték.

Aztán rövidesen meghalt Merka János is. A nagy megterhelést nem bírta el a gyomra. Az orvos azt mondta, a fekélye fakadt ki. A fekélye!

Nagyon sokan eljöttek a temetésére. Itthon volt Pista és Ilonka is, pedig hosszú utat kellett megtenniük. Azóta egyszer minden évben hazajönnek, halottak napján, hogy gyertyát gyűjtésnek az apjuk meg a testvérük sírján. Ilyenkor megkérdezik:

– Hogy van, édesanya? Nincs szüksége valamire?

– Nincs, nincs. Van nekem mindenem.

Ugyan mire lenne szüksége egy öregasszonynak? Háza van, ruhája van, kevés nyugdíja is, amiből ezt-azt megvehet, s közben úgy néz a két gyerekére, mintha idegenek lennének. Unokái szavát sem érti, bár szívesen hallgatja őket. Úgy beszélnek, mintha folyton énekelnének, meg ha tőle akarnak valamit, elnyújtva azt mondják: babí...

Töri már a szót Pista meg Ilonka is, pedig milyen nehezen tanulták meg az idegent. Ott messze folyton keseregtek, és hazavágyakoztak. Mikor meg hazajöttek, visszakíváncsoztak.

A legkisebb, Emil lett a legháládatlanabb. Jani halála után már csak rá lehetett volna számítani, de szófogatatlan gyerek volt picikorától. Mindig csavargott, nem hallgatott a jó szóra. Apja hiába korholta, kinevette őt. Durván, tiszteletlenül beszélt, míg egyszer csak János türelme elfogyott, és pofon ütötte. Megérdemelte. Emlékszik minden szóra, ami az apa haragját kiváltotta. Emil nyeglén, szemtelenül azt mondta:

– Fater, maga csak hallgasson, magából a pia beszél!

Pedig akkor az apja egyáltalán nem volt ittas. Csak rájött, hogy a gyerek egy asszony után koslat, aki jóval idősebb nála.

– Te marha, az anyád lehetne. Mit akarsz tőle?

János ekkor kelt ki magából másodszor. Aztán még egyszer, de többet sohasem. Hallgatott mélyen, ha be volt rúgva, még akkor is. Betántorgott az ajtón, leült az asztal mellé, ráborult, és vagy sírt, vagy elaludt. Vele, a feleségével sohasem górombáskodott. Mikor elvitték a kórházba, mert már napokon keresztül vért hányt, csak annyit mondott: – Ne haragudj rám, Ilona. – Szép volt tőle, hogy bocsánatot kért. Kár, hogy olyan kevés beszédű volt, talán ha meg lehetett volna vele hányni-vetni a dolgokat, akkor minden másképpen történik. A kisebbik gyerekek is meggondolta volna magát, és nem szalad bele a vakvilágba.

Már rég nem nézte Merka Jánosné a szülőlevelet. Ott hevert a lábánál a többi hervadt levél között. Teljesen magukkal ragadták őt az emlékek. Soha ennyit nem foglalkozott a gyerekeivel, mint ezen a napon. Meglepődött, mert váratlanul jöttek elő az élők, akik eddig ritkán jutottak eszébe. Nem mintha nem találkozott volna velük szívesen, de ők nem jelentkeztek. A fellevelekben minduntalan a halottak bukkantak fel. Apja, anyja, testvérei, még a távoli rokonai is, szinte mindenki, aki már rég halott. Legtöbbször a férje és a Jani gyerek.

Most pedig egyszeriben meglepték őt az élők. Pista, Ilonka, az idegen nevű unokák és Emil, a legkisebb, aki pedig, miután megszökött az asszonnyal, soha többé nem jött haza. Még apja temetésére sem. Ki tudja, hol hányódik szegény. Abban biztos volt, hogy él, mert sem a felhőkben, sem a gyár füstjében, sem pedig a levelekben nem látta egyszer sem. Az asszonyra gondolt. Alig néhány hónap múltán, hogy Emillel kerekét oldott, visszajött az urához. Az a mulya mindent megbocsátott neki, még a szökést is a kölyökkel. János már alig bírta vonszolni magát, de átment hozzájuk, és egyenesen nekiszögezte a kérdést:

– Hol hagyta a fiamat?

– Tekerje meg a fiát, ócska huligán az is, akár a többi – és ennél többet nem mondott.

Egy-két nap múlva nyomozók jöttek, és sorban mindenkit kihallgattak. Merkáékat, az asszonyt, a városházán is jártak, és

jegyzőkönyveket írtak. Különben halk szavú, udvarias ember volt mind a kettő.

János nagy hangon beszélt velük, de nekik a szemük sem rebbent. Folyton azt hajtogatták: – Nyugodjon meg, papa, minden rendbe jön.

Erre János még jobban felpaprikázódott. Szinte már ordított, és közben a mellét verte az öklével.

– Én tisztességes munkásember vagyok. Az én fiamat, kérem, katonai díszpompával temették el, sortűz mellett és gyászzenével. A búcsúbeszédet pedig tábornok mondta.

– A múltkor azt mondtad, kapitány – szólt közbe Merkáné.

– Mit tudod te, Ilona. Én voltam katona, nem te. Tábornok volt, és kész. Úgy beszélt a fiamról, hogy aki hallotta, mindenkinek kicsordult a könnye. Olyan szépen csak tábornok tud szólnokolni, nem holmi kapitány.

A nyomozók bólogattak, és látszott rajtuk, hogy sajnálják az öreget. Még elnézést is kértek az alkalmatlankodásért, de nekik ez a kötelességük. Az öregeknek lelkükre kötötték, ha megtudnak valamit a gyerekről, vagy netán levelet írna, azonnal közölgék. Meghagyták a címüket, és tisztelettudóan elköszöntek. Az öreg utánuk kiabált:

– Semmiféle levelet nem fogunk kapni. Nekünk Emil nevű fiunk nincs, és nem is volt.

Ez rosszlesett az asszonynak. Nem várta, hogy az ura ilyen messzire elmegy. Nem emlékezett senkire a rokonságból, aki kitagadta volna a gyerekét. Szegény ember ilyesmire sohasem vetemedett.

Délutánra járt az idő, de a hőség nem akart szűnni. Merkáné még mindig ott ült a rőzsekévé a vén kunyhó tövében, emlékeitől ölelve. Mindenki ott állt körülötte, aki valamikor hozzátartozott, gyerekei, férje, szülei, sőt a két nyomozó is, aki Emilkét kereste, s a gyászhiért hozó katonatisztek. Önmagát is látta közöttük, a sokaság félkört alkotott körülötte. Így volt ez szokás ősidők óta, hogy a távozót elkísérik egészen addig a vonalig, amelyik határt von élet és halál között.

A zsúrkocsi

Mint kultúrával foglalkozó felelős személynek, illett volna tudnom, hogy létezik távvezérlésű televízió, ha nem is kínálta még akkor a hazai piac. Feltűnően megcsodáltam, és kipróbáltam, hogyan működik. Elbűvölt az a dobozszerű kis vacak, mellyel az ember hanyagul megcélozza a képernyőt, mintha csak le akarna valakit puffantani, és máris ott villog előtte a szűztisza kultúra, teljes valóságában.

– Hát igen, ez a japán technika! – büszkélkedett Cilike, és megmutatott egy kisméretű magnetofont is, amelyről pusztá rápillantással megállapítottam, ez sem a Tesla vállalat terméke.

– Csodálatos – bólintottam, anélkül hogy tapasztaltam volna, mit tud a masina, mert tény, hogy a cég, amelyik gyártotta, sokat ad termékei kivitelezésére. Egyúttal azt is konstatáltam, hogy Cilikének kitűnő az ízlése. Jólesett neki az elismerés, de mint általában az intelligens emberek, a témát elintézte egy röpkemossal.

Eleinte gyakran fordultam hozzá segítségért. Új ember voltam a városban, alig ismertem valakit, s a kultúra, amelynek ügyét teljes mértékben rám ruházták, igencsak le volt rongyolódva. Magamat is elhagyatottnak éreztem a sivár irodában, s nincs rosszabb, ha az ember elkezd sajnálgatni magát. Nem is tudnám megmondani, mi adta az ötletet, hogy feltárcsázzam az 521-es számot.

– Sekretariát riaditeľa, prosíím... – Mintha szalagról jött volna. Meg is lepődtem, s mint általában, ha váratlan helyzetbe kerülök, nem jött ki hang a torkomon. Végre sikerült kinyögni a nevemet. Türelmesen meghallgatott, s azt mondta, forduljak hozzá máskor is bizalommal. Valahányszor felhívtam, mindig azzal a megszokott három szóval jelentkezett. Az első kettőt

úgy ropogtatta, mintha géppisztolysorozatot hallottam volna, a harmadikat viszont hosszan, elnyújtva mondta, csaknem énekelve. Ezért a rövid mondat úgy hatott, mint egy szertartás szövegéből vett töredék. Tán éppen ez bátorított fel, hogy bizalmaskodva bohóckodjam, s olyan mondatokat fogalmazzak meg hirtelen, melyek komor természetemtől idegenek. Ám meglehet, éppen ennek köszönhetően sikerült ráhangolódnunk egymás hullámhosszára. Kötetlenül csevegtünk erről–arról, miközben fontos ügyeket intéztünk el a helyi kultúra javára.

– Kezét csókolom, a kultúra alázatos szolgálja esedezik némi alamizsnáért – nyafogtam, alig ismerve magamra.

A vonal túlsó végén kacagás hallatszott, majd egy tömör mondat:

– Mégis, mennyi kellene?

– Húszezer – vágtam ki merészen.

– Maga milyen szerény! – csacsogta Cilike, s én biztos voltam benne, hogy a pénzt megkapom. Persze, előbb egy kérényt kellett írni, és az igazgatót megkönyékezni, de az őrangyal már ott libegett mögöttem.

Kölcsönös családi látogatásaink kezdetben feszélyezettek voltak. Mi akkortájt szerény körülmények között éltünk a nejemmel, nem is voltunk nagyon igényesek, ellenben Cilikéék fényűzően voltak berendezkedve. Stílbútor, a falakon eredeti műalkotások, de ami legjobban magára vonta a figyelmemet, az a zsúrkocsi volt. Valahogy nem illett a miliőbe. Bármiről beszélgettünk is, a szemem mindig azon akadt meg. Nem állíthatom, hogy a márkás italok miatt, melyek az alsó polcán sorakoztak katonás rendben, hiszen azokat sorba kóstolhattam, bár nem voltam elragadtatva egyiktől sem. Az uzsonnáik is csupa különlegességből álltak: amerikai kétszersült, orosz kaviár, német keksz, kínai tea... Ez utóbbit mi is gyakran fogyasztottuk, mivel kapható volt minden élelmiszerüzletben.

Cilike férje, az elegáns és művelt Bauer öregúr, megengette, hogy Dzsordzs bácsinak szólítsuk. Ez kissé idegenül vagy inkább komikusan hangzott, ám hamar megszoktuk.

Mi füstölt házisonkával, gyengehagymával és háziborral vártuk őket.

– Sosem ettem még nyers sonkát – kényeskedett Cilike, s olyan étvággyal látott hozzá, mint aki három napja nem evett. Kicsit be is csípett a bortól, fölöttébb megeredt a nyelve.

Nem nagy város a miénk, s mint minden kisvárosban, nálunk is sok mindent összefecsegnek az emberek. Többek között azt is híresztelték, hogy Cilike meg a gyárigazgató... szépítve a szót, intim kapcsolatot tartanak fenn. Az ő dolguk, gondoltam, bár kételkedtem, hiszen annyi csinos nő forgolódik az igazgató körül, miért éppen a már hervadásnak indult Cilikét választaná szerelmi partnerül. Messziről látszott, hogy pótfrizurát hord, s az alakja sem volt éppen vonzó már. Pedig azt állította, sportol. Teniszversenyeket nyert. Persze még az első férje mellett, aki-ről Bauer úr is elismerő véleménnyel volt, annak ellenére, hogy politikai múltja enyhén kifogásolható. És sejtelmesen mosolygott, amikor szólt róla. Ez volt a legbizalmasabb közlése Dzsordzs bácsinak ismeretségünk egész ideje alatt.

Cilike tárgyilagosan beszélt a főnökéről, de mondatainak volt valami árnyalata, amit nehezen értettem meg.

– Folyton emésztési zavarai vannak – mondta –, lassan többet lesz kórházban, mint otthon. Őszintébb feleséget és megbízhatóbb munkatársakat érdemelne. – Ilyen furcsa, össze nem illő mondatokat rakott egymás mellé.

– Ne izgasd fel magad, angyalom! – fogta meg Dzsordzs bácsi Cilike kezét, és az ajkához emelte.

Ezt sose tudnám utánacsínálni, gondoltam, és mondtam is később a feleségemnek. Számomra az ilyen elegancia idegen.

– Képzeljék, mi történt a múltkor. A főnököm elveszítette a pénztárcáját – újságolta Cilike.

Dzsordzs bácsi arcizma furcsán megrándult. Sőt, a jobb szemhéja is, mintha kacsintott volna, de látszott, hogy a mozdulat csupán az idegek spontán reakciója, és semmi köze a szándékossághoz. Hogy ezt ki is nyilvánítsa, hirtelen megkérdezte:

– Mennyi pénz volt abban a tárcában?

– Tessék találgatni!

– Pár ezer – mondtam bizonytalanul, mert fogalmam sem volt, mennyi pénzt hordhat a farzsebében az igazgató. Onnan csúszott ki ugyanis az erszény, mialatt a károsult a végén csücsült.

– Száznegyvenezer – mondta Cilike olyan hangszínnel, mint amikor egy kártyajátékos kijátssza az adut.

– Nahát! – csodálkoztunk.

– És a fele valutában! – tette föl az i-re a pontot Cilike.

– A becsületes megtaláló pedig elfelejtette visszaadni – gúnyolódott Dzsordzs bácsi.

– Egyévi összjövedelmünk nem haladja meg a negyvenezeret, de nem tudnám csak úgy elvenni a másét, bármilyen csábító lenne is – szerénykedett a feleségem.

– És miért nem tett feljelentést? – kérdeztem.

– Bizonyára a valuta miatt – magyarázta Dzsordzs bácsi. – A valuta, kérem, nagyon kényes dolog. Én a nyugdíjam felét dollárban kapom, de még egy lyukas garast sem váltottam át koronára.

– Nagyon helyes – bólintottam, és a számhoz emeltem a poharat. A bor kissé savanyúnak tűnt, bár ragyogó kristálytisztá volt. – Tükrös – tartottam a fény felé szakértelemmel. Dzsordzs bácsinak ízlett, a nyelvével is csettintett hozzá.

Hétvégi találkozásaink alkalmával egyre nagyobb betekintést nyertem egy vállalat belső ügyeibe. Persze, csak ami az emberi kapcsolatokat illeti, mert a termelési mutatók nem keltették fel különösebben az érdeklődésemet. Nem értek az ökonómiához, mondtam, legfeljebb mint kultúros formás grafikonokat vagy plakátokat tudnék rajzolni. Cilike eredetinek tartotta a véleményemet, mert szerintem manapság mindenki mindenhez ért, főleg ha közszereplő az illető.

– Drágám, mi nem politizálunk – szólt közbe Dzsordzs bácsi.

Cilike elpirult, majd hirtelen valami homályos históriába kezdett, ami az igazgatóval esett meg, amikor egy hölgyismerő-

se az irodájában felejtette a retiküljét, s közben berobogott a feleség. Szinte lázba jött, amint ecsetelte, hogyan mentették az ártatlan holmit egyik helyiségből a másikba, mert köztudott, milyen féltékeny az igazgatóné.

– Egy főiskolát végzett hölgy ne árulja el magát, ha mégannyira gyarlók is az érzelmei. A férj viszont körültekintőbb lehetne – vonta le a tanulságot befejezésül.

– Egy vezetőnek mindig legyen tartása, s ez nem rendszerfüggő feltétel – mondta Dzsordzs bácsi határozottan –, ehhez pedig, fiam, nektek, körülötte levőknek is, hozzá kellene járulnotok.

Cilikét e megjegyzés érzékenyen érintette, s hogy bebizonyítsa, mennyire alaptalan a vád, elővette a japán magnetofont és bekapcsolta. Ugyanaz a pattogó beszéd hangzott fel, mint a telefonban, csak hosszan, kitartóan. Nem is tudtam követni, csak annyit vettem ki belőle, hogy részletes tájékoztatást ad a gyárban folyó eseményekről.

– Ezt minden szerdán utána viszem a kórházba. Meghallgatja, majd szalagra mondja az utasításait, s én másnap lepergetem a helyetteseknek. Vajon ki tenné meg ezt rajtam kívül?

Kikapcsolta a készüléket, és hosszan elgondolkodott.

– Féltem őt. Nagyon féltem. Sokat van távol, és rosszul mennek nálunk a dolgok. A helyettesek pedig, mit mondjak, csupa felelőtlen alakok. Látnák az értekezleteken őket, úgy ülnek az asztal körül, mint az apostolok, csak bólogatnak, de semmi kezdeményezés nincs bennük. Mintha nem is az ő munkájukat taglalnák. Írnak, jegyzetelnek, s ha baj van, folyton az objektív akadályokra hivatkoznak, a főnöknek meg lassan kilyukad a gyomra.

– Drágám! – mondta Dzsordzs bácsi, és ismét kezét csókolt a nejeinek. Megnyugtató baritonja teljes összhangban volt finom megjelenésével. Tömött, ősz bajusza és csillogó, kopasz feje érett, bölcs férfiúra vallott, aki mellett nemcsak a családtag, hanem minden földi halandó biztonságban érezheti magát.

Cilike szinte átszellemült. A zsúrkocsihoz szaladt, és mindenféle italokat öntögetett össze egy fura külsejű öblös edénybe.

– Keverék nektek koktélt – mondta, majd hirtelen megállt a keze a levegőben. – Aprópó! Ha nincs kifogásotok ellene, tegyődjünk!

Én megint a furcsa zsúrkocsit bámultam.

– Ugye, édes?

Nehogy valami butaságot mondjak, a mindennapi kultúrára tereltem a szót, közben azon töprengtem, mi az oka, hogy a telefonban olyan kötetlenül tudunk társalogni Cilikével, a családtagok jelenlétében pedig kimértek és udvariaskodók vagyunk. A tudat alatti énem ki is mondatta velem e szót: humor. Cilike pedig, mint talált tárgyat, átvette tőlem és hosszú filozofálásba kezdett az emberek humorérzékéről, úgy általában. Dzsordzs bácsi közben márkás cigarettára gyűjtött. Mozdulatai, mint mindig, ez esetben is gondosan finomak voltak. Majd egy mély szippantás után megjegyezte, hogy amelyik vezető egyénnek nincs humorérzéke, rövid időn belül törvényszerűen elbukik.

– Akkor az én igazgatómra nagy jövő vár – mosolygott Cilike.

Én enyhe ellenvéleményt kockáztattam meg, mire ő érelyesen bizonygatta, hogy a főnökének igenis kitűnő a humora, amit az is igazol, hogyan viszonyult a mindnyájunk által ismert, ominózus glosszához.

Tiltakoztam: – Én úgy hallottam, feljelentéssel fenyegetőzött.

– Látod, mennyire kiforgatják a valóságot! Én tanúja voltam az eseményeknek. Előbb azt mondtam, kacagott. Hahotázott, és azt ismételte, hogy telitalálat.

– Akkor miért engedte, hogy...

– Egyáltalán nem is tudta, mi készül. A szakszervezet vezetősége fújta fel a dolgot. Még azok is a szerző ellen fordultak, akikről fel sem tételezné az ember.

– Nyilvános önkritikát gyakoroltattak vele.

– Mert beismerte, hogy a gyárról és az igazgatóról írt.

– Egy író sose fedje fel a titkait – szólt közbe Dzsordzs bácsi.

– Szerintem akkor sem lett volna szabad – makacskodtam.
– Fiatal ember volt, és azóta sem láttam a nevét nyomtatásban, pedig egészen jól írt. Nem vallott kezdőre a munkája.

– Talán ezért volt gyanús. Kérem, ez már politika – sóhajtott Dzsordzs bácsi, és a cigarettahamut apró mozdulatokkal egy vaskos, kristály hamutartóba szórta.

Eközben Cilike ananászkompótot bontott. A doboz oldalán valamelyik távol-keleti nép írásjelei díszeltek. Én a konzervnyitót vettem szemügyre. Megjegyeztem, milyen praktikus szerkezet.

– Ötletes – helyeselt Dzsordzs bácsi –, ki gondolná, hogy indiai – és közben segédkezett Cilikének. A kompótos tálcáskák finom kristályüvegből voltak, hímzett terítőt tettek mindegyik alá.

Hát igen. A kulturált viselkedéshez az evés is hozzátartozik. Ha visszaemlékszem barátságunk idejére, mint kultúrával foglalkozó embernek, el kell ismernem, e tekintetben is sokat köszönhetek Cilikének. Nem szürcsöltem, nem csámcsogtam soha, de étkezésem ma is meglehetősen gyors, sőt kapkodó, mert mint a túlhajszolt emberek általában, folyton sietek. Néha figyelmeztet is a titkárnőm, aki gondos kis teremtés, hogy többet törődjek magammal, mert tönkreteszem a gyomromat. Ilyenkor lassúbb ütemre kapcsolok, s olyan mozdulatokkal kanalazom a levest, mintha ott lapulnának a tányérom alatt Bauerné népművészeti boltban vett terítői. Ezenkívül még más is eszembe juttatja őt.

Nem vagyok fatalista, de kezdem hinni, ha az ember valamitől túlzottan fél, előbb-utóbb bekövetkezik. Dzsordzs bácsi folyton a politikától óvta Cilikét, és tudomásom szerint a hölgy hallgatott is a férjére. És lám, mégis e veszedelmes játék áldozata lett. Legalábbis azt állítja. Egy napon közölték vele az illetékesek, hogy az igazgató előszobájából át kell költöznie a könyvtárba. Eleinte hímeztek-hámoztak, hogy Bauer elvtársnő mennyire kulturált, olvasott, irodalomszerető ember, kínáltak neki fizetésemelést is, ám Cilike megmakacsolta magát, és azt

mondta, inkább marad. Kénytelenek voltak hát nyíltan kimondani, hogy mennie kell.

– De miért?

– Kérem, ha nagyon akarja, megmondom – szólt erélyesen a főilletékes. – Önnek ugye, külföldön él a fia?

– Igen, de egy baráti, semleges, igaz, hogy...

– Na látja! Önnek pedig olyan üzemi titkok juthatnak a birtokába...

– Én semmiféle titkot... – sírta el magát Cilike, de látta, hogy tiltakozása hasztalan. Fogta hát a tollat, és aláírta a kérvényt.

Igen meglepődtem, amikor feltárcsáztam az ötszázhuszonegyest, és a megszokott tarararara proszíúm helyett egy száraz női hang mondta be a telefonszámot.

– Cilike? – csúszott ki a számon önkéntelenül.

– Hívja kérem az ezerhetvenkettest!

Vasárnap aztán megtudtam a rideg valóságot. Ám mikor Cilike a politikát kezdte hibáztatni, közbeszóltam.

– Szerintem rossz helyen tapogatózol, kedves, a családi kapcsolat ez esetben csak ürügy. Gondold át alaposabban a dolgokat! Véleményem szerint nem lett volna szabad annyit játszani azzal a magnóval. A vezetőség nem bírta elviselni, hogy az igazgató távollétében egy titkárnő irányítsa a gyárat.

Dzsordzs bácsi kezében megállt a kanál, és a kompótlé a hímzett terítőre csöpögött.

– Pardon – mondta –, ezt ugyebár így nem lehet – és letette a kanalat.

Cilike szeme teleszaladt könnyel, és azt hüppögte, hogy ő csak az igazgatót sajnálja. Senki mást, csak az igazgatót. A következő hétvégén pedig lemondták a viszontlátogatást, és többé nem hívtak meg bennünket uzsonnára. Sőt, amikor a fővárosba költöztek, elbúcsúzni is elfelejtettek tőlünk, de hamarosan csomag jött a címünkre. Csodálkozva néztük a rejtélyes küldeményt, mert a feladó cégtől semmit sem rendeltünk utánvétellel. S amikor kihámoztuk a sok papír közül, ott állt előttünk a zsúrasztal, amelyet Baueréknál olyan nehezen tudtam elviselni.

Az asszony és a katáng

Teri szeret ábrándozni. Talán azért, mert sokat van egyedül. Korán kel, első dolga kinyitni az ablakot, teleszippantania tüdejét friss, párás levegővel, aztán hosszasan nyújtózkodik, mint a lustálkodásra termett macska, majd nagy szusszanással fújja ki magából a levegőt. Megrázza magát, könnyű pongyolába bújik, és mezítláb kiballag az udvarra. Nem a betonjárda megy, hanem a harmatos fűvön, nem törődik vele, hogy szinte csontjáiig hasít a hideg. Legalább jobban felidéződik benne a múlt. Sokat társalog vele az utóbbi időben.

Néha, amikor kiköppennek gondolatai a múltbani kalandozásból, csodálkozik magán, hogy mennyi mindenre emlékszik, mintha nem is sok évtizeddel ezelőtt történtek volna, hanem ma, tegnap vagy pár napja csupán. A világért sem árulná el titkát senkinek. Kinevetnék, bolondnak, kelekótyának tartanák. Egyszer próbálta elmondani a férjének, de megbánta. Laci gyanúsan méregette, és azt kérdezte:

– Nem fárasztó neked az a sok olvasás?

Az asszony nem felelt, csak felállt, és hosszan nézett kifelé az ablakon, míg lecsillapult a sértődöttsége, bár újra felvetődött benne, mikor férje hízelkedve átnyalábolta és visszacsalogatta maga mellé a rekamiéra. Még egyszer próbálkozott társalgó partnert találni Laciban, de belátta, hiábavaló az egész.

A szombat, vasárnap elröppent, Laci felült a buszra, hosszasan integetett és arra gondolt, milyen messze van még a péntek este. Nem új házások már, és mégis milyen hosszú a hét asszony nélkül.

Teri visszasétált az udvarba, leült a kerti padra, arcát a ke-lő nap felé fordította, lehunyta a szemét, és megint hagyta, hogy hatalmába kerítse az ábrándozás.

Újra kislány lett. Nyár van, éppúgy, akárcsak most, átszalad a szomszédba Mariskához, aki már nagylány, de azért jól megértik egymást, jó érzés a hűvös földes szobában topogni. Böske néni piros bélű körtét hoz szakajtókosárban. Eszik, harapják, csak úgy fröccsen, ropog a foguk alatt, csutkáig rágják az édes gyümölcsöt. Beszélgetnek, dúdolgatnak, vihorásznak. De sok dalt tanult Mariskától! Sorolja is magában, és önkéntelenül mindnek a dallama jár az eszébe, s végül dúdolgat.

Így, nótázva telik a napja, dalolászva végzi a munkáját. Mindig talál valami tennivalót, mert másképp rettenetes lenne az egyedüllét. Már számtalanszor mondta a férjének, elmegy dolgozni, de nem, Laci nem egyezett bele. Igaz, elég a keresete, nem a pénz hiányzik, hanem az emberek. Az anyósa látogat el hébe-hóba hozzá, de nem nagyon szereti ezeket az „ellenőrző” viziteket. Mondogatja is néha, mintha viccnek szálná:

– Eljövök, Terikém, mert suttogják, eleget suttogják: nem igaz, hogy egy ilyen fiatalasszony kibírja napokon keresztül az ura nélkül.

– Menjen már, mama, nem kell nekem Lacin kívül senki sem. A bolond Janikával meg csak nem toldanak össze.

– Azért légy óvatos, lányom, mert ki tudja, mi lakik az ilyen félnótásokban? Hátha egyszer neked esik és leteper?

– Mama! Hogy mondhat ilyet? Vékony, cingár kis emberke, olyan ártatlan szegény, mint a ma született bárány.

Janika igazán furcsa teremtés. Szinte naponta eljár Terihez, beszámol a napi eseményekről, kivétel nélkül mindent elmond. Mi történt a faluban, a rádió híreit, az előző napi tévéműsort, a pletykákat és az igaz történeteket. Néha hosszan bámul az asszonyra, és halkan, alig hallhatóan motyogja:

– Olyan szép vagy, Teri, mint az angyalok.

Teri bolondosan ráhúzza a sapka ellenzőjét Janika szemére, s mire ő ismét visszahajtja, vége is az idillnek, az asszony már ott sincs.

Nem kergeti el a vén gyereket, örül, hogy valaki mellette van, sőt szeretné, ha más is figyelne a fogyatékos fiúra.

– Látod, Janika, megdőglött a katicabogár – nyújtotta tenyerét a fiú felé.

– Meghalt szegény – hangzott a válasz. – Igen, ne csodálkozz, a bogarak is meghalnak, mint az emberek.

– Hát még mi hal meg?

– Minden meghal. Nem tudtad?

– Nem.

– Pedig sokat olvasol, Laci is mondta. Igazán megtanulhattad volna, vagy a könyvek nem írják?

– Miért nem olvasol te is, hisz ismered a betűt?

– Én anélkül is sok mindent tudok. Látod azt a kék virágot, ott a kútnál? No, mit tudsz róla, te könyvbúvár?

– Olyan, mint a búzavirág.

– De nem az ám! Úgy hívják, katáng.

– Az is meghal?

– A katáng sokszor hal meg. Minden nap, mint az asszonyok.

– Ugyan már.

Erős szél kerekedett, sodorta a szemetet, port, csapkodta az ablakokat. Nyugatról sötét felhő közeledett. Szokatlan ilyenkor, délelőtt.

– Jani, ne menj el! Látod, észre sem vettük, és meglepett bennünket a zivatar. Gyere be, félek egyedül! – Gyermekekorában mindig átmentek a szomszédba Mariskáékhoz, ha zivatar közeledett. De itt kinn, a falu szélén még szomszédok sincsenek. Elszaladna a legközelebbi házig vagy kétszáz méterre, de már esik is, és most itt van mellette ez a bolondos legény, mégis valaki, aki szóval tartja, míg elvonul a fürgeteg. El is mondja neki, hogy kislány korában Böske néniékhez menekültek. Közben arra gondol, édesanyjától örökölte ezt a rossz tulajdonságot, vagy inkább szokást. Neki legalább volt rá oka, mert testvérét a villám sújtotta agyon. De mitől fél ő, a sokat olvasott asszony?

Estére lehűlt a levegő. Sokat gondolt az édesanyjára. – Szegény mama, de szeretett bennünket. Mikor fáztunk, maga mellé fektetett, leginkább télen, és kísértetiesen suttozta: „Fúj a

szél, dudorász, nyuszika is fázik.” – Ilyenkor mindig várták öcsésével a folytatást, de már be is bújtatta őket anyjuk a meleg dunyha alá, és olyan jó volt érezni a teste melegét.

– Mama, mama, de hiányzol! – szölongatta magában. Még a könnye is kicsordult, sírt, álomba ringatta magát. Azt álmodta, hogy nagybeteg anyjával elmentek a gyógyító emberhez. Akkor már lemondtak róla az orvosok, alig bírta magával cipelni. Nagy, erős lány volt már, tudta, hogy anyján nincs segítség, de odanyújtotta neki még az utolsó szalmaszálat. Bár ne tette volna. A gazember kuruzsló látta, hogy kivel van dolga, őt elküldte és valamit pusmogott szegény mamának. Arra rezzent fel, hogy nyílik az ajtó, anyja rohan ki a szobából eszeveszetten, ereje megsokszorozódott, elkapta lányát karjánál fogva és vonszolta ki az épületből. Csak otthon mondta el, hogy a javasember azt kérte tőle, adja el neki a lelkét, akkor majd meggyógyítja. Mama a lelkét! Honnan tudta az a sarlatán, hogy mennyire vallásos?... Egész éjjel hánykolódott. Reggel nem tudott különbséget tenni álom és emlékezés között. Tudta, egész napja semmit sem fog érni. Janika is olyan nyomasztó dolgokat mesélt... Mindenki gyagyának tartja, de többet tud az emberekről, mint bárki más a faluban.

– Láttad már, Teri, hogyan szégyellik magukat az emberek?

– Ugyan már, miért szégyellnék? – kérdezte csodálkozva az asszony.

– Mert okuk van rá – és kezdte sorolni, Teri pedig ámult a meglepetéstől.

A bolondnak tartott, számkivetett Janika úgy tálalta ki mindenkinek a vétkét, mint annak idején Böske néni rakta az asztalra kötényéből a sárgára érett körtéket. És igazat beszélt.

– Aztán még ők csúfolnak másokat – fejezte be felháborodottan.

Furcsák az emberek, adott igazat magában a zsörtölődő fiúnak. Ki tudja, magatartásukban mennyi a szándékosság és mennyi a tudat alatti? Másokat megszólhatnak, megbántanak, köz-

ben volna mit söpörniük saját házuk előtt is. De hol az a restelkedés, amiről a balga legény beszél? Vagy vannak dolgok, amit a normálisak képtelenek észrevenni? Mélyen elgondolkodott. Arra rezzent fel, hogy valaki vékony gyerekhangon régi-régi versikét mond, amelyet még az anyjától hallott:

Zümm, zümm, méhek,

adjatok mézet!

Nem adhatok, nem lehet,

mackó bácsi elmehek.

Mégis bolond szegény, nézett szánakozva a virágok fölé hajoló legényre.

– Janika, Jani! – szólongatta a fiút. – Hallod? Miért mondtad, hogy a katáng sokszor hal meg?

– Mert mohó.

– Hogy tudsz ilyet mondani erre a szép virágra? Nézd, mennyire elszaporodott az udvarban!

Most vette észre, hogy a fű nagyra nőtt, s csak úgy virít közte a vékony szálú, nyúlánk, búzavirágkék növény. Ettől kezdve naponta figyelte. Miket rejteget magában a természet? – töprengett. A katáng délelőtt virít, tündököl a sárga napfényben, s délutánra már csak csupasz kórója meredezik az ég felé, de másnap újrakezdi. Arról már hallott vagy olvasott, nem is emlékszik pontosan, mikor, az is lehet, még az iskolában tanulta, hogy némely növény szirma este becsukódik, mintha aludni térne, reggel pedig kitárul, de a katáng nem ilyen. Minden nap új virágot nyit egész nyáron át. Ezért mondta hát Jani, hogy mohó. Új kehely, új beporzás. Lám, mennyire emberhez hasonló. És vajon minden virág megtermékenyül, vagy csak lobog, mint a szerelem? Szerelem! Szeretkezés. Micsoda különbség.

Ma megjön Laci. Most valahogy jobban várja, csoda tudja, miért. Az elmúlt napokban sokat gondolt kettőjük viszonyára. Régen együtt élnek már. Igazán szépen kezdődött, csodálatosan, mint valami romantikus leányregényben. Te jó ég, hány éve is annak már? Nem is igaz!

Mi minden történt velük ez idő alatt? Telket vettek, házat építettek. Laci tervezte, gondosan, hozzáértéssel. Örültek min-

den új tárgynak, személykocsijuk van, nyaralni, kirándulni járnak. Csak egyvalami nincs. Nem! Erre nem szabad gondolni, ezt már rég lezárták, pont, vége. Fő, hogy szeretik egymást, a többi nem érdekes.

– Hu!

Az asszony összerezett, alig kapott levegőt, úgy megijedt.

– Te Jani, ha még egyszer így törsz rám, nem tudom, mit teszek veled. Majd szörnyethaltam.

Jani vigyorogva kérdezte:

– Ugye, megijedtél?

– Még kérded?

– Láttad tegnap a kísértetet?

– Miféle kísértetet?

– Hazajött a Csordás Eszti néne fehér lepedőben, és ráverte az ablakot a vejére.

– Ne hülyéskedj, Janika, ezt senki sem hiszi el. Miket tudsz te kitalálni?

– Kérdezd meg Csutora Imre bácsit, ő is tudja. Nem kapálták meg a sírját, a házát meg el akarják adni, hogy majd beköltöznek a városba. Ezért!

– Bolond beszéd.

– Szóval Janika bolond, bolondokat beszél? Keresztények, sír-ja-tok, mé-lyen szo-mor-kod-ja-tok...

– Hagyd abba! Mit akarsz ezzel a nagybőjti énekkal? Ne rémíszteggessél senkit, és most menj haza!

Alig bírta kituszkolni az udvarból a hóbortos fiút. Tényleg jobb lenne, ha nem járna állandóan ide. Búcsúzóul még vissza-kiabált:

– Mindenki meghal, meghalnak a méhek is, a virágok is, vége a szerelemnek. Nem szeret már téged Bodaki Laci, elhervadsz, mint a katáng.

Sietett be, hogy ne hallja. Másik ruhát vett magára, leste az órát, lassan mozgott a mutatója. Még egy, még fél, még negyed, hol késik ennyit az autóbusz. Tik-tak, tik-tak – kibírhatatlan, megőrülök. Nem bírom tovább...

Este próbált beszélgetni, de a férje gyorsan elaludt. Ő meg csak nézte a plafont, hallgatta az órát, amit aztán kivitt a másik szobába, mert úgy érezte, az agyában ketyeg. Férje későn ébredt. Teri akkorra bevásárolt, megetette a pár apróállatot, körüljárta a kertet, alig talált magának munkát. Nézte a jó étvággal falatozó férjét. Mikor befejezte, s már csak a feketekávéját hörpintgette, az asszony megszólalt.

– Laci, én elmegyek dolgozni.

– Minek? – nézett rá a férje. – Talán nincs jó dolgod?

– Nincs.

– Hát ezt hogy értsem?

– Minek élünk mi egyáltalán? Nem gondolkoztál rajta soha? Másnak gyereke van, töri, hajtja magát, de legalább van miért. Én meg csak lődögök ide-oda.

– Ezt már egyszer lezártuk.

– Vannak dolgok, amire nem lehet pontot tenni.

– Én nem tudom, mi ütött beléd. Más asszony örülne, ha így élhetne, te meg csak nyavalyogsz, érzélgösködsz. Megint valami csacsiságot olvastál, ami megzavarta a fejedet.

– Nem. Nem olvastam olyat, sőt semmit sem olvastam.

– Ne pityeregj, tudod, hogy ezt nem szeretem. No, gyere, bújj ide! – és simogatta a feleségét egyre kedvesebben, majd hevesebben. Érezte, hogy az asszony izmai megfeszülnek, igyekszik kiszabadulni vaskos karjai közül. Laci meglepődött.

– Tényleg nem értem, mi bajod, Teri! Veled valami történt, talán csak nincs valakid? No, még ez hiányzott. Mindig is sejtettem. Én egész héten át taposom a latyakot, nem kimélem magam, munkaidő után is dolgozom, számolom a napokat, a feleségem meg... Hová mész?

A férj megrökönyödött. Eddig még soha nem alakult ki közöttük ilyen szokatlan helyzet. Egyáltalán nem tudta mire vélni. Egyre jobban bántotta a gondolat, hátha mégis olyasvalamit mondott, ami szinte akaratán kívül csúszott ki a száján, csak az asszony nem meri bevallani. Odament a vitrinhez, kiemelte a konyakos üveget, teletöltötte a már reggeli előtt egyszer kiürí-

tett poharát. Egy hajtásra megitta, de nem esett jól. Kiment az udvarra. Az asszony ott üldögélt a kerti padon, azt hitte, sír, de nem. Mellé telepedett.

– Mondd meg, mi bajod! – kezdte, de nem nézett rá.

– Sok minden – hangzott a tömör válasz.

– Hát akkor csak sorold fel szépen. Erre igazán nem számítottam.

– És vajon mire számítottál? Hisz minden hétvége úgy hasonlít egymásra, mint egy szatyor tyúktojás. Hazajössz, eszel, iszol, összébújsz velem, alszol és egy hét múlva újrakezddük. Néha egy-egy rokoni látogatás, kiruccanás ide-oda, de hogy mit csinálok hétközben, az téged nem érdekel. Illetve dehogynem. Annyi érdekel belőle, hogy nem szűrtem-e össze a levelet valakivel. Hát vedd tudomásul, hogy nekem ebből elegendem van. Ez megalázó, undorító és egyáltalában aljas viselkedés. – A végén már kiabálva mondta. Laci nem szólt semmit, így rövid szünet után kissé csendesebben folytatta. – Ha azt akarod, hogy minden jó legyen közöttünk, elmondom, mi az elképzelésem.

– Szóval ultimátumot adsz. E héten tervelted ki, vagy már régebben?

– Nem érdekel a gúnyolódásod. Csak arra kérlek, most az egyszer figyelj rám! Elmegyünk mindketten orvoshoz.

– Nem. Se te, se én. Ha úgy érzed, hogy beteg vagy, mehatsz, de csak úgy kíváncsiságból nem. Rajtunk ne szórakozzon senki.

Az asszony közbevágott és folytatta. – Ha bebizonyosodik, hogy nem lehet segíteni, akkor örökbe fogadunk egy kisgyermeket.

– Nagyon jó. Aztán ha felnő, öregségünkre kilódít bennünket az utcára. Több óhajod nincs?

– De van. Elsejétől munkába megyek.

– Ez még jobb! Valamelyik kertészhez gyomlálni? Ez igen. Bodaki László építésmérnöknek utak, hidak hirdetik a nevét, a felesége meg érettségizett kertészlány lesz. Vagy talán jobb munkát is ígértek? Felvesznek valamelyik magánirodába

körmölgetni minimálbérért. Te nem vagy normális! Ilyen alapon velem is eljárhatnál. Tudod, miért ellenzem, hogy munkába lépj? Mert látom, hogy mi megy nálunk a vállalatnál. Nyílt titok, hogy kinek ki a szeretője.

– Az emberek többet fecsegnek, mint ami a valóság. Kérdeztem én tőled valaha is ilyet? Összetoldottalak én téged valakivel is?

– Mert nem ismered a valós helyzetet.

– Te pedig rémeket látsz. Azt hiszed, nem tudom, hogy anyádat bíztad meg, kémkedjen utánam? Vedd tudomásul, hogy a féltékenységnak semmi köze a szerelemhez. És te betegesen féltékeny vagy. Ezért akarsz engem egy életre bezárni. Hát én ezt a kanáriszerepet nem vállalom tovább.

– Nemsokára közelebb kerülök, akkor naponta hazajárok a kocsival, mint azelőtt. Addig bírd ki valahogy! Szeretsz olvasni... – próbálkozott a férj.

– Igen. Beszélgetni is, dalolni is, emberek között lenni is, de téged ez egyáltalán nem érdekel. Úgy érzem, olyan vagyok számodra, mint egy használati tárgy.

– Nofene. Akkor minden, ami eddig köztünk volt, részedről csupa színészkedés. Bravó, jó alakítás volt, hölgyem.

– Egy szemernyi jóérzés sincs benned. Te csak azt hiszed, hogy az minden. Nekem meg be kellett érnem ennyivel. Légy szíves, vedd észre, hogy ember vagyok, és másra is szükségem van.

– Hisz mindent megbeszéltem veled. Ha egy ruhaakasztót vettünk, azt is.

– Tényleg. De a vásárláson, háztartáson, anyagiakon kívül mit még?

– Mnyau, mnyau, hoztam nektek valamit – Janika állt meg mellettük egy girhes macskával a hóna alatt.

Laci kapott az alkalmon, úgy érezte, jó menekülést kínál a kellemetlen társalgásból. Nyomban kezdte is ugratni a bolondos legényt.

Teri pedig magát vádolta, hogy miért kellett ezt a beszél-

getést ilyen sokáig halasztani. Előbb, évekkel ezelőtt kellett volna már. Nézte az udvart, és szemébe ötlött a katáng. Alsó virágai már mind elnyíltak. Az üde kékség az ágak hegye felé jár. Ki tudja, hány napja van még, s jövőre újra virít-e?

Szerelmem, Renáta

Jegyzetelni kéne, gondoltam, majd óvatosan körültekintettem, és megállapítottam, hogy senki sem jegyzetel. Az emberek ültek csendesen, figyelték a szónokokat, néha lelkesen tapsoltak, máskor meg elkomorodva magukba mélyedtek.

Talán mindez untatott volna, ha nincs a jelenlevők közt Renáta, akire Dezső bácsi, a hírhedt vitázó hívta fel a figyelmem. Egyik felszólalását órá építette. Részletesen elemezte a lány származását, bemutatta családfájának szerteágazó hajtásait, s neki magának nagy jövőt jósolt. Már félő volt, hogy jókívánságaihoz a Teremtő hozzájárulását kéri, ami cseppet sem lett volna meglepő, minthogy az öregúr pár esztendővel korábban még kántortanítószkodott egy isten háta mögötti faluban. Kétségtelen, hogy jól sikerült beszédet mondott.

Történt egy napon, hogy késve érkeztem, az értekezlet már javában folyt. Hiába rohantam végig az utat lélekszakadva, a bejáratú ajtót szinte úgy löktem be, hátamon lucskos lett az ing, s arcomon patakokban folyt a veríték. A folyosón szerettem volna kifújni magam, de hátam mögött szigorú figyelmeztetés hangzott:

– Pszt!

A portás volt az, arkangyali pózban, mutatóujját szájára téve figyelmeztetett a csendre. Lábujjhegyen lopakodtam a terembe, mégis minden szem felém fordult, szégyenemben szerettem volna a föld alá süllyedni.

– Semmi baj, fiatalember – szólt az elnök –, foglaljon helyet. Máskor jobban igyekezzen! A pontosság a királyok udvariassága.

Az arcok felderültek, én meg, mint akit fejbe kólintottak, lehuppantam a legközelebbi székre. Csak percek múltán tértem

magamhoz és mertem rásandítani a szomszédomra... A szívem akkorát dobban, majd kiugrott a mellemből. Ő ült mellettem, Renáta, szendén, arcán tejfehér szűzi tisztasággal.

Ezen az értekezleten különösen fegyelmezetten ültem. Pontosan emlékszem, hogy hosszú órákon át azt vitatták az egybegyűltek, miért nem teljesítette a sertéshúsbeadási kötelezettséget M. község. A tomboló szóviharok közepette alig mertem a lányra pillantani.

– Mi van veled, alszol? – hallottam lehelethalk hangját.

– Nem – ráztam meg a fejem, csupán annyira, ahogy a falevél rezdül enyhe fuvallatra.

– Ne akard elhitetni velem, hogy érdekel ez a sok zagyvaság.

Szörnyű rossz tulajdonságom, ha izgatott vagyok, fojtogató gombóc képződik a torkomban. Ilyenkor nem szabad megszólalnom, mert dadogok, és valami bődületes butaság hagyja el a számam.

– Na-nagyon érde-érdekes téma – nyögtem ki kínosan.

Renáta válla megremegett. Láttam, hogy lelkében zubog a kacagás, de kemény önuralma nem engedte, hogy jókedve kibuggyanjon.

Ezzel a gyűlés alatti társalgásunk véget is ért. Szégyelltem miatta magam, a fejem is megfájdult dühömben. Éreztem, vesztétek. Elhatároztam, hogy a gyűlés befejeztével megszököm, el sem köszönök tőle, a jövőben messziről elkerülöm.

Ám meddő dolog az efféle fogadkozás.

Az előcsarnokban addig tébláboltam, taszigáltattam magam a kifelé áramló tömegben, míg végül együtt sodródtunk ki az utcára.

– Elkísérsz? – kérdezte leereszkedő kedvességgel.

– Igen – mondtam kurtán, mert ezen kívül egy árva szó sem jutott eszembe. Ha a lány a pokol fenekére hívott volna is, szívesen elmegyek vele.

– Látom, zöldfülű vagy. Hol érettségiztél?

Megmondtam.

– Az idén?

Bólintottam.

Közös ismerőseket keresgélt. Előbb a tanárokat vette sorra, majd az iskolatársakat, egy fiú nevénél hirtelen megállt.

– Tudod-e, Kislovag, mennyire hasonlítasz rá? Igen, minden arcvonásod, akár a Lalié. Ő volt az én első és igazi szerelmem.

– Már nem szeretitek egymást? – kérdeztem.

– Megnősült a hülye. Most valahol keleten tanít egy kisegítő iskolában. Ő az irgalmas szamaritánus.

– Haragszol rá?

– Nyavalyát!

A lány elnevette magát. Egy ideig lassan, szótlanul ballagtunk egymás mellett az októberi félhomályban.

– Imádom az őszt! – mondta. – Az őszt az én kedves évszacom. Gyönyörű, tarka elmúlás...

Még mindig szerelmes, gondoltam, s lelkem mélyén megvettem Lalit, amiért ezt a csodálatosan szép és tiszta lelkű lányt cserbenhagyta. Szerettem volna megvigasztalni, de hangom szürkén, idegenül kongott.

– Renáta, én... – kezdtem tétován, de a lány félbeszakított.

– Most elköszönünk egymástól, azonban, ha nincs ellene kifogásod, a gyűlésen egymás mellett ülünk. Gilt? – és kezét nyújtott.

Tetszett a szokatlan modora, a mondataiba szőtt hányaveti szavak.

– Hát akkor, szia – mondta.

– Szia – válaszoltam, s még sokáig éreztem keze melegét.

Ettől a naptól kezdve nem bántam volna, ha minden délutánom gyűléssel telik meg. Beszélhettek miattam tojásbeadásról, tervekről, szövetkezetesítésről, agitációról vagy hidegháborúról, szinte mindegy volt. Boldog voltam, hogy mindezt Renáta mellett hallgathatom. Míg mások szónokoltak, világrengető dolgokról vitáztak, én a szerelemről meditéltam.

Először elsős elemista koromban tápláltam szomorú vonzalmat egy érett nő iránt. Gyötört a fájdalom, hogy nem lehet a

feleségem. Egy szót sem értett a nyelvemen, de kedvesen tudott mosolyogni, és hozzám különösen jó volt. Néha magához ölelt és megcsókolta az arcomat. Ám ha jött a vőlegénye, rendszerint motorkerékpáron, úgy megfélemezett rólam, mintha a világon sem lennék. Szörnyű gyűlölet ébredt bennem a motorbiciklis iránt, lopva azt kívántam, bárcsak törné ki egyszer a nyakát. Ám a motorosnak esze ágában sem volt felbukfencezni, inkább feleségül vette a szép Ancsát, s én búskomor lettem emiatt, hosszú hónapokra. Még anyám sem tudta, mi lelt. Orvoshoz vitt, aki a hasamat nyomkodta, miközben tudálékos képet vágott és értetlenül csóválgatta a fejét.

Reni is szőke volt, álmatag kék szemmel, ajkai duzzadtak az érzékiségtől. Ki tudja, miért nevezett el engem mindjárt az első beszélgetés alkalmával Kislovagnak. Azóta másképp se szólított.

Előfordult, hogy a gyűléseket csendben átszórakoztunk. Ha nem szólhattunk egymáshoz, a mondanivalónkat apró cetlikre írtuk. Mindig kitalált valami csintalan játékot. Egyszer például azt, hogy a teremben levő emberek arcát mindenféle állatok ábrázatához hasonlította. Csak attól rettegtem, hogy valamelyikünk hangosan felvihog. Nagy botrányt kavart volna.

– Nézd azt a bánatos szemű muflont! Jobbra az ötödik sorban, a nagy tokájú, kövér alighanem tapír. Mi a véleményed?

Az elnöki asztalt sem kímélte. Hogy kit mihez hasonlított, szinte lényegtelen, de egy személy örökre megmaradt az emlékezetemben, a járás főállatorvosa. Homlokán pénzérme nagyságú forradás éktelenkedett, amelyet egy lelógó hajfürttel próbált elfedni.

– Borjúfóka – nyomta rá a bélyeget Reni.

Semmit sem tudtunk az illetőről, mégis úgy éreztük, hogy mindkettőnk számára unszimpatikus. Voltak kedves figuráink is, akiknek a képét variáltgattuk. Hevesen vitatkoztunk, melyikünk hasonlata a találóbb.

Esténként rendszerint elkísértem Renátát. Bevallottam neki, hogy egyszer én is szerelmes voltam, akárcsak ő, s a diáksze-

relmem ugyancsak kudarccal végződött. Nem is baj, tettem hozzá, de hogy miért, arról hallgattam.

Annak ellenére, hogy gyakran együtt láttak bennünket, soha nem tettek ránk megjegyzést, de még csak célzást sem. Talán mert Reni időben kifogta a szelet a vitorlából. Ha szükségét látta, bemutatott, valahogy így:

– Ő az én Kislovagom. Egyébként iskolatársak voltunk, csak ő jóval fiatalabb, mint én. – És hamiskás mosollyal azt is hozzátette: – Kár!

Én ilyenkor fülig elpirultam, talán mert bosszantott a lány magyarázkodása. Mi szükség arra, hogy tudják, ő az idősebb? Egyszer meg is mondtam neki:

– Jókait nem zavarta, hány évvel volt fiatalabb Laborfalvi Rózánál.

– Nicsak, Kislovag, neked Jókai az ideáloed? – kérdezte nevetve.

– Miért, talán szégyen? – dohogtam durcásan.

Az idő múlásával barátságunk egyre melegebbé vált. Előbb a kapuig mehettem el vele, majd később be is invitált. Tágas lakásban lakott, de ami legjobban tetszett nála, a gazdag könyvtár. Sok száz, talán ezer kötet is sorakozott a polcokon, nemcsak regények, hanem tudományos könyvek és lexikonok is.

– Családi örökség – mondta. – Ha akarod, néha kölcsönvehetsz belőle.

Kapva kaptam az ajánlaton, de nem is annyira a könyveknek örvendeztem, hiszen amire szükségem volt, megszerezhettem a városi könyvtárban, hanem az a tény, hogy szabad bejárásom nyílik Renátához.

Ezután majdnem minden vasárnap délután bekopogtam hozzá. Mindig kedvesen fogadott. Kávét főzött és meggylikőrrel kínált. Időnként szorosan mellém ült a díványra, mintha közösen olvasnánk. Ilyenkor egy szót sem tudtam volna kisilabilizálni, de úgy tettem, mintha nagyon lekötne a szöveg, s vártam, míg Reni a lap aljára ér. Amikor bólintott, fordítottam. Éreztem

testét, ám eszembe sem jutott, hogy egyszer is átkaroljam. Nagyobb tiszteletet éreztem iránta, mintsem hogy ilyen merész és szemtelen tette vetemedjem. Még akkor sem, amikor a fejemet simogatta és a hajam között babrált. Viszont a torkom elszorult, s majdhogynem elsírtam magam, mikor azt mondta:

– Pontosan ilyen göndör haja volt Lalinak is, mint neked.

Aznap keserű érzéssel távoztam, és három héten át nem mutatkoztam. Kivettem évi szabadságomat, és elutaztam. No, nem üdülni, hanem társadalmi munkára. Szénát gyűjtöttem kö-zép- és főiskolás diákokkal egy tőlünk távoli állami gazdaság-ban.

Alig vártam, hogy mielőbb leteljen önkéntes száműzetésem, szinte rohantam volna haza. Az úton nyugtalan voltam, a vonatban alig találtam a helyem. Folyton csak rá gondoltam, vajon hol van, mit csinál. Elhatároztam, hogy megkérem a kezét. Persze a nőülésemről egy ideig szó sem lehetett, hiszen még előttem volt a katonai szolgálat, de gondoltam, megígérem neki, ha vár rám, feleségül veszem.

Mint kész vőlegény, nyitottam be hozzá, egy csokor tűzpiros rózsával. Nagyon kedvesen fogadott, bár kissé kimérten, ezt büntetésnek véltem, a múltkori hebehurgya távozásomért. Örökkévalóságnak tűnt az elfecsérelt hosszú három hét. Ám a gőzölgő kávé és a vérpiros meggylikőr láttán megnyugodtam. Ismét együtt kacarásztunk és időtlenkedtünk, mint két jókedvű gyerek.

Egyszer csak, magam sem tudom, hogy történt, hirtelen átfogtam a derekát, magamhoz öleltem és felhevülve mondtam:

– Szeretlek, Renáta.

– Tudom – felelte könnyedén, és bolondozva megcsókolta az orrom hegyét.

– Ugye, a feleségem leszel?

Elkomolyodott.

– Ne viccelj, Kislovag! – mondta, és lefejtette magáról a karomat. – A házasság komoly dolog, nem kisfiúknak való. Különben is, már elkéstél. Észre sem vetted, hogy menyasszony

vagyok? – és elém tartotta kezét, melyen ott ragyogott a fényes karikagyűrű.

– Hiszen azt mondtad, Lali megnősült – motyogtam.

– Lali? Ugyan már, Andris! Értsd meg, én már sajnos benne vagyok a korban. Mire várjak?

Bután bámultam rá, valóban olyan lehettem, mint egy becsapott kölyök.

– Az sem érdekel, ki a vőlegényem?

– Kicsoda? – kérdeztem gépiesen.

– Az állatorvos. Tudod, az a sebhelyes.

– A borjúfóka? – tört ki belőlem keserűen.

Reni jóízút kacagott. Aztán hirtelen ráncos lett a homloka.

– Ne bolondozz, Kislovag, mert még elbőgöm magam. Mi van ezen olyan meglepő? Te gyerek vagy hozzám, és még sehol sem tartasz. Frigyesre pedig nagy jövő vár. Látod, alig múlt harmincéves és ő a járás főállatorvosa. Perspektívája van, elhiheted, kitűnő parti, éppen férjnek való.

Hosszasan hallgattunk. Aztán Renáta felállt, odalépett hozzám, átölelt fursán, anyásan, fejemet a mellére hajtotta és simogatni kezdett, mint aki valóban gyereket dajkál. Megcsókolt, igazán nőiesen, s engesztelően a fülembe súgta:

– Ha akarod, lefekszem veled.

Míntha kígyó mart volna meg. Szemem elsötétült és szörnyű szorítást éreztem a torkomban. Hirtelen ellöktem magamtól, és mint a megveszekedett, rohantam ki a szobából.

Később büszkén gondoltam hőstetemre, ami a tényeken mit sem változtatott. Renáta csendben férjhez ment az állatorvoshoz, és felköltöztek a fővárosba. Én is lehiggadtam lassan.

Aztán utolért a józan, a családalapításhoz illő, egyszerű szerelem. Ifjúkori balga tévedésemet egyszer elmondtam hitvesemnek. Egy ideig közösen szórakoztunk rajta, ám nejem, mint általában a feleségek, nem mulasztotta el megjegyezni:

– Jó kis firma lehetett az a te szűziesen tiszta, tejfehér arcú Renátád.

Nem vettem zokon, az lett volna a furcsa, ha szó nélkül hagyja. Többet nem beszéltünk róla. Éltük meghitt családi éle-

tünket, szaporodtunk és gyarapodtunk. Renátát pedig elnyelte valamelyik központi hivatal, vagy talán tisztos háziasszony lett. Viszont annál többet hallatott magáról a férj, az újságok gyakran emlegették.

Mi tagadás, én is igyekeztem. Különféle ügyintézesek folytán néha felszaladtam a fővárosba is, s a véletlen egyszer összehozott Renátával. Bizony, nehezen ismertem rá, mert mint általában a könnyelmű nők, akik úgy vélik, a férjhezmenésükkel révbe jutottak, ő sem óvta az alakját. Enyhén szólva, kissé molett lett.

Meginvitáltam egy kávéra, és szinte ösztönösen egy-egy pohárka meggylikőrt is rendeltem. Ekkor Renáta kedvesen elmosolyodott, s egy pillanatra olyannak láttam őt, mint régen. Hajdani emlékek között kezdtünk kutatni, csak úgy spontánul, ahogy ilyenkor szokás.

– Emlékszel, mit játszottunk az értekezleteken? – kérdeztem.

Hallgatott, majd enyhén megrázta a fejét.

– Tényleg nem tudod? Hiszen te találtad ki. Hát azt, hogy melyik ember milyen állatot formáz.

Az arca elkomorodott, s a vonásai szigorúvá váltak.

– Buta játék – mondta. – De azt hiszem, tévedsz, András. Én nem szoktam az embereket holmi állatokhoz hasonlítani. Különösen értekezleteken nem.

Kínos csönd vett körül bennünket. Valamit tenni kéne, gondoltam. Legjobb lenne, ha jönne a főpincér, de rajtunk kívül senkit sem láttam a helyiségben. Aztán mégiscsak megszólaltam.

– Bocsáss meg, lehet, hogy tévedek. Sőt, biztosan tévedek, Renáta.

Finom kis buli

A vendégek kint tébláboltak az utcán a poros platánok alatt, melyeknek a kergét késsel vésett betűk százai tették rücs-kössé.

A férfi kényelmetlenül érezte magát a sötét öltönyben. Izgadt. Meg kéne lazítani a nyakkendő s kigombolni az inggallért, gondolta, de a cipő is szorította a lábát, s egyre idegesebb lett. Fenébe a hülye kényszermulatozással! Tulajdonképpen kik ezek a Taligáék? A felesége távoli rokonai, elég lett volna feladni nekik egy dísztáviratot, tegyék a többi közé és mutogassák, hogy ki mindenki osztozik a családi boldogságukban.

Az utcán emberek jöttek-mentek, kevesen tudták megállni, hogy tekintetüket ne fordítsák a lakodalmasok felé. Engedelmeskedtek reflexeiknek, aztán andalogtak tovább, hiszen csak egy lagzi szürke képsora pergett le előttük, amit nyomban elfelejtettek, akár egy tévéhíradó sablonos tájékoztatóját.

– Gondolod, hogy reggelig kibírjuk? – fordult a feleségéhez Megyeri.

– Hogy te milyen unalmas tudsz lenni, Andor – súgta az asszony, egyben figyelmeztetve is a férjét, hogy a hangos megjegyzéseket mellőzze.

Te is, bogaram, gondolta Megyeri, de inkább nem szólt semmit, hadd bosszankodjon az asszony. Ki hitte volna, hogy a szerelem csak ilyen rövid ideig tart. Egyszer azt olvasta valami okoskodó könyvben, hogy az ember sosem azt a nőt szereti, aki-be éppen szerelmes, hanem azt, akit szeretni akar. Lehet, hogy a nők is így vannak a férfiakkal, csak ők nem sokat töprengenek rajta? Ki tudja? Martinával még sosem beszélt erről. Mi lenne, ha egyszer elkezdené kitalálni a gondolatait? Például ilyeneket: „Nézd, Martina, mennyi ember csámborog körülöttünk, s mind

azt hiszi magáról, hogy valaki.” Ez jó! Nagyon találó gondolat. Szinte felvidult tőle. Jó lenne lejegyezni, hogy el ne felejtse. Mint aki keres valamit, elkezdte tapogatni a mellkasát a belső zsebe felett. Ekkor lépett hozzá ismét a köpcös öregúr, ugyanaz, aki már az esküvő előtt is idétlenkedett. Katonásan összecsapta a bokáját, és bemutatkozott:

– Bartakovics Rudolf, szolgálatjára – mondta keményen, és kezet nyújtott.

– Uram, mi már találkoztunk egyszer, de ha elfelejtette volna, Megyeri Andor vagyok.

A haptákoló mintha nem hallotta volna a figyelmeztetést, Megyeri arcába vigyorgott, azazhogy inkább vicsorított, s közelebb hajolva tolakodóan kérdezte:

– Hogy s mint?

– Köszönöm, jól vagyok, uram, bár ezt is mondtam már – s közben szemügyre vette Bartakovics úr nagy, szögletes fejét. Ki a fenére hasonlít?, kérdezte magában. Valakire emlékeztet, csak tudnám, kire.

– Andii! Gyere, nézzük meg a betűket! – nyafogta Martina.

– Miféle betűket?

– Azokat ni, ott a fán. Emlékszel, hogy egyszer te is rajzoltál nekem?...

Én?, akarta kérdezni, de inkább hallgatott, s hagyta vonszolni magát a felesége által.

– Látod, éppen ilyen volt az a szív – bökött az ujjával Martina az egyik forradásra. Csak abban különbözött tőle, hogy az egyik felébe nagy M-met, a másikba pedig A-t rajzoltál. A nevünk kezdőbetűit. Emlékszel?... Mondd, mire gondolsz most?

– Arra, hogy valamelyikünk hülye. Én ugyanis sohasem véstem marhaságokat fába. A kerti padokat is jobban szerettem annál, mintsem hogy elrútsam őket, pedig azoknak a támlája holt anyag...

– Csak nem azt akarod mondani, hogy elfelejtetted?

– Ha neked így jobban tetszik, vedd úgy, hogy igen, de most éppen más foglalkoztat. Ha az a kockafejű vén pasas még egyszer elibém áll a hogysmintjével, esküszöm neked, hogy tőkön rúgom. Isten az atyám, hogy megteszem.

– Ne csinálj botrányt, Andi! Olyan szép menyasszony az a kis Kati, ne rontsd el az örömeiket. Képzeld, én még emlékszem rá, amikor az anyja, Kató néni ment férjhez. Éppen ilyen volt ő is.

– No, Uramisten! Szánd meg szegény vőlegényt!

– Olyan morcos vagy máma.

– Unom a latymadt ceremóniákat, meg az egész haszontalan nyüzsgést. Minden szar lakodalmat egy kaptafára szabtak. Az ifjú pár most fényképezkedni ment, s ha visszajönnek, emlékül minket is lekattint valaki, aztán betessékelnek bennünket a házba, eszünk, iszunk, majd eldaloljuk az Akácós utat, meg hogy Száz forintnak ötven a fele...

– Olyan ritkán van lakodalom a családban. Látod, mindenki eljött...

– Bartakovics Rudolf, szolgálatjára – pattogta a szögletes fejű köpcös úr.

– Rudi bácsi, már be tetszett mutatkozni Andornak – próbált beavatkozni Martina.

– Most már harmadszor tetszett bemutatkozni. Többször is megteszi még, ugye? – hajolt az öregúr felé Megyeri.

– Ó, dehogy, csak arra vagyok kíváncsi, hogy s mint vagy, öcsém? – vicsorított az öreg kihívóan.

– Nagyon jól megvagyok, bátyám, és végtelenül örülök, hogy újra látom.

– Én is örülök, fiatalember. Magával mindig szívesen találkozom.

– Mi újság maguk felé? – kérdezte Megyeri.

– Hallotta, hogy a sofőr is eljön?

– Nem. Nem hallottam.

– Hühühű! Akkor tör ki majd a botrány.

– Ne mondja! És ezenkívül még mi van?

- Beadtam a kérvényt a rehabilitálásomra.
  - Helyesen tette, bátyám.
  - Ha élne az a piszok Brezsnyev, tudja, mit írnék neki? Azt írnám neki, hogy nyalja ki a seggem.
  - Merész levél lenne, de hazafias.
  - Még hogy merész? Vegye tudomásul, fiam, hogy én akkor se tojtam be tőle, amikor szemtől szemben álltunk egymással, mert én magyar királyi zászlós voltam, ő meg egy nyikhaj komisszár. És tudja, mit tett velem az a disznó? Felpofozott. Engem. Egy virtigli magyar tisztet.
  - Kevesen büszkélkedhetnek ilyesmivel.
  - Állt előttem a ronda bozontos szemöldökével és azt akarta, hogy valljak. Tudhatta volna, hogy egy Bartakovics nem vall, mert egy Bartakovics sosem lesz áruló.
- Közben az asszonyok közül nagyokat rikkantott valaki. Edénycsörömpölés hallatszott, üres köcsög csapódott a betonjárdához, s azt kiabálták, hogy a cserepeket szedje össze a menyasszony.
- Miféle sofórt meg botrányt emleget ez? – fordult feleségéhez Megyeri.
  - Fogalmam sincs róla. Ki tudja, mi fordul meg egy ilyen szenilis vénember fejében. Egyébként ő már fiatal korában is lotyogó volt, apa csak úgy emlegette őt, hogy a hazudós Rudi.
- Miután belépkedett a nácsznép az épületbe s a szobák terített asztalai körül helyet foglalt, egy mosolygó parasztember került melléjük, aki illendőképpen bemutatkozott.
- A vőlegény bácsikája vagyok – tette hozzá magyarázatképpen. – Láttam, hogy Rudi bácsinak megnyerte a tetszését, mérnök úr.
  - Az imént azzal szórakoztatott bennünket, hogy miként pofozta meg őt Brezsnyev.
  - A fenét pofozta meg, hiszen Rudi katona sem volt. Az a dolog állítólag Rózsa tanár úrral esett meg annak idején, valahol a Kárpátalján, tőle orozta el Rudi, és most dicsekszik vele fűnek-fának.

– Magának még nem mutatkoztam be, fiatalember – csapott hátulról Megyeri vállára Bartakovics.

– Dehogynem, bátyám, már háromszor is. Sőt azt is megkérdezte tőlem, ugyancsak háromszor, hogy vagyok.

– De azt még nem tudja, hogy a sofőr is itt lesz. Hogy milyen botrányt csap az ma itt! Az lesz ám az igazi muri, csak figyeljen, öcsém, figyeljen! Ha pedig szereti a főtt hagymát, jöjjön ki utánam a konyhába, és kaphat egy egész tányérral. Fölséges eledel! Jegyezze meg, hogy lagziban a java étkeket sohasem tálalják fel. Valamikor bezzeg! Hajaj, valamikor minden egészen más volt. Ha az én asszonyomat kerülgette volna egy ilyen alak, mint az a sofőr, mindkettőt szétrepesztettem volna, mint a rongyot. Így, ni! – és vaskos karjait megfeszítve olyan mozdulatot tett, mintha valamit éppen szétszakítana. Mint a haragos buldognak, a lötytedt arcizmai is megfeszültek.

– Jó, jó, Rudi bácsi – csillapította őt Martina. – Szerencsére magának nem volt oka rá, hogy Márta nénivel így tegyen.

– De megtettem volna, ha szégyenbe hoz, azt a jó istenit neki.

Fehér kötényes menyecskék szaladgáltak az asztalok között, gőzölgő tálakat emelgetve a vendégek feje fölött, s közben egyre nőtt a zshivaj. Az udvaron üvöltő zene szólt, amit a szomszédos házak falai felerősítve vertek vissza.

Vacsora után fellazultak a sorok, a vendégek felkeltek helyükről, némelyek cigarettázni mentek az udvarra, mások asztalt cserélve barátkozgattak. Apró demizsonokból házibort töltögettek egymás poharába. Fény felé fordítva mustrálták, kortyoltak belőle, majd bólogattak. S ekkor hirtelen megjelent köztük egy idegen alak. Úgy robbant be a szobába, mint pojáca operettszínészek szoktak megjelenni a színpadon. Sőt, határozottan őket utánozta.

– Jó estét, jó estét, hölgyeim, uraim! Itt a várva várt hívatlan vendég. Jenő, a város bonvivánja, a nők imádott bálványa, egyébként sofőr. Mindenkinek rendelkezésére áll vállalatom, az intim Jenci Taxi. Az én kocsimban mindent szabad: cigizni, ple-

tyizni, pitykézni, ha a kedves utasaimnak éppen arra támad kedvük. Nálam minden titokban marad. – Miközben handabanda szövegét szórta, meglátta az egyik asztalnál Bartakovicsot. – Ó, kedves Mussolini úr, hát maga is itt van? – odalépett elé, és fasiszta köszöntésre lendítette a karját.

Rudi úr kényszeredetten nevetett, szemével Megyerit kereste, hogy mielőbb tudtára adhassa, megérkezett az illető.

– No, mi van, öreg fater, talán már nem vagyunk haverok? Hol az a rengeteg főtt hagyma, amit a múltkor ígért? Tudja, hogy igaza van? Nincs fölségesebb kaja a húslevesben főtt friss vöröshagymánál. Megkóstoltam ám, és utána azt kérdeztem a páromtól, miért életem én, ha e földi jóból eddig kimaradtam!

Bartakovics, mintha sejtette volna, hogy hülyét akarnak belőle csinálni, az orra alatt azt dörögte:

– A tisztességes embernek felesége van, nem pedig párja. – Ezzel ama tényt szándékozta megpedzeni, hogy a sofőr úr úgy váltogatja az élettársait, mint más az alsóneműjét, ám Jenő e megjegyzésből mit sem hallott, mert immár fél tucat fehér kötényt asszony terelgette őt a másik szobába. Úgy csüggték rajta, mint kivénhedt szubrettek a nyegle Bóni grófon.

– Figyelje meg, hogy ma éjjel mindet a nyakába szedi – súgta sejtelmesen Rudi Megyerinek.

– A nyakába? – kérdezte bambán Megyeri. – Miért a nyakába?

– Amelyik nő megtetszik neki, azt a nyakába kapja, és úgy nyargal vele körbe a táncolók között, ahogy a kan ördög lovagoltatja a romlott fehérnépet a pokolban.

– Kitűnő fantáziája van, bátyám. Vagy tán már azt is megtapasztalta, hogy mit tesz az ördög az elkárhozott asszonyokkal? – s ahogy így szemtől szemben ültek, Megyeri rádöbrent, miért volt neki ismerős az első pillanattól Rudi. – Mondja, miért szólította magát a sofőr Mussolininek? – szögezte mellének a kérdést.

– Mert marha. És aki engem így gúnyol, annak a hátába szúrom a bicsakot. Megértette, öcsém? – lármázta Rudi, aki így felindulva még inkább emlékeztetett a hőbörgő ducéra.

– Hát én egy szóval sem mondanám magára, hogy izé...
– Ki ne mondja!
– Isten mentsen meg tőle, hogy megsértsem, bár nincs abban restellnivaló, ha valaki erősen hasonlít valakire, különösen egy történelmi személyiségre.
– Gondolja, hogy tényleg hasonlítok rá? – juhászodott meg Bartakovics.

– Hát ami azt illeti...
– Tudja, azelőtt nem szívesen vettem, mert mégiscsak olyan rendszer volt, amelyikben rühellette az ember az ilyesmit, de most már, hogy hozzánk is begyűrűzött a demokrácia, hát nem is tudom... Talán már nem kellene érte olyan erősen haragudnom, ugye?

Míg Bartakoviccsal hosszasan fejtegették gúnyneve mi-benlétét, kíváncsi rokonok csoportja vette körül őket, s észrevételül témát váltottak. Denevér módjára csapongtak szavaik a napi politikáról, miközben kint a langymeleg éjszakában mámoros jókedv tombolt, valódi lagzis csinnadratta.

– Ha akarja látni, hogy ez a mocsok taxis mit csinál, nézzen ki egy pillanatra – lökte meg Megyerit a könyökével Rudi.

Megyeri meglepetve látta, hogy már csak néhányan vannak a szobában, mindenki kiállt bámészkodni a táncplacnak kijelölt udvarrész köré. A fiatalok a maguk módján ugrabugráltak, Jenő meg egy-egy asszonnyal a nyakában száguldozott közöttük, mint cserjésben a szarvasbika. Hol az egyiket, hol a másikat kapta fel, ahogy a nagyapák az unokáikat szokták lovagoltatni. Az asszonyok visongtak, kapálóztak, mintha akaratuk ellenére kerültek volna a buliba.

– Hát nem megmondtam? – vigyorgott Bartakovics. – Addig csinálja, míg valamelyik férj pofán nem csapja őt. Az én időmben ilyesmiért bicsak csusszant volna a faszi bordái közé.

Érezni lehetett, hogy az öreg még valamit mondani akar, de hirtelen elhallgatott. Az éppen lovagoltatott asszony arcára fény villant, mire föl Megyeri lakonikusan annyit mondott, hogy: – Na! – Aztán megfordult és beballagott a szobába.

Bartakovics utána caplatott. Megittak egy pohár bort. Megyeri hirtelen az öregúrhoz fordult:

– Hogy s mint vagyunk, bátyám? – s mivel az nem felelt, maga folytatta: – Egészen jól vagyok, mi? Ha hiszi, ha nem, öreg barátom, nem is rossz ez a lagzi.

Kortyolgatott a borból, időnként falatozott is, majd az öregekkel eldalolta az Akácos utat, s mikor pirkadni kezdett, kézen fogta Martinát és beült vele Jenő úr taxijába.

– Tudja, hol lakunk, ugye? – kérdezte a sofőrt. – S ha nincs ellene kifogása, most pitykéznénk egy kicsit a nejemmel e kényelmes kocsiban. Ugye megengedi?

– Ne zavartassák magukat – mondta Jenő. – Az én taxim...
– de hangját elnyomta a motorzúgás, mivel az indítókulcsot sietve elfordította és gázt adott. Viszont a tengelykapcsoló pedálját lassan, vigyázva engedte fel. A kocsi alig észrevehetően indult, és simán, méltóságteljesen gördült velük végig a néptelen utcákon.

Reménytelen katarzis

Semmilyen szervi baja nem volt, az orvos azt mondta, makkegészséges. Persze a biztonság kedvéért vért és vizeletet vett tőle, amit leküldött a laborba.

– Talán a koleszterinszint magasabb a kelleténél – mondta közömbösen.

Az orvos régi ismerőse, sőt pár éve tán a barátja is, hiszen nem egy kártyapartit hoztak össze, ittak, vadászni jártak és nőztek. Apró kalandok és jelentéktelen események, amelyek másokat jól kielégítettek, ám ők ketten, függetlenül attól, hogy egyszer is kimondták volna, tudták, hogy unják az egészet. Mindketten szentimentális lelkek voltak, nehezen oldódók, s ritkán jókedvűek. De tudtak uralkodni magukon, s a banda tagjai amolyan igazi jópofának vélték mindkettőjüket. Hogy elfogytak a haverok hirtelen! Titkárok, főosztályvezetők, miniszterhelyettesek – mint a pernyét hordta szét őket a szél, csak az úristen tudja, hová kerültek. Az is lehet, hogy mind otthon lapít betegszabadságon, reménykedve sorsuk jobbra fordulásában. Hogy tudtak dorbézolni, ha belelendültek! Néha kijött az öreg pincemester is a kastélyba, a mostaninak az apja, lehetett vagy nyolcvanöt éves, s csak csóváltgatta a fejét, ha felcsoszogott a lépcsőn.

– Tudja, elnök úr, ha látom e jókedvű társaságot, a régi szép idők jutnak az eszembe, amikor még a hajdani urak mulatoztak itt. Bende úr volt a bérlő, igazi snájdig ember, no nem azért mondom, maga sem megvetendő – bal szemével erőset hunyorított, jelezve, hogy tud titkot tartani –, de ami igaz, ők nem voltak ilyen szenvedélyesek, és szebben is tudtak dalolni. Már rossz néven ne vegye! Akkoriban az a nóta járta, hogy Egy nap a világ, csak egyetlenegy csók az életünk... Ismeri?

– Nem nóta volt az, hanem sláger – helyesbítette Goda.

– Maga tudja jobban – dörmögte az öreg, s mintha megsértődött volna, lezötyögött a csigalépcsőn, vissza a szurdokba, a pincegádor fölé.

Goda az apjától kezdte tanulni a gazdálkodást, hat hold földön, egy tehénnel és két ökörrel. Ügyetlen, nem paraszti munkára termett fiúcska volt, kissé kövérkés, puhább, mint a többi falusi gyerek. Az anyja kényeztette el, mert mint a lányokat szokás, állandóan babusgatta őt. Hosszú ideig még a haját sem nyíratta fiúsrá, mígnem a gyerek az átvonuló katonáktól megtetvesedett... Ó, mennyire utálta a petróleumbűzt!

A katonákra is tisztán emlékezett, némelyiknek a nevét sem felejtette el. Volt közöttük egy pék, akinek a jobb kezén csonkák voltak az ujjai, de bámulatosan tudott a korcs kezével dagasztani. Fonott kalácsai kidagadtak a tepsiből, s a nagymama ilyenkor fogatlan száját szélesre húzta örömeiben, és azt motyogta a péknek:

– Nyúl úr, hogy maga milyen tehetséges!

Az anyja ilyenkor a homlokát ráncolta, s az ujjával fenyegette a gyereket, hogy ne kuncogjon, aki nem értette, hogy egy nagydarab férfit, akinek csonkák az ujjai, miért szólít a mama nyúlnak.

– Mert az a neve, ahogy a tiéd Goda – magyarázta anyuska, amikor Bélus az ágyban melléje bújt. – Tudod, mit jelent az a szó, hogy goda? Egy szép madarat.

– Akkor mi madarak vagyunk?

– Igen, te vagy az én kismadaram – s erősen magához ölelte és megcsókolgatta, amit ő nem szeretett...

– Ne hagyd el magad! – biztatta őt az orvos, hiszen diplomád van, megélsz belőle.

– Könnyű neked – felelte, s az arcán enyhén gúnyos mosoly jelent meg. Nem szerette, ha tanácsokkal traktálták, mert az volt az elve, hogy a gondjait mindenki maga oldja meg. Vajon mit szólt volna a doktor úr, ha pár esztendeje nem gyógyszerért, hanem tanácsért keresi fel? Akkor azt állította, a tervleymaradás miatt érez szúrást a mellében, végig a szegycsont alatt, s ez az

átkozott hasító fájdalom kisugárzik a bal karjába is. Teli zseb nyugtatóval hagyta el a rendelőt, de alig vett be párat belőle.

– Bubu – így becézte őt Kitti –, ez falu, itt mindenki mindent lát. Itt nem lehet bujkálni örökké, jobb lesz, ha abbahagyjuk, lásd be, szívem. És vigasztalásul hozzátette: – Te olyan jó vagy, és tudod, mennyire szeretlek.

Belátta. Válni nem lehetett a gyerekek miatt. Az orvos akkor is ugyanezt a frázist mondta neki.

– Ne hagyd el magad!

S ő ugyanazzal a tömör mondattal felelt.

– Könnyű neked.

Akkor azt hitte, belegebed a kínba, és magában az anyját okolta, akitől ostoba, érzékeny alkatát örökölte. Kínlódott persze az asszony is, és Goda remélte, hogy meggondolja még, de hiába győzőgette, hogy ne lelkizzen, hiszen a férje is csalja őt, vállat vont, és azt mondta: – Egy orvosnál az más, nem olyan feltűnő...

Hogy tudott az a nő szeretni! S mikor azt suttogta, lágyan hozzásimulva, hogy Bubu, te olyan jó vagy, azt hitte, megbolondul a gyönyörűségtől.

– Az úristenit! – tette le poharát a rendelő asztalára. – Neked szokták mondani a nők, hogy jó vagy, doki?

– Mit?

– No, ne játszd a hülyét, tudom, hogy számtalan szeretőd volt. Szokták neked mondani, hogy jó vagy?

– A nők mindenfélét összezsacsognak. Ennek semmi jelentősége sincs, de ha neked most ez a legnagyobb gondod, akkor tényleg semmi bajod. Vagy ha mégis, elküldhetlek pszichiáterhez. Komolyan mondom, nem árt, ha az embert lelkileg gatyába rázzák. Látod, ez volt a ti eddigi rendszeretek egyik marha nagy tévedése. A fenének kellett kikezdeni a papokat? Én ugyan nem vagyok vallásos, de ha bemegyek a templomba, persze nem itt, hanem Pesten vagy Pozsonyban, elég egy óra és visszatér a lelki nyugalmam. Talán a csend lehet az oka, amilyen másutt sehol sincs. Gyónni persze nem szoktam, de a legtöbb embernek jót tesz.

A nővér nyitott be nagy robajjal, egy tenyeres-talpas aszszonyság, aki Godára idegesítően hatott.

– Szerénke, maga mondta már férfiembernek, hogy... Mit is Béla?

– Látom, a doktor úrnak jókedve van, de mindjárt lecsitul, ha megmondom, ki ül a váróban.

– Hát akkor befejezzük a rendelést, mérnök úr. A demizsont és a poharakat dugja a szekrény aljába, nővér! Neked meg ha azt mondta valamelyik nő, hogy jó vagy nála, biztosan nem hazudott. Ez csak dicséretedre válik, öregem.

Te barom, szeretted volna mondani, de csak szedte a cók-mókját csöndesen, és arra gondolt, hogy az orvos egy hónapja még elnöknek szólította.

Fiatal kölyök volt, mikor a szövetkezet élére került. Alig fejezte be a főiskolát, máris felfigyeltek rá, mert szacikket írt a korszerű takarmánytermesztésről, és az értekezleteken is gyakran felszólalt. A járásiaknak köszönhetően lett elnök. Akkoriban ez így ment, a választás csupán formálisan zajlott, mint általában, kézfelemelés, taps és jöhetett a vacsora, bor és éjfélig táncmulatság. Bezzeg, most egyszeriben megváltoztak a dolgok! Minden tejfelesszájú kölyök a piacgazdálkodásról locsog, de azt sem tudják, eszik-e vagy isszák. Hírlik, hogy a közigazdászok valami új elméleten rágódnak, de hogy mikor lesz belőle gyakorlat, az úristen se tudja. A lakosság egyszeriben megboldult. Azt követeli, váljanak szét a falvak, mert a körzetesítés törvényellenes volt. A jószágot meg az ingóságot szét kell osztani, de azt senki sem tudja megmondani, hogy ahol istállók nincsenek, hová kössék be az állatokat. A traktor elvan a szabad ég alatt is, ha muszáj, de a kényes Holstein frízeket februárban a karámba hajtani kész örültség. Meg a vemhes kocákat az akolba. Úgy beszélt magában, mintha még mindig elnök lenne, pedig az emberek már úgy mennek el mellette, éppen csak vakkantanak. S pont azok, akik azelőtt megsüvegelték és hozzádörgölöztek: Jó napot, elnök elvtárs. Szervusz, Béluskám. Mit szólsz a télhez, nem lesz ebből a nagy enyheségből kára a közösségnek?

Közösség. Hallatlan. Már egy hónapja otthon lebzsel, a felesége meg csak pityereg.

– Micsoda szégyen lesz, ha leváltanak, Béla.

– Miért váltanának le? Ha van esze a tagságnak, bizalmat szavaz. Legfeljebb nem kötik meg a kezemet hülye irányszámokkal.

De az asszony mintha oda se figyelt volna.

– Béla – nyöszörögte –, vannak még odafönt pártfogóid?

– Persze! Az Atya, a Fiú és a Szentlélek.

Az asszony bögcisélni kezdett. Megszokta, hogy mindent készen kap, az élelemre pénzt alig kell kiadnia. Most rosszat sejtett.

Ha tudná, hogy többről van szó, mint a nyavalyás funkcióról, kesergett Goda. Most vacakolnak, mikor már a tisztségről is lemondott? Előbb arra gondolt, tegye tönkre a gazdaságot, aki akarja, ő inkább elmegy egy másik szövetkezetbe agronómusnak vagy akár csoportvezetőnek, csak hagyják őt békén. És lám, nem elég annyi kalamajka sem. Ugyan ki tehette, kinek álltam az útjában még? – töprengett. Azok a suhancok biztosan nem, akik a fővárosból jöttek, bár elég erélyesen fenyegetőztek, hogy a pártállam kiszolgálóit piszokul megleckéztetik, de őket inkább a politika érdekli. A politika! A kutyának se kellett. Üres duma volt az egész, de mit érti azt egy mai húszéves. Különben érdekes fickók, az okfejtésük logikusnak tűnik. Ha van türelme az embernek televíziót nézni, nem is rossz hallgatni őket. Ha tizenöt, húsz évvel fiatalabb lenne, biztosan közéjük állna, de most, túl az ötvenen? Mondta is valaki nemrég abból a díszes kompániából, akik a kastélyban időnként összegyűltek:

– Bélám, mi még csak rád szavazunk. A tagság férfijai is, de vajon a nők felemelik-e még érted a kezüket?

– Ha csak a kezüket, akkor már megette a fene – röhögött közbe a járási elnök.

Goda nem szerette az efféle élcelődést.

Mindig volt mellette egy nő, aki nemcsak a szeretője, hanem a társa is volt. Hányszor megátkozta a napot, amelyen

Adélt elvette. Ezt is az anyjának köszönheti, aki még abba is beleszólt, kinek udvaroljon. Bors Adélt már gyerekkorában sem szívelte. Az iskolában folyton verekedtek, s az egyik tanáruk azzal ugratta őket, hogy így kezdődik a szerelem. Ha visszagondol kezdeti kapcsolatukra, nem is tudja, szerelmes volt-e a feleségébe valaha is. A szerelmet jóval később ismerte meg, sőt nem is egyszer és egyre viharosabbakat. Kittinek igaza volt, amikor szakított vele, bár a nőt nem zavarta, hogy az elnököt a faluban holmi tenyészállatként szokták emlegetni, ha éppen nehezteltek rá, vagy csak úgy szórakoztak rajta. Melyik élvonalbeli férfit nem kezdtek ki, ha éppen szerette a nőket?

Goda Béláról a legrosszabb szándékkal sem mondhatta senki, hogy szemtelen a nőkkel. Legfeljebb, ha ráakaszkodott valamelyik. A neki kedveset nem rázta le magáról. Nem ő választott, csupán hagyta befűzni magát. Ám valami hiba mégis lehetett benne, mert három évnél tovább csak egy kapcsolata tartott, az első, de arra legszívesebben nem is gondolt.

Az orvos feleségéhez, Kittihez, a titkárnőjétől csapódott. A nő küldte el, mert félt, hogy az ura agyonveri. S persze az állását sem akarta feladni, mert kényelmes helye volt: egy szövetkezet mégiscsak más, mint bármelyik közhivatal vagy ipari üzem szűk irodája. Itt sok mindenhez hozzá lehetett jutni, ami jól jött a konyhára. De valami aljas gazember névtelen leveleket kezdett firkálni Kreskónak, a férjének, hogy ő az elnökkel így meg úgy. S durvább alakot, mint Kreskó, a föld még nem hordott a hátán. Szegény Terike időnként kékre-zöldre verve jelent meg az irodában, s végül azt mondta Godának:

– Béluci, szépen kérlek, keressél magadnak más partnert! Te olyan jó vagy, és szükséged van valakire, aki szeressen, én már... Ne haragudj... – nyögdécselte a könnyeit nyeldesve szaporán –, nem tudlak szeretni téged.

Goda sejtette, hogy hazudik, de ő is jobbnak látta abba hagyni a dolgot, mert az egész kezdett kellemetlenné válni. Hol azt irigyelték, hogy Teri szabadnapot kapott, hol a prémiumot, ami egy-két százassal több lett, mint a másé; persze azt senki

sem vette számításba, hogy Kreskóné akkor is bement dolgozni, amikor más a strandon süttette a hasát. Összeröhögtek a háta mögött, hogy jól tudják ők, miért jár be és mit dolgozik. Aztán egyszer a párttitkár is szóvá tette a maga módján:

– Elnök elvtárs, te nem ismered a közmondást, hogy házi-nyúlra nem lövünk?

Aztán következtek az apróbb kalandok a kastélyban, szinte vadidegen nőkkel, akik a fekete Volgákból és Tatrákból röppentek ki az esti félhomályban. A doktor néha odasúgta neki kártyázás közben:

– Ne félj, antibiotikum van elég, csak ne felejs el időben szólni, és arra is vigyázz, hogy az asszonyt meg ne ajándékozd véletlenül.

Egy-egy dorbézolás utáni reggelen, mikor a tükörbe nézett és szembetalálta magát petyhüdt arcával, utálatot érzett.

Most, hogy visszapergette az akkori eseményeket, egyszerre rádöbbsent: valami óriási nagy bűnt követett el. Ami körülötte zajlott a kastélyban, olyan természetesnek tűnt, mintha öröktől fogva tartana és örökké létezne. Néha kicserélődött egy-egy jól bevált elvtárs, de csak úgy, hogy a ranglétrán magasabbra hágott, beljebb sodródott a kör közepe felé, s természetes, hogy onnan már ritkán jöhetett le ide, az isten háta mögötti kis körzetbe. Annak rendje-módja szerint elbúcsúzott, és mindenkinek megígérte, külön-külön, ha valamire szüksége lesz, csak kopogjon be hozzá bátran, sőt elég lesz egy telefonhívás is.

Soha nem sajnálta egyiket sem. Kiszolgálta őket, ahogy egy szövetkezet elnökéhez illett, bőséges ajándékokkal látva el valamennyiüket. Csak azon csodálkozott olykor, miért cipelnek annyi holmit egyszerre. A hatalmas limuzinok csomagtartóját alig lehetett becsukni. Vöröshagymától a bontott csirkéig minden kellett nekik. A vezetőségi tagok maguk közt hörcsögőknek hívták őket, s Bajkai, a főkönyvelő, néha a haját tépte.

– Elnök, ezért mi egyszer még zebrává változunk!

– Csak nem, te Lajos? – nevetett Goda, s mikor tényleg labilisnak találta a könyvelést, kihívta a járási ellenőrt, hogy

tegyenek az iratok között rendet. Azok aztán olyan jegyzőkönyveket kanyarítottak, hogy Bajkai arca fénylett, akár a telihold. – No látod – veregette meg a vállát az elnök –, nem kell mindjárt betojni, ha rosszat álmodik az ember. Te nem látod, kik járnak ide?

– Ismeri őket a fene, csak azt tudom, hogy annyit zabálnak, mint az elefánt. A múltkor is egy teherautó jonathánt küldtünk Pozsonyba, ingyen. Nem érdekel, kinek, csak arra lennék kíváncsi, hány tagú családja van az illetőnek. Vagy tán kiáll vele a piacra és szétkilózza?

Az elnök kényszeredetten nevetett.

– Lajos, Lajos, nem jó ám mindent tudni.

És most pont Bajkai Lajos telefonált, hogy a nyomozók az almára is rábukkantak.

– Az isten verje meg! Ti barmok, hát bekönyveltétek? Megőrülök. Csak tudnám, ki volt az a szemét, marha, aki a nyakunkra küldte őket?!

– Nem tudod? Hát tényleg nem tudod?

Most vette észre, hogy a felesége áll mellette, s meglepődve látta, hogy nincs kisírva a szeme. Úgy látszik, belefáradt a három hét alatt, gondolta, s hirtelen nem is tudatosította, hogy az asszony szólt hozzá.

– Mit mondtál? – fordult feléje nyersen.

– Azt kérdeztem, Béla, tényleg nem tudod, ki jelentett fel? Ülj le szépen – mutatott a székre –, és vedd sorba a volt szeretőidet. Biztosan akadt rá oka valamelyiknek, hogy börtönbe juttasson.

– Honnan veszed? – hüledezett Goda, de választ nem kapott, mert Bors Adél, mint egy megdicsőült szent, könnyű házipapucsban és pongyolában kilibbent a szobából.

Mese

A fogatlan öregember a tűzhely mellett ült, és várta a kosztosokat. A fiúk pontosan kettőkor szoktak ebédelni, s nap nap után percnyi pontossággal érkeztek. Az öregasszony akkorra mindig rendbe tette a konyhát, tarka vászonabroszt terített az asztalra, s mint akinek semmi dolga sincs már, lekuporodott a sámlira. Olyan kicsi lett mindjárt, akár egy gyereklány. A férfi rá-rásandított, mintha kérdezni kívánná valamit, ám előbb az asszony szólalt meg.

– Azt hiszed, én nem tudom, hogy kevés a pénz, amit fizetnek?

– Mégis úgy főzöl nekik, mintha mindennap ünnep lenne.

– A te kedvedért teszem.

– Az enyéért! Hát kik nekem ezek a kölykök, talán a rokonaim?

– Bolond beszéd.

A férfi elhallgatott. Az asszony se szólt többet, ám egyszer csak kuncogni kezdett idétlenül, majd a férfi arcára mutatott.

– Úgy áll a szádban a szipka, mint bögöly seggiben a szalmaszál.

A férfi aszott szája széle még ráncosabb lett, s a hosszú meggyfa szipka föl-le billegett a szájában.

– Mi a francot csináljak, ha a műfogsort nem bírom?

– Pipát szívjjál – mondta a feleség, s ezzel a beszélgetést be is fejezték, mert megérkeztek a kosztosok.

Három fiatalember ülte körül az asztalt. Az asszony mind-egyiket mérnök úrnak szólította, bár egyikük sem volt az. Az ilyen töpörödött, mindenkori vénasszonyok, mint Juhászné, szertették eltúlozni a rangokat. Így ő is, ha katonatiszt vetődött hozzájuk ebédre, következetesen ezredessé léptette elő, a rendőrö-

ket kivétel nélkül törzs úrnak szólította, miként még lánykorában volt szokás titulálni a kakastollasokat.

A három fiatalember úgy dobálta magába az ételt, mintha üres pincébe szemet lapátoltak volna. Az öregember pedig elégedetlen pillantásokat vetett a feleségére, mintha csak azt mondaná:

„Látod? Érdemes ezeknek sütni? Fogalmuk sincs róla, mit zabálnak. Ezeknek a birkagulyás is megtette volna.”

Az asszony megvonogatta a vállát, jelezve, érti ő, mire gondol a férfi, de neki teljesen mindegy, hogy a vendégei hogyan esznek.

– Aztán ízlik-e az ebéd? – kérdezte a férfi.

– Nagyon finom – mondták, s mint a jól megtömött a bendőjük általában, mélyeket sóhajtottak.

– Meghiszem azt. Ilyen túrós rétest, mint Rozi néni süt, bent a faluban nem esznek.

– Meg amilyent a nagyanyám tud – tette hozzá az egyik fiatalember.

– Hát ha van hozzávalója – dünnyögte az asszony.

– Az a nagymama biztosan falun él – jegyezte meg Juhász.

– A főváros kellős közepén, tata – röhögött a fiú.

Az öregnek megbillent a szipka a szájában. Meglepődött, hogy ez a nyeszlott szőke suhanc tatának merte szólítani, hiszen még az első ebédnél megmondta nekik, hogy ő itt mindenkinek Géza bácsi. Most ötlött csak föl benne, hogy a legények egyike sem szólította így. Azazhogy sehogy sem. Most először bökte ki közülük éppen ez a legsilányabbik, hogy tata, miközben a hangja éles volt, szinte vágott. Milyen magabiztos a gyerek, gondolta az öreg, s mint akinek hirtelen eszébe jutott valami, azt kérdezte a fiútól:

– A maga nagyapját nem Rehorovszkynak hívták?

– Kinek? – kérdezte nevetve a legény.

– Rehorovszkynak. Ez volt a neve a párttitkárunknak ötvenháromban. Őt küldték ide a központból szervezetet alapítani.

– Az én nagyapámat? Minek néz maga engem? Az én nagyapám neves jogász volt, nem holmi aparatszik.

– Azért Rehorovszky elvtárs se volt ám akárki.

– De az én nagyapám szövetkezetet nem alapított, az hétszentség.

– Nem lehet azt tudni, kérem – vette hivatalosra a szót Juhász.

– Miért, tán még maga is azok közé tartozott?

– Egyenek még egy kicsit, mérnök urak! Addig fogyasztanak, amíg meleg – avatkozott közbe a háziasszony.

A fiúk mosolyogva nemet intettek, és megértették a célzást, hogy témát illene váltani, ám az öreget a szó megint megütötte.

– Igenis, közéjük tartozom – emelte meg a hangját.

A fiúk csodálkozva nézték a felhevült aggastyánt, de mielőtt tovább kérdezhetnék volna, az asszony ismét közbelépett:

– Nem mindig volt ám Géza bácsi ilyen rozoga. Másodtitkár korában szeretője is volt a betyárnak.

– Beszélsz bolondokat, Róza.

– Csak ne tagadd le! Ha Rehorovszky nem húz ki a csávából, bizony, seggbe rúgtak volna miatta. Most már csak nevetek rajta, de akkoriban sok álmatlan éjszakát okozott nekem a szép Ilonka.

– Ilyen nagylegény volt maga, tata?

– De még mekkora. Élte a világát az úri dámák és kisaszonyok között, amíg én itthon kínlódtam a jószággal – panaszkodott az asszony.

– Nem értem. Juhász úr párttitkár volt, szövetkezeteket alapított, a néni meg itthon gazdálkodott? – csodálkozott az egyik vendég.

– Valakinek rendben kellett tartania a tanyát. Meg hát élni is kellett valamiből.

– A fizetését sem adta haza a bácsi?

– Fizetés! – legyintett rá az asszony.

– Mit tudják maguk, fiatalok, mi hogyan volt akkor – érélyeskedett az öreg.

- Azért egy s más már eljutott hozzánk is.
- Locsogások. Maguk minden számárságot elhisznek, amit a parasztok mondanak – dörögte a tűzhely mellől Juhász.
- Talán nem volt igaz, hogy erőszakoskodtak?
- Az erőszakot az erőszak szüli. Maga mit tett volna, ha a paraszt vasvillával bökdösi a mellét? Ha ő kerekedik felül, biz’ isten, belém is döfte volna.
- Csakhogy magának pisztolya volt.
- Ezt meg honnan tudja?
- A fiú mintha nem hallotta volna a kérdést, folytatta:
- Előrántotta a stukkert, ráfogta a bűdös parasztjára, és ultimátumot adott neki. Vagy aláírod a belépési nyilatkozatot, vagy szitává lölek, te szemétláda.
- Nagyon rosszul tudja, fiatalember. Én soha senkire fegyvert nem fogtam.
- Minek is fogott volna. Elég volt, ha tudták, mi az a nehéz vacak a zakója zsebében.
- Hát azért néha ki kellett tenni az asztalra is, hogy lássa a paraszt. Éppen csak a tekintély kedvéért
- Miféle tekintély az, amit pisztollyal kényszerítenek ki?
- A hatalom tekintélye, fiam.
- Szép kis hatalom. Láthatja, mivé lett. A földeket összeosztották, a fákat kipusztították, a régi utaknak nyomuk sem maradt, mi meg most törhetjük a fejünket, miként rakjuk rendbe, amit maguk elfuseráltak Schol egy nyavalyás támpont.
- Mit csináltunk mi?
- Hallotta, minek mondjam kétszer?
- Rozi, ebből elég volt! Mondd ezeknek a szarjankóknak, hogy ide többet be ne tegyék a lábukat! Jókat zabálni olcsó pénzen, azt igen. A házigazdát meg le lehet tatázní és becsmérlni, mi? A munkáját meg, amit a jövő érdekében tett, leszarni. Takarodjanak innen, maguk nyikhajok! Kifelé!
- Géza, Géza, csillapodj! Nem akartak ezek a fiúk megbántani minket. Várjanak, mérnök urak! Ne menjenek el! – kiabálta Juhászné kétségbeesve, s amikor utolérte őket, beléjük karo-
lolt:

– Egy szót se higgyenek neki. Az a rögeszméje, hogy ő volt annak a párttitkárnak a segédje, aki a szövetkezeteket alapította.

– Hát nem igaz?

– Soha ki nem tette a lábát a tanyáról, legfeljebb akkor, amikor dolgozni hívták a szövetkezetbe. Gyalogmunkára.

– És az a szép Ilonka hogy keveredett a buliba? – kérdezte az egyik fiú.

– Őt én találtam ki, hogy Géza bácsinak örömet szerezzen vele.

– Marha jó! – jegyezte meg a szőke. – Hallottam én már, hogy maguk, parasztok fantasztikusan tudnak mesélni, de hogy ilyen élethűen, a fene se hitte volna. No, viszlát, mamika! Holnap is jó kaját főzzön!

– Meglesz fiaim, meglesz – ígérte hálálkodva az asszony, s mint valami jóságos öreganyó, útjára bocsátotta a három fiatallembert.

Találkozásom nagyapámmal

Minap álmomban meglátogatott nagyapám. Nagy, tömött bajusza volt, mint Ferenc Józsefnek, és rézgombos, szürke bakazubbonyt viselt.

– Ismered a jelszót? – kérdezte tőlem tréfásan, s mivel én bambán hallgattam, szigorúan összeráncolta a homlokát. – Aki a jelszót nem tudja, azt a strázsa lelövi ám!

– Úgy, mint a Zombor kutyát Stikkerék? – nyögtem ki bátoratlanul, mire nagyapám rosszállóan csóválta meg a fejét.

Elszégyelltem magamat. Egy történelemtanárhoz igazán nem illik, hogy összekeverje az eseményeket, hiszen Stikker egyszerű közkatonaként lógott a hátországba a második világháború alatt, nagyapám pedig az elsőben hősieen harcolt. Hogy felvidítsam, nagy hirtelen azt kérdeztem tőle, találkozott-e báró von Hötendorffal? – Tudja, azzal a tábornokkal, akit a muzslai Nagy Imre bátyámék úgy köszöntöttek kórusban, amikor díszszemlét tartott felettük, hogy: „Rozs-dás drót a tor-kod-ra!” A báró meg, aki nem értette a magyar szót, büszkén szalutált a tiszteletére felsorakoztatott bakák előtt.

– Én így sohasem köszöntem a föllebbvalóimnak – utasított rendre nagyapám. – Hötendorfort pedig sohasem láttam. Az én főparancsnokomat Moritz von Auffenbergnek hívták. Kemény, szigorú ember volt. Egyszer elakadt a kocsija a lengyel sártengerben, s mi magyar katonák emeltük ki óvatosan, úgy hogy a tábornok úrnak a csizmájára egy csepp sár se fröccsent. Engem még Hőgye nagyapám tanított móresre, azaz tisztességre, ahogyan ti mondanátok. Tudod, milyen szép látvány volt, ahogy a bősi Üchtritz-Amadé gróf megérkezett hozzánk, és

Hőgye nagyapám eléje sietett kinyitni a hintaja ajtaját és levett kalappal kezét csókolta neki? Pedig a hitelezője volt! Addig-addig kölcsönözte az arany forintokat a grófnak, amíg a nem törlesztett adósság fejében nagy darab földeket hasíthatott ki a birtokából. Innen származott vagyonunk zöme.

– A gróféból?

– Ahogy mondom.

Hallgattunk, nagyapám mintha kicsit elgondolkodott volna.

– Ládd-e – kezdte nevetve –, majdnem elfelejtettem, hogy már gyöttem.

Ki tudja, miért, egy pillanatra éppen úgy beszélt, mint Horváth körösztapám szokott, régi csilizközi tájnyelven.

– A fődek miatt vagyok itt, fiam. Nem huszonnígy hód vót ám, ahogyan öreganyátok emlegette, hanem a duplája annak. Csak utáno kő níznyi, ameddig lehet, mer a nevesítetlen föld mind az államra száll.

– Csakhogy a földjeid fele a gazdag rokonoké lett, mert te egy váltót írtál alá, amit nem fizettél ki.

– Hazugság! – gurult méregbe nagyapám. – Nem szégyellték a bitangok hamis váltó alapján elpörölni az árva gyerekek földjét. István pedig még az állatok téli takarmányát is megdézsmálta. Azzal állított be a nagyanyátokhoz, hogy kölcsönkértem tőle. Én soha senkitől nem kértem kölcsön semmit. Én úgy vonultam be a király hívására, hogy itthon mindent a legnagyobb rendben hagytam. Nem te őrizted meg az utolsó tábori lapomat?

– Hát persze. Azt, amit Veszprémben adtál fel ezerkilencszáztizennégy nyarán, de arra csak annyi van írva, hogy Szűz Mária oltalmába ajánlod a gyermekeidet meg a feleségedet.

– Mert tiszta volt a lelkiismeretem.

A hajdani porta közepén álltunk, ott, ahová a szekeret szoktuk kitolni a pajtából. Nagyapám bajusza hegyesre volt pödörve, akár a többi századelői bakácé, épp csak a szuronyos puska hiányzott a kezéből.

– Mit műveltetek ti itt azóta, hogy nekem el kellett men-

nem? – nézett körül csodálkozva az udvaron. – Kivágtatok a fekete szederfát!

– Nem volt itt semmilyen szederfa sem – tiltakoztam, mire nagyapám gyanakodva nézett rám.

– Elfelejtetted? – kérdezte. – Arra a fára mászott föl Örsike leányom nyolcéves korában, hogy belássa róla a világot...

– Örsike néném ezerkilencszázkilencvenháromban halt meg, kilencvenkét éves korában. Ő élt a hét testvér közül legtovább.

– Heten voltak? Hát melyik volt a hetedik?

– Ez itt a nagyanyám ölében, Mariska – tartottam elé a kifakult fényképet, amelyet berámázva őrzök dolgozószobám falán.

– Ó, szegény Juszti, de megöregedett.

– Mind megöregedtek azóta, sőt, már meg is haltak valamennyien, csak mi maradtunk meg, unokák, néhányan, akik már ugyancsak nagyszülők lettünk.

– Azt mondd, ugyancsak? Hiszen én, amikor fönnakadtam a drótkadályon, alig múltam el harmincöt éves, és hat, az-azhogy hét apró gyermekem volt.

– Fönnakadtál? – néztem rá csodálkozva. – Eddig én úgy tudtam, leterítettek. Futottatok ész nélkül az orosz lövészárkok felé, mert beletereltek benneteket a tisztjeitek a golyózáporba. Úgy markoltátok a szuronyos puskát, akár a petrencefát, akarom mondani, rudat. Az első sorozatra le kellett volna hasalnotok, de ti, akár a félőrültek, rohantatok bele a tűzbe... Mint az éjjeli lepke a lángba.

– Így tanultátok az iskolában.

– Nem tanította ezt nekünk senki. Horváth keresztapámtól hallottuk, aki jól megtanult bánni a fegyverrel. Föl is nyársalt egynéhány melák ruszkit a szuronyos puskájával. Éjjelekig mesélte kukoricafosztás közben, mi meg az öcsémmel szájátva hallgattuk.

– Azt a nagy hazudozót? Mindig leghátul kullogott, a ro-

hamoknál meg teljesen lemaradt, s a legnagyobb gondja az volt, hogy mi lesz a menázsi.

– De életben maradt, te meg belebuktál a galíciai latyakba. Mi hasznod lett abból, hogy a muszkák hősi halottat csináltak belőled? Horváth István pedig hazajött, és élte a világát nyolcvanhét éves koráig.

– Te elhiszed azt a marhaságot, hogy az ember magának köszönheti a szerencsését vagy éppen a balsorsát? Hiszen te katoná sem voltál, honnan tudhatnád, milyen a front?

Ezért a mondatáért nagyon megneheztettem nagyapámra. Hogy meri a szememre vetni, hogy nem voltam katona? Hát tehettem én róla, hogy tüdőbaj miatt kiszuperáltak? Nem volt háború, nem kellettem. Bezzeg ha lett volna, úgy bevágnak engem is a menetszázadba, mint a rongyot. Egy biztos, nem adtam volna oda az életemet olyan könnyen, mint ő. Hány nyeszlett alakból lett a háborúk alatt hős! Igazi, élő hős, akinek a mellét teleaggatták ezüstmedáliákkal, és nem akadtak fönna a tuskésdróton, mint a légy a ragacsos papíron.

– Vigyázz, mert a halottak belelátanak a gondolataidba is – feddett meg nagyapám.

– Hát akkor miért nem tudtál a hetedik gyerekednek a létezéséről?

– Mert biztosan akkor született, amikor beledobáltak bennünket a gödörbe. Egy peckes kis kozákot hajítottak a fejemre, s akkor egy időre elsötétült előttem a világ. Aztán, hogy a kölyök elporladt velem együtt, kiszabadultam, így hát most rólad is tudok egyet s mászt.

– Miért nem mutatkoztál meg előttem eddig? – szögeztem neki a kérdést szemrehányóan. – Legalább okítottál volna.

– Bolond beszéd. Én, a paraszt, egy értelmiségit? – Elhallgatott, mintha gondolkodna. – Különben igazad volt, amikor azt mondtad, hogy ész nélkül szaladtunk bele a golyózáporba. Hiszen kiképzést sem kaptunk, csak markunkba nyomták a fegyvert, aztán gyerünk, katonák, rohamra!

– Azzal bolondítottak benneteket, hogy őszre hazajöttek. Mire lehullanak a falevelek...

– A falevelek... – ismételte a szót, mint egy visszhang.

Elrestelltem magam, hogy ezt az ostoba közhelyet is bele-
szőttem a beszélgetésünkbe, amit az iskolában tanultam az első
világháborúról. Semmi többet. Legfeljebb még azt, hogy utána
jött a dicső forradalom, amit a katonák barátkozása előzött meg
a frontokon.

– Hogyhogy én rólad szinte semmit sem tudok? – fordul-
tam kíváncsian nagyapa felé. – Csak a képedet nézegettem sok-
szor az elsőszoba falán, míg ki nem került a kamrába az ócska
limlom közé, ahol teljesen tönkrement... De várjál csak! Az
öcséd egyszer elmesélte nekem az egyik csínytevéseidet. Gye-
rekkorodból. Ott sündörögtetek az ácsok körül, s amikor azok
ebédelni mentek, te belepiszkítottál a csaplyukakba, aztán for-
gácsot hintettél rá. Az egyik ács a port előbb ki akarta fújni a ho-
ronyból, de mivel nem sikerült, az ujjával nyúlt bele.

– Azt nem mondta Józsi, hogy őt, a kisebbiket náspángol-
ták el miatta? – nevetett nagyapám, mire arca hirtelen olyan lett,
akár a nagyobbik unokámé, amikor az öccséből sikerült bűnba-
kot csinálnia... – Letelt az időm, fiam – nézett a derengő keleti
égre. – Mennem kell. Csak azt akartam mondanni, hogy a
fődeket szerezzétek vissza – váltotta ismét csilizköziesre a szót.

– A fődeket! – sóhajtottam mélyet, majd gyorsan eszembe
jutott valami. – Még ne menjen el, öregapám! – nyúltam a kar-
ja után. – Nemrég állították fel a temetőben a hősök szobrát, az-
azhogy nem szobrot, csak két kőlapot, az egyikre a maga nevét
is rávésték. Ezüst... – a mondatot nem fejezhettem be, mert ek-
kor már nagyapa messze járt. Ment vissza Galíciába vagy a csu-
da tudja, hová. S én hajnalban nyitott szemmel azon töpreng-
tem, miért éppen engem keresett meg a földjei ügyében, hiszen
a szétszéledt leszármazottjai közül a régi otthonból én kerültem
el legmesszebbre. Az emlékmű hallatára meg vissza se nézett,
pedig szerettem volna megmutatni neki, hogy lássa, most már
két helyre is bevésték a nevét ezüstbetűkkel. Előbb a nagy-
anyám neve mellé, a családi sírkőre, utóbb meg a hősi halotta-
kéra. Balgaság, gondoltam. Amikor megláttam őt a névsorban,

nem arra gondoltam-e, ugyan kit érdekel abban a rég megváltozott faluban, amelyben a múltból szinte semmi sem maradt meg, hogy ki volt az a Sebő Ferenc, aki, lassan száz esztendeje már, elesett az első világháború messzi harcterén, valahol Galíciában, a császárért és királyért, hogy hősi halottként emlékezzenek rá. Ugyan kit érdekel ez már...

A „felejthetetlen Kati néni”

Mikor az öregek meghallották, hogy az új igazgatót Marcsának hívják, hangosan fölnevettek. A Marcsát mint vezetéknévét furcsállották. Férfihoz meg különösen nem illett. Kíváncsiak voltak, vajon hogy nézhet ki ez a szokatlan nevű igazgató. Akadtak, akik naphosszat a kapunál ténferegtek, hogy elsőnek láthassák, és megvihessék a hírt a többieknek:

– Megjött Marcsa úr!

Csakhogy az igazgató éjszaka érkezett, amikor a népek már aludtak, vagy legalábbis ágyban voltak.

Az otthonban szigorú rend uralkodott, amelyet még az előző igazgató vezetett be, egy alacsony, gömbölyű emberke, akit kamaszos hangja ellenére mindenki Atyusnak hívott.

Az Atyust valamennyien szerették. Ha kilépett az udvarra, rögtön körülfogták és követték mindenhová, akár a kotlóst a csirkék. Mind egyszerre beszéltek hozzá, és azt akarták, hogy meghallgassa őket. Hogy mit válaszolt, vagy egyáltalán válaszolt-e a rengeteg fecsegésre, teljesen mellékes volt. Később órák hosszat vitatkoztak azon, kinek mit mondott. Tagadtak, helyeseltek, tiltakoztak, ki-ki kedve szerint, s legtöbbször egy szó sem volt igaz abból, amit az Atyus beszédének tulajdonítottak.

Atyus igazgató, aki magát bizalmas körökben honalapítónak mondta, szintén szerette védeinceit. Annak ellenére, hogy mindenkiről tudott mindent, az ápolókkal pontos törzslapot vezetett, nyomatékosan hangsúlyozva, hogy ő sem örök életű, egyszer váratlanul kidőlhethet a sorból, és nem akar rendetlenséget hagyni maga után. A törzslapokat nem kérte soha senki, de a szabályzat szerint vezetni kellett őket. Ha valakiről ki kellett töl-

teni egy-egy kérdőívet, Atyus fejből lediktálta Veronka nővérnek a pontos adatait és jellemzését. Eleinte csodálkoztak a rendkívüli memóriáján, de aztán megszokták, és ha kellett valami, sohasem a személyi adatokat tároló szekrényhez fordultak, hanem egyenesen Atyushoz. Idegenek jelenlétében igazgató úrnak, régebben elvtársnak szólították, maguk között pedig, akár a gondozottak, Atyusnak, esetleg Laci bácsinak. Ebből is látszik, hogy az intézet alkalmazottjai fegyelmezett emberek voltak, s a főnököket kellő módon tisztelték.

Marsca úr teljesen más ember volt. Már az a tény is, hogy éjszaka érkezett, enyhe feltűnést keltett. Még aznap reggel felsorakoztatta a személyzetet, mint a katonaságnál szokás, és patogó hangon megtartotta székfoglaló beszédét.

Lehet, hogy mindez nem így történt, mégis, mindenki így emlékezett rá; hiszen még fel sem ocsúdtak a nagy megrázkódtatásból, ami Atyus hirtelen távozásával érte őket, máris itt volt a nyakukon ez a Marsca, aki száraz parancsokat osztogat, és arról papol, hogy ő milyen jóindulatú, csupa szív, de rettenetesen szigorú ember.

Atyus ilyeneket sosem mondott magáról, sohasem prédikált, csak tett-vett, jött-ment, és mindenki tudta, mi a kötelessége.

A tény, hogy meghalt, az első órákban meg sem merték mondani az öregeknek, mert féltek az esetleges pániktól, amit mindenképpen el akartak kerülni. Veronka nővér jelenlétében fordult le szegény a székről, és többé fel sem kelt. Úgy röppent el belőle a lélek, mint gyermek tenyeréből a pillangó. Így mondta Veronka, s a többiek helyeslően bólogattak. Nagy nehezen fölcibálták a szőnyegről, és az irodában levő heverőre fektették. Aztán kiöntötték a hamutartóban tornyosuló csikkeket, elmosták a kávéspoharat, kiszellőztettek, és rázárták az ajtót, amíg az orvos megérkezik.

Az orvos, egy folyton borostás, ötven év körüli kopott alak, valamit dörmögött az orra alatt, Atyus íróasztala mellé telepedett, kiállította a halotti bizonyítványt, és egyetértett a sze-

mélyzettel, hogy a gondozottak előtt titokban kell tartani az esetet. A temetésig bőven lesz idő felkészíteni őket a végső búcsúzásra.

Atyus temetése nagyon egyszerű volt, és simán folyt le. Mindenki ott állt a koporsó körül, akinek ott kellett lennie. Fel sorolták érdemeit, melyek közül magasan kiemelkedett az ott-hon alapítása és irányítása három évtizeden át. A kitüntéseit külön díszpárnán vitte az egyenruhába bújtatott portás. A rezes-banda elég tűrhetően játszott, nem tudott többet, csak két gyász-indulót, folyton e dallamokat váltogatta mindaddig, míg az Atyus fölé domboruló friss földet be nem fedték a hála művirág-ból font koszorúi. Az öregek közül csak azok vehettek részt a szertartáson, akik odahaza megfogadták, hogy nem fognak jaj-gatni, és nem volt sem súlyos érrendszeri betegségük, sem aszt-májuk, ízületi bántalmaik is csak éppen koruknak megfelelőek. A válogatást az orvos végezte.

Nagyjából ennyi volt az egész. Hogy némelyik öregben mi játszódtott le belül, azt nehéz lett volna megállapítani. Legfel-jebb szegény Atyus lett volna rá képes. Maradt hát a folytonos sóhajtozás, vajon lesz-e az új főnök olyan rugalmas, jó szerve-ző, mint az öreg volt, és vannak-e összeköttetései, hogy az ott-honnak kellő időben el tudjon intézni mindent.

Határozott fellépése ellenére is kételkedve fogadták.

– A nevem Marcsa Tibor – kezdte a bemutatkozást. – Fog-lalkozásom pedagógus, tehát hivatásomnál fogva tudom, mi-képpen kell bánni az emberekkel.

Szóval tanító, gondolták, pedig mindenki arra számított, hogy egészségügyi szakembert küldenek az Atyus helyére. Leg-alábbis a nővérek a lelkük mélyén ezt óhajtották. Most már mindegy, új főnök, új szokások, ezzel meg kell békélni, aki pe-dig képtelen rá, legfeljebb áthelyeztetni magát a kórházba, vagy orvos mellé megy asszisztensnek.

Kezdetét vette az új irányítás.

Marcsa Tibor a gondnokkal jókora névtáblát helyeztetett az ajtaja fölé. Pár nap múlva pedig bevonatta az ajtót vastag bőr-

kárpittal. Az asztalra piros telefont szereltetett, és házi telefonnal köttette össze a pavilonokat. Annyi sok furesa igénye volt, hogy a körülötte levők alig győzték kielégíteni.

– Ezen a Marcsán egyáltalán nem látszik, hogy nemrég még tanító volt. Ha nem tudnám, azt hinném, valamelyik minisztériumból jött. Precíz hivatalnok – állapította meg Gyula bácsi, a portás.

A Hadnagy úr – így nevezték el az öregek – mindenkivel tömören, kurtán beszélt, és folyton tanulmányozott valamit. Át-olvasott minden rendeletet, hivatalos közlönyt, és átböngészte pontról pontra a törzslapokat is.

Lám, milyen előrelátó volt szegény Laci atyus, gondolta Veronka, aki minden nap más ruhában jelent meg az igazgatónál, frissen lakkozott frizurával, de Marcsa rá sem hederített. Őt, amint már számtalanszor elmondta, a gondozottak érdeklik, és igyekezett a lehető legtöbbet megtudni róluk, az aktákból.

– Ezt mind maga írta? – emelte rá a tekintetét egy alkalommal.

– Igen – sietett a válasszal Veronka, s közben szinte belepirult az arca, majd gyorsan hozzátette –, az előző igazgató úr mondta tollba.

– Ától cettig?

– Csak azt írtam le, amit ő diktált.

– És biztos, hogy ez a rengeteg szöveg mind pontos?

– Esküdni mernék rá – erősködött a nővér.

– Talán ellenőrizte? – Veronka arca lángvörössé vált, de nem válaszolt.

– No jó, majd meglátjuk.

Az igazgató, miután egyedül maradt, hosszan elgondolkodott. Úgy látszik, az elődje is szerette a pontos nyilvántartást, de kissé nyugtalanította, hogy a jellemzései túlságosan szubjektíveknek tűnnek.

Egy hónap elteltével megjelent az új házirend. A hajdan zsbongó udvart csendben sétáló öregek töltötték meg. Alig szóltak egymáshoz, azt is inkább csak étkezéskor: ízlett-e a reg-

geli, mi lesz az ebéd, a kenyér megint száraz volt, sok a hús és kevés a tészta, az öreg gyomorba pedig könnyű étel való.

Aránylag sok volt a lakók közt a szellemi fogyatékos meg a súlyos agyér-elmeszesedésben szenvedő, ezek összevissza beszéltek, azt mondták, ami éppen az eszükbe jutott. Gyakran gyerekkori emlékeiket idézték, vagy egyenesen összekeverték a múltat a jelennel, vagy – ne adj’ isten! – és azt sem tudatosították, hogy megváltozott körülöttük az élet.

Az igazgatót és a személyzetet viszont az izgatta jobban, hogy sok az ágyhoz kötött beteg, mintegy tizedrésze a létszámnak.

A házirend egyik pontja kimondta, hogy az egészségesek hetente egyszer kulturális rendezvényen vegyenek részt a városban. Ettől a kultúros nagyon megijedt, mert neki kellett a gondozottakkal utazgatnia, s mi lesz, ha valamelyik elbarangol, vagy – ne adj’ isten! – balesetet szenved.

– Sorba kell állítani őket, és időnként megszámlolni – rendelkezett az igazgató.

– Mint a gyerekeket? – csodálkozott a kultúrfelelős.

– Tud jobb megoldást?

Ezzel ez a téma le is zárult.

Marcsa Tibor, mikor igent mondott a megtisztelő ajánlatra, hogy őt szemelték ki az Aggok és Nyugdíjasok Otthonának élére, nem is sejtette, mit vállal magára. A gyerekek között viszonylag könnyen boldogult. Ha valami probléma merült fel, ott volt az Iskolai Rendtartás, no meg ha úgy hozta a helyzet, akkor elcsattant egy-egy pofon, persze erről nemigen beszéltek, de mindig helyrebillent általa az egyensúly. Hát itt ilyesmiről szó sem lehetett. Bár vezetői tekintélyét meg akarta tartani, nap mint nap olyan fura helyzetek alakultak ki, hogy egyre gyakrabban vált tanácsstalanná.

Az ápolók tudomására hozták, hogy a gondozottak lopnak. Az eltulajdonított tárgyakat nem volt nehéz megtalálni, de a pénzt szinte lehetetlen. Még az sem volt biztos, hogy minden esetben elveszett, mert nem volt kizárt, hogy a panaszos csupán

azt akarta elérni, hogy foglalkozzanak vele. Az is elgondolkoztató volt, hogy legtöbbször nők voltak a károsultak.

– Én pedig itt nyomozó nem leszek! – jelentette ki az igazgató. – Vigyázzon ki-ki a saját holmijára!

Ettől a naptól kezdve mindenki szatyorral a kezében sétált a parkban, s ha leült a kerti padra, akkor a félteni való apróságait az ölében szorongatta. Ha az igazgató ellépdelt közöttük, észre sem vették, ami enyhén fájt Marcsa Tibornak. A gyerekek legalább köszöntek, gondolta, ha máshol nem is, az iskola területén mindig. Sosem hitte volna, hogy a hajdan jól nevelt öregek ilyen hálátlanok tudjanak lenni. Biztosan itt kellene keresni a mai fiatalok fegyelmezetlenségének a gyökerét, ennél a – visszafelé számlálva – harmadik nemzedéknél. Egyre jobban ragaszkodott eredeti elvéhez: a jól végzett nevelőmunka alfája és ómegája a szigorúan megkövetelt rend és fegyelem. Márpedig nevelni mindenkit kell, a legöregebbeket is. Nem beszélve arról, hogy elég sok itt a fiatal, mégha szellemi fogyatékosak is, akik húsz-harminc évet is eltölthetnek az ANYO-nál.

– Dolgoztatni kéne őket – javasolta egy értekezleten az egyik fiatal ápolónő.

Az ötletet többen is támogatták, de aztán rájöttek, hogy ez szinte kivitelezhetetlen. Egyrészt nincs hol, kivéve a sertésólat meg a falatnyi zöldségeskertet, de azzal három ember elbír. Milyen munkát adjanak a többinek? Hiszen aki munkabíró lenne, közel száz, ha nem több. Az lett a végeredmény, hogy csak pihenjenek az emberek, hiszen megérdemlik. Az állam a nyugdíjuk fejében törődik velük, mindent biztosít számukra, ami csak kell. Éppen az hiányozna, hogy híre menjen, az öregotthonban dolgoztatják az aggokat. Jó ételek, séta és szórakozás legyen bőven. Érezzék magukat úgy, mint egy üdülőben!

Már-már úgy tűnt, hogy az előző – Marcsa szerint –, majdnem kaotikus állapotok után végre kialakult a szép, szabályos rend. A lakók számára ismeretterjesztő előadásokat szerveztek, teadélutánokkal egybekötve. Öröm volt hallgatni, ahogy a Jani bácsik meg Juli nénik – mint a gyerekek a leckét – felmondják,

hogy az otthon főépülete neoklasszikus stílusban épült kastély, a hajdani főurak fényűző palotája most az övék. A parkban egzotikus fák és díszbokrok zöldellnek, s a legszebb mind közül a ginkgo biloba, más néven páfrányfenyő, melynek az őshazája Kína, de már ősrégi idők óta Japánba is átvitték, sőt, ma már inkább Japánra jellemző.

– Csodálatos! – álmélkodtak a látogatók. Hát mégis igaz, amit a gerontológusok állítanak, hogy az idős agy sem válik képtelenné új ismeretek befogadására, és lám mennyire leköti a tanulás ezeknek a koros embereknek a fölös energiáját?!

– Szív kell hozzá elsősorban, szív – mondta patetikus hangon Marcsa Tibor.

A vendégek elismerő tisztelettel tekintettek rá. Valóban nem mindenki vállalná e megterhelő munkát.

A szemmel látható eredmények szinte lázba hozták az igazgatót. Írt, intézkedett, szervezett. A fölötteseinek megnyugtató jelentéseket postázott az intézet munkájáról. Beszámolóiban gyakran szerepeltek a sikeres, eredményes, kitűnő jelzők. És mindenki úgy látta, így igaz. Marcsa Tibor pedig meggyőződéssel hitte. Az sem izgatta már, hogy az öregek Hadnagy úrnak titulálják. Legyintett rá, gondolván, kedves, öreges, bolondos rigolya. Nagy gesztus volt tőle, hogy ezt elfogadta, a személyzetnek is tetszett.

Szegény Atyust már el is felejtették. Senki sem emlegette, hogy ezt vagy azt Atyus hogyan csinálta volna. Alkalmazkodtak a Marcsa-féle rendhez, és így mentek a dolgok jól.

Ha meghalt valaki, új lakó jött a helyére. Az emberek egyre cserélődtek, de majdnem mind egyformák voltak. Öregek, szenilisek, bolondosak vagy sírdogálók, szinte kategorizálni lehetett volna őket: ez ilyen típus, az meg amolyan.

Marcsa Tibor megkövetelte a beosztottjaitól, hogy pontos feljegyzéseket készítsenek minden újonnanjöttről. Sosem lehet tudni, mikor mire lesz szükség. Veronka főnővérben egy pillanatra felidéződtek Atyus homályba veszett szavai. Tán csak nem meghalni készül a Hadnagy úr is? Hiszen még fiatal, és nem is

elhízott, mint az elődje volt. Káros szenvedélynek nem hódol. Milyen kár! Persze Veronka nem a dohányzásra és a kávézásra gondolt. Ha bement Marcsához az irodába, mindig megigazította és friss lakkal fújta be szőke frizuráját. Még akkor is, ha szomorú hírt kellett közölnie. Ilyenkor igyekezett megfelelő arcki-fejezést ölteni.

– Elnézést, de kénytelen vagyok önt zavarni. Ma délelőtt tíz óra húsz perckor a százegyzesben meghalt Kati néni.

Az igazgató bólintott, ami annyit jelentett, tudomásul vette, de mielőtt Vera távozott volna, így szólt:

– Tudja mit, úgyis megyek a városba, a temetést majd én intézem. Legyen szíves, hozza be az elhunyt iratait!

A szolgálati kocsí hátsó ülésén olvasta el Marcsa Tibor Borsa Katalin állami gondozott személyi adatait: született 1916-ban, özvegy, gyermektelen stb., stb.

A véletlen úgy hozta, hogy a temetésen is ő, az igazgató képviselte az ANYO-t. Nagyon elégedetlen volt. Dúlt-fúlt magában, és elhatározta, hogy erélyesen szóvá teszi a polgári ügyeket intéző testület vezetőjének az enyhén szólva silány szervezést. Alig lézengett a koporsó körül két-három ember, azok is csupa idegenek. Legalább kérhettek volna valamelyik iskolából gyerekeket, miként hajdan szokták. A búcsúbeszéd is csak olyan száraz, ímmel-ámmal elmondott szöveg. Gondolta, majd ő megmutatja ennek a langyos fajankónak, hogy miképpen kell elbúcsúztatni egy embert a világtól, mégha olyan ágrólszakadt is, mint ez a szegény Kati néni. Maga sem tudta, hogy került oda, de egyszer csak azt vette észre, ott áll a koporsó felett és mély lélegzetet vesz, azaz erőt szippantott magába, hogy kellő lendületet adjon mondanivalójának. Csakhogy most döbbsent rá, ez nem is olyan egyszerű. Hiszen ő ezt a Kati nénit soha életében nem látta. Illetve láthatta, de egyáltalán nem emlékezett rá. Azt sem tudja, alacsony volt-e, vagy magas, sovány-e, vagy kövér. A fenébe is! Homlokát kiverte a veríték. Még egyszer mélyet lélegzett és beszélt. Csak az első mondatot volt nehéz kimondani, a többi már jött magától, mintha duzzadt patakon emelték volna fel a zsilipet:

– Drága, felejthetetlen Kati néni...

Tartott az egész vagy negyed óráig. A jelenlevő pár ember a könnyekig meghatódott. Befejezésül mindenki dobott egy marék földet a koporsóra, követve a szépen beszélő igazgató példáját.

Fáradtan érkezett vissza az intézetbe. Leült az íróasztala mellé, és csak nézett maga elé anélkül, hogy a gondolatait rendbe szedte volna. Váratlan kopogtatásra rezzent fel. Veronka nyitott be hozzá. Kicsit restelkedve, tétován kezdte mondanivalóját:

– Nagyon kérem az elnézését, igazgató úr, de tegnapelőtt véletlenül összekevertem az aktákat. A százegyben nem Kati néni halt meg, hanem Márkus Anna. Tetszik tudni, az a szegény félkegyelmű... – Mikor befejezte a mentegetőzést, várta az igazgató dorgáló szavait. Látszott rajta, hogy előre felkészült a megrovásra, tudta, hogy el kell viselnie a felelősségrevonást.

Ám az igazgató nem szólt egy szót sem, csak nézett és hallgatott.

– Elmehetek? – kérdezte halkan.

– Persze – bólintott Marcsa Tibor, és magában megállapította, vannak még apróbb hibák az intézetben, de ezek könnyen kiküszöbölhetők.

Bogárvirág

Amikor Bertalané a dolgozószobába nyitott, férje az íróasztal fölé hajolva írt.

– Hallottad, hogy meghalt Rozi néni? – kérdezte, mire Bertalan nemet intett a fejével, majd a munkáját megszakítva határozottan hozzátette:

– Nem. Nem hallottam.

Hangja kemény volt, akár az iskolában, amikor valamelyik tanulóját figyelmezteti: „A hülye kérdésekkel, ha lehet, kíméljen, kérem.”

– Jó, jó, látom, hogy zavarlak, ha akarod, kimegyek, de előbb kérdezd meg, ki az a Rozi néni.

– Ugyan ki a fene?

– Az az öregasszony, aki reggelenként trécselni szokott veled, emlékszel?

Bertalan csodálkozva emelte fel a fejét, szemüvegét a homlokára tolta, de mielőtt kérdezett volna valamit, az asszony válaszolt.

– Dehogyan viccelek. Bármennyire is csodálkozol, mindmostanáig élt.

– Hány éves lehetett a szerencsétlen? Száz, százötven? – kérdezte Bertalan, ahogy ilyen álmélkodás után kérdezni szokás, majd egy régi képsor pergett át az emlékezetén. Abban az időben szeretett korán kelni. Élvezte a hús hajnalokat, a napkelvét, a harmattól lucskos fűvet, a zöldben didergő gacsos diófákat, s mindent, ami élt és mozgott körülötte. Egyedül az öregasszonytól viszolygott, aki ha meglátta, odacaplatott hozzá harsány jó reggelt!-jével.

– Ne ilyen hangosan – csitította őt Bertalan –, fölébreszti a gyerekeket!

– No és? Nem ártana nekik sem a friss levegő. Úgyis olyan sápadtak, mintha a tüdőbaj kerülgetné őket.

– Már csak az hiányzik, hogy megrémítsze a feleségemet.

– Jó, jó, tudom, hogy ki nem állhat engem a tanár úr. Isten áldja, már itt se vagyok.

Bertalan hallgatott, tudta, hogy az asszony nem megy el. Itt fog fecsegni, amíg el nem röppen a nap legszebb félórája. Egyszer meg kéne bántani, hogy menjen a fenébe, és hagyja őt békén, de e gondolatra hirtelen megfájdult a feje. Ennyire otrombán mégsem viselkedhet, bármennyire terhére van is az a némbér.

– Azért azt még megmondom magának, hogy mi rokon lelkek vagyunk ám.

Bertalan önkéntelenül elnevette magát.

– Ha lenéz is engem a tanár úr, én magát kedvelem. Tudja, mennyire hasonlít a nagyapjára?

– No, uramisten!

– Netán szégyelli? Akkor miért ragaszkodik ezekhez a görcsös diófákhoz?

Bertalannak eszébe jutott a gyermekkora, amikor nagyapja tanította őt fára mászni: „Kapaszkodj, fiam! Most a jobb karodat használd, a bal lábadra helyezd a súlyodat, lendítsd meg magad, úgy ni!” Fölfelé úgy-ahogy bírta, de lejönni nem mert. Dühös lett az öregre, amikor látta, hogy eltávolodik a fa törzsétől, jelezve, nem akar segíteni. Még kajánul vigyorgott is az unoka gyámoltalanságán. „Mit kínozza azt a gyereket?” – harsogta a konyhaajtóból az anyja. „Azt akarja, hogy összetörje magát?” „Sok baja lesz még ennek az életben, Ella” – morogta nagyapa, és ahelyett, hogy levette volna őt a fáról, az udvar hátsó végébe kullogott.

– Bertalan papa nagyon szerette magát, Béluska – mondta az öregasszony.

– Ki tudja? Már nem is emlékszem rá.

– Miket beszél?

Bertalan dühös volt magára, hogy ennek az együgyű te-

remtésnek magyarázkodik. Lám, az imént már le is Béluskázta. Tulajdonképpen mit akar? S mintha a ki nem mondott szavaira válaszolna az öregasszony, hosszú elbeszélésbe kezdett. Nagy feneket kerítve mondanivalójának, ott folytatta, hogy három esztendeig szedte a markot Bertalan nagyapja után.

– Magas, derék ember volt Lajos bácsi, és milyen huncut! – kacagott fogatlan szájával a néne.

Hű, de gusztustalan, nézett rá undorral Bertalan.

– Ó, nem voltam én mindig ilyen ronda – komorodott el az öregasszony. – Egyszer azt mondta nekem a maga nagyapja: Rózsika, neked gyönyörű tested van, kár gyötörni magad a napon, menj el innen. Ugyan hová, kérdeztem. Jó nekem itt maga mellett. El nem vehet, tudom, mert nős ember, de ki másnak keltenék én már? A városban majd akad valaki, aki szeretni fog, mondta. Ezen aztán elbőgtem magam, de az aratás után fölszedelőzködtem, s meg sem álltam a fővárosig. Egyenest a Rozmaring kávéházba mentem, s képzelje, fölvettek mosogatólánynak, ágyat is adtak rögvest. Harmadmagammal háltunk egy szobában. Manci meg Zsófi lettek a szobatársaim, isten bocsássa meg bűnüket, nagy kurvák voltak, pedig a fizetésükből is megélhetek volna tisztességesen. Én mindvégig tiszta maradtam, elhiheti, pedig ostromoltak ám engem is sokan. Csodálkozik? Maguk fiatalok azt hiszik, hogy az öregasszonyok születésüktől fogva rútak. Sima volt az én arcom is, mint a maga feleségéé, tanár úr, és hozzá hamvas, pedig nem kenceficéztem, púdert sem raktam rá, mint az a két leány ott mellettem. Tudja, mit csináltam? Versket írtam szabad időmben.

Jézus Mária!, gondolta Bertalan, csak eszébe ne jusson idehozni az irományait!

– Pedig éppen azt akartam, hogy olvassa el – mondta Rózi néni.

– Mi maga, gondolatolvasó? Különben is tudja jól, hogy nem szeretek magával társalogni.

– Megszoktam én már régen, hogy eltaszítanak maguktól az emberek. Azt is versbe foglaltam, hogy amikor hazajöttem az

én kis falumba, senki sem adott hajlékot. Egyetlen üres szoba sem akadt, amelyben ellakhattam volna, de nem azért, mert nem volt, csak éppen nem fogadtak be.

Bertalan észrevette, hogy az asszony ragyás arca megmegrándul. Mindjárt sírni fog, gondolta.

– Fenét sírok én. Ez a vonaglás a gőz óta van.

– Milyen gőzről beszél?

– Arról, amelyik az üstből csapott meg, amikor kiolvadt a szelep. Azután jöttem haza. Sokáig úgysem maradhattam volna, mert államosították a Rozmaringot. Mindenki elment, hazajöttem hát én is. Arnold úron kívül senkit sem sajnáltam ott hagyni. Azt kérdezi, ki volt Arnold úr?

– Kérdezi a nyavalya.

– Miért tagadja le?

– Mert nem kérdeztem, csak gondoltam.

– Mindegy. Arnold úr volt a főpincér.

– Magas, derék ember volt, és azt mondta magának...

– Nem. Alacsony volt és pocakos. És ne akarjon engem megszegyeníteni, Béla, mert Arnold úr sohasem látta a testem, ő a lelkemet szerette.

Bertalan kényszeredetten nevetett.

– Zavarja, hogy minden gondolatát hallom.

– Ugyan már. Csak képzelődik.

– Pedig hallom. Minden szót hallok, ami a fejében megfordul, mintha kimondaná. Most éppen gorombaság kívánczik ki magából.

– Miféle gorombaság?

Hallgattak.

– No mi az, tán nem hallja mégsem?

– Azt mondja nekem, vén boszorkány vagyok.

– Nyert.

– Nem szerencsejáték ez, fiam, inkább istenáldása. Maga nem hisz Istenben, mert folyvást a könyveket bújja.

– Mondja, maga ezt a furcsa képességét másokkal szemben is tudja alkalmazni, vagy megfelelő médium kell hozzá?

– Ezen nem gondolkoztam, de annyi bizonyos, hogy a nagyapja gondolatait mindig hallottam. Mielőtt szóval is elküldött volna, tudtam, mit fog mondani. Azt is bevallotta, hogy fél tőlem, mivel gondolatolvasó vagyok. Ma is becsülöm az őszinteségéért.

– Akárcsak Arnold urat, mivel ő is őszinte volt.

– Ó, Arnold úr más volt. Finom városi ember.

– De azért neki is tetszett a teste, mi?

– Mondtam már, hogy a lelkemet szerette, és hozzá még tisztelt.

– Mi módon tisztelte?

– Az utolsó Rozália-napon... tudja mikor van? Szeptember negyedikén. Pezsgőt bontott. Ott ültünk mindannyian a konyhában, a két kipingált cafka is, de Arnold úr a poharát csak az én egészségemre emelte, s azt mondta, Isten éltesse, bogárvirág.

– Hogy mondta?

– Bogárvirág.

– Talán virágbogár, nem?

– Határozottan emlékszem, bogárvirágot mondott.

– No látja, így, toldalékozva, már érezhetőbb, hogy ez a szó butaság.

– Butaság? Ugyan miért?

– Mert a virágbogár létező rovar. Némelyik gyönyörű, a fedőszárnyai fémesen csillognak, úgy is hívják, aranyos virágbogár, latinul Cetonia aurata, érti? A bogárvirágnak pedig semmi értelme sincs, bár ezt egy főpincérnek igazán nem kellett tudnia...

Ahogy végiggondolta Bertalan ezt a gyermeteg társalgást, maga előtt látta az egykori öregasszonyt. Emlékezett a megvető pillantásaira, a mozdulataira, ahogyan sarkon fordult és szó nélkül otthagytta őt a ház előtt. Langyos nyári reggel volt, a rovarok szálldosni kezdtek a kert virágaira.

– Szóval meghalt – mondta a feleségének elmélázva, miközben a gőzölgő kávét kavargatta.

– Mondtam, hogy meg. Képzeld, itt élt nem messze tőlünk

a szeretetházban, néha láttam is őt, s valóban öregecske volt már.

Hallgattak. Majd az asszony szólalt meg előbb.

– Tudod, miért szeretlek, Béla? Mert nagyon érdekes ember vagy.

– Mi érdekes van még rajtam ennyi év után?

– A gondolataid.

– Tán csak nem hallod őket? – mosolygott Bertalan.

– Kétkeddel?

– Mondd meg hát, mire gondolkodok!?

– Arra, hogy a bogárvirág kész badarság, viszont téged nem hagy békén...

– Hát persze, mert elmondtam neked a sztorit.

– Semmilyen sztorit sem mondtál el.

– Valóban nem? Tehát azt sem tudod, kitől hallottam e szót.

– Nem. Viszont folyton azt hajtogatod magadban, hogy egy főpincérnek nem kell ismernie a rovarokat. Csupán ennyit hallok.

Bertalan bután nézett a feleségére, s azt akarta mondani, most már hagyja abba a hülyéskedést, mert neki dolga van, de mielőtt kimondta volna, az asszony felállt és becsukta maga mögött az ajtót.

Egy szürke vasárnap

Már magasán járt a nap, amikor Teller Gábor kivitte a támlás konyhai széket a kertbe, az öreg körtefa alá. Mielőtt rátelepedett volna, megfeszítette izmait, hogy minden porcikája ropogott. Jólesett neki a nyújtózkodás.

Megint szép, sárga vasárnap ígérkezik, állapította meg némi örömmel. Hogy miért éppen sárga, azt nehezen tudta volna megmondani, még nem is igen gondolkodott rajta. Számára minden vasárnap sárga volt, még akkor is, ha borongott az idő. Olyankor persze haloványabbnak tűnt. Ha pedig sütött a nap, akkor a sárga tündökölve ragyogott. Egyébként a hét minden napja valamilyen szín formájában vésődött be a tudatába, vagy inkább a tudata alá. A vasárnap tehát úgy volt számára sárga, ahogyan a csütörtök zöld és a szombat barna.

A szóban forgó vasárnapot tehát olvasással szándékozta eltölteni. Pár mondat után magával ragadta a papírra sűrített világ. Mély értelmű gondolatok ölelték magukhoz. Képelete a messzi múltban járt, valahol az ógörögöknél, amikor kellemetlen nyikorgással kinyílt a rozsdás kertkapu és Szekér Gyula csoszogott be rajta kétségbeesett ábrázattal.

– Nagy baj van – mondta.

Teller anélkül, hogy letette volna Arisztotelész Retorikáját, csodálkozva végigmérte az öreget.

– Maga kerékpáron jár? – kérdezte.

– Ha egyszer másként nem bírok. Az egyensúlyérzésem jó, csak a lábaim rogyadoznak, de ez a kisebbik baj. A nagyobbik az, hogy be kéne menni a városba, mert megint kicsúszott a cső.

– Szóval vigyem a városba.

– Te sok embert ismersz, előtted minden ajtó kinyílik, még Weisz doktoré is. Téged biztosan nem dob ki a lakásáról. Ne

félj, nem hozok rád szégyent – vette elő a pénztárcáját, majd ki is nyitotta. – Látod? A benzin árát is meg tudom fizetni.

– Rendben – mondta Tellér, és a könyvet kinyitva, lapjával lefelé a székre borította. – Biztosan nem ázik meg, ma gyönyörű idő van. Szép sárga a vasárnap.

– Sárga? – kérdezte Szekér. – Nekem a vasárnap kék. Vagy inkább tengerszín. A kéknek, zöldnek és a szürkének a keveréke.

– Fiatal korában is olyannak látta?

– Mindig.

Érdekes, gondolta Tellér. Hogy lehet az, hogy amit az egyik ember fényesnek lát, ugyanazt a másik mattnak? – Jöjjön! – intett az öregnek, és előrement a kocsihoz. Amíg ellenőrizte az olaj és a hűtőfolyadék szintjét, Szekér leoldozta kerékpárjáról a vaskos görbebotot.

– Ezzel könnyebb – magyarázta.

A kocsiiban is úgy ült, hogy a bottal megtámasztotta magát. A biztonsági öv lötyögött rajta.

– Jó könyvet olvasol? – kérdezte a sofőrt.

– A Retorikát Arisztotelésztől.

– Én csak regényeket meg útleírásokat szoktam.

Tellér bólintott. Sajnálta az elveszített időt. Az öreghez csak akkor szólt, ha éppen muszáj volt, hagyta, hogy kedvére fecseljen. Az öregek, ha nem érzik kilátástalannak a helyzetüket, szívesen szaporítják a szót. Néha úgy tűnik, összefüggéstelen dolgokat raknak egymás mellé, de ha jól odafigyel az ember, könnyen nyomon követheti a gondolataikat.

– Jó lenne, ha előbb a kórházhoz vinnél, a hátsó bejárat-hoz, hátha éppen Weisz doktor az ügyeletes.

Tellér válasz helyett megint csak bólintott, s közben arra gondolt, hogy a vasárnap nem lehet más színű, csak sárga. Hiszen most is minden csupa sárgában úszik. Nem a nap miatt. A természetes fénynek ehhez semmi köze, a színt az idő adja. Az idő. S úgy örült, mint aki új tudományos tételt fedezett fel. Egy lépéssel közelebb került önmagához, rájött, hogy színekben gondolkodik.

A múlt mindig szürke volt számára, majdnem fekete, s abból az egybefolyó sötét homályból bukkannak fel az emlékei.

– Te ismered Weisz doktort? – kérdezte Szekér, s választ sem várva folytatta: – Hogyne ismernéd! Te mindenkit ismersz a járásban, te nagy ember vagy.

A kocsi hirtelen kanyart vett, az öregember feje megbillett, s enyhén az ablaküveghez koccant.

– Kapaszkodjon a biztonsági övbe! – szólt keményen Tellér.

– A fene egye meg, de fáj. Te Gábor, mit szólsz, mennyit adjak az orvosnak? Százás elég lesz?

– Nem tudom, még sosem adtam borraivalót.

Szekér Gyula arcán gyerekes mosoly suhant át:

– Borraivaló a fenét! Itt úgy mondják, hálapénz.

– Azt sem adtam még.

– Jó neked. Ez a Weisz nagyon rendes ember, de a pénzt nem veti meg ő sem. Mit szólsz, egyszer az apjának csészát csináltam. Nagyszerű, kényelmes kocsit, féderes ülésekkel. Olyan ruganyosan járt, akár ez az autó, pedig akkor még híre sem volt az aszfaltozott útnak. Olcsón csináltam ám! A fia már biztosan nem emlékszik rá, hiszen az még a negyvenes években történt, közvetlenül a háború után. Weisz úr a jobb kuncsaftjaim közé tartozott, és megbecsülte a jó iparost, mert tudta, mi az a munka. De még mennyire tudta! Nem véletlen, hogy ez a rendszer is befogadta. Mi az, hogy befogadta, két kézzel nyúlt érte. Szóval azt mondd, százás elég lesz? Ne félj, neked sem maradok adósod.

– Hagyja már abba, Gyula bátyám! – szólt idegesen Tellér.

– Te még fiatal vagy, fiam, el sem tudod képzelni, mit meg nem adna az ember az egészségéért. Nem mondom, szívesek is hozzám az orvosok. Már messziről megismernek és barátságosan szólnak: hogy vagyunk, Szekér úr, bírjuk még az iramot? Ezt csak úgy mondják, de igazán jólesik. Hanem a nővérek, azok igen pimasz népség, már tisztelet a kivételnek. Azoknak adhatsz, amit akarsz, másnapra elfelejtik azt is, hogy a világon

vagy. Főleg a fiatalja. Már régen meg akartam mondani ezt neked. Valahogy nem jól nevelitek ti az ifjúságot. Ne haragudj meg rám, de ki tenné szóvá, ha nem én, a legközelebbi rokonod? Csak egy példát mondok, biztosan igazat adsz. Mikor utoljára bent feküdtem, akkor is kicsúszott az a nyavalyás cső, pont a legrosszabbkor, szombaton este. Harminchat órán át nem volt vizeletem. Visítottam, mint a torkon szúrt malac. Négykézláb másztam el az ügyeletes nővér ajtajáig, mert járni sem bírtam, és tudod, mit mondott? Nem csengeti fel az orvost, mert vegyem tudomásul, hogy az orvos is ember, csak ne szimuláljak és bírjam ki reggelig. A falat kapartam kínomban. Másnap pedig az orvos alaposan megdorgált. Engem. Én egy szóval sem árultam el a nővért. Megtanultam még a katonaságnál, hogy az altisztet bevádolni a legnagyobb marhaság.

A portás, mikor az öreget meglátta, szó nélkül felemelte előttük a sorompót, s a leeresztett ablakon át beszólt a kocsiba.

– Szerencséje van, Gyula papa, mert Weisz doktor éppen bent tartózkodik.

Szekér arca felvidult.

– Köszönöm – mondta hálásan.

Mikor a parkolóban megálltak, Tellérhez fordult: – Ha akarsz, bejöhetsz velem a rendelőbe.

Tellér csak a rendelő ajtajáig támogatta el az öreget. Hal-
kan bekopogott, s mikor a nővér betessékelte a páciens-t, ő kint
maradt a várószobában.

Az egész procedura nem tartott tovább tíz percnél. Az ajtó
lassan kinyílt, a nővér a következő beteget kereste, s ezalatt
Tellér látta, amint az öreg nagy tétován elővette a bugyellárisát.

– Ugyan kérem! – tiltakozott az orvos. Szekér még egy
ideig matatott, majd hangos hálálkodás közepette elhagyta a he-
lyiséget. A nővérnek kezét csókolommal köszönt, és Tellérnek
kurtán odaszólt: – Mehetünk.

A kocsiban megkönnyebbülten felsóhajtott:

– Csakhogy túl vagyunk rajta. – Tekintetét körbehordta,
mintha meg akarna győződni, nincs-e a közelben valaki. Csak

ezután folytatta: – Tudod, mi a legnehezebb az egészből? Felkínálni a hálapénzt.

– De nem fogadta el.

– Hogyhogy nem? Kétszázat adtam neki. Majd valahogy megspórolom. No megállj, ha megéred, te is megtudod, mibe kerül az élet.

Aztán egy ideig csendben voltak. Sárguló gabonatóblák közt vezetett az út. Két szélét diófák szegélyezték. Apró falvakon kanyarogtak át, s Szekérnek mindegyikhez fűződött valami emléke. Az egyiknek a közepén így szólt:

Itt megállhatnál egy pillanatra. Ez különösen érdekes. Még nem mondtam neked, hogy itt váltunk el annak idején apádtól.

Tellér hirtelen megnyomta a féket. Mintha villanyáram ütötte volna meg.

– Ezt komolyan mondja, vagy csak kitalálta?

– Ott ni, az iskolaudvaron. Innen indították őket a frontra. A marhák – toldotta meg rövid szünet után.

A kocsi szürke papsajttal benőtt árokparton állt. A bennülők hallgattak. Ki-ki a saját gondolataival volt elfoglalva. Szekér törte meg a csendet.

– Csökönyös ember volt az apád, fiam. Hiába mondtam neki, hogy szökjön meg velünk, fogta a csajkáját és beállt a sorba babgulyásért. Ott osztották az udvar közepén – mutatott a kajla gémeskút felé.

Tellér bekapcsolta a motort, és rátaposott a gázra. A kocsi megugrott, és Szekér Gyula feje erősen hátrabillent.

– Ejnye, no – mondta méltatlankodva.

Tellér úgy tett, mintha nem hallaná.

– Ne vedd rossz néven, hogy mondom, de én mindig jó szándékkal voltam irántatok. A hídhoz is én juttattam be az apádat. Nagy dolog volt az akkor, harmincnyolcban, ezen a szerencsétlen vidéken pénzhez jutni. Addig könyörögtem a főmérnöknek, míg végre kötélnek állt. Egye fene, mondta, holnap elhozhhatja a sógorát, Szekér. Nem fog benne csalódni, főmérnök úr,

kemény, dolgos ember. Igazat mondtam. Csak azt restelltem cseppet, hogy az apád nem tudott viselkedni. Ménkű nagy tarisznyával a nyakában állított be a felvételi irodába – ennél a mondatnál az öreg felkacagott.

Tellér az utat nézte, és keményen szorította a kormányt.

– Mit mondjak, paraszt volt – folytatta Szekér. – Úgy élt itt akkoriban mindenki. Akár a jobbágyok. Toprongyosak voltak és alázatosak, de ha megsértődtek, az isten se bírt velük. Mondtam neki, gyere velem, Lajos, de hiába, szóra sem méltatott, csak ment dacosan azért a moslék babgulyásért. Valami apróságon, már magam sem tudom, min, összekülönböztünk. Tudod, hogy még ma is bánt a lelkiismeret?

Szekér elhallgatott. Mintha megérezte volna, hogy rossz nyomon jár. Más téma után kutatott emlékezetében. A szakmájáról kezdett locsogni, meg az egykori megrendelőiről. Jómódú parasztokról, akiknek kocsit, szekeret, tragacsot csinált, akik olykor pénz helyett gabonával, malaccal, liszttel fizettek.

– Volt esztendő, amikor nagyobb jövedelemre tettem szert, mint egy húszholdas gazda. Persze a kettőt mégsem lehetett összehasonlítani. A paraszt mégiscsak paraszt volt, én meg iparos. Te olvasott ember vagy, Gábor, de könyvtárnyi könyv sem képes pótolni az élettapasztalatot. Én gyalog jártam be, fiam, fél Európát. Olvastad Kassák életrajzi regényét? Valahogy úgy bolyongtam én is, mint ő, csak éppen más vidékeken. Csodálkozol?

Tellér néha fél szemmel rásandított az öregre, de azon, amit mondott, cseppet sem csodálkozott. Az esze valahol másutt járt.

– Az élet nekem már nem sok jót ígér – sóhajtott Szekér –, de szerencsére kemény fából faragtak. Még mindig van egy vágyam. Szeretném még egyszer látni a prágai Orlojt. Bámulatos az a szerkezet. S mit gondolsz, hány esztendő?

– Ötszáz.

– Elmúlt ötszáz. Kitűnő mesterember lehetett a készítője. Tellér mosolygott.

– Hamar megérkeztünk – mondta az öreg. – Veled szívesen elbeszélgetek, mert te művelt ember vagy. – Közben kabátja belső zsebében kotorászott és nagy nehezen elővette a pénztárcáját.

– Hagyja csak, Gyula bátyám! Tegye félre a prágai útra.

Gyenge szél motoszkált a fák lombja közt. A könyv ott hevert a széken kinyitva, lapjával leborítva. Tellér felvette és folytatta az olvasást ott, ahol abbahagyta: „És inkább élnek emlékeikből, mint a reményből; ami hátravan még életükből, kevés, a múlt viszont hosszú; a remény a jövőre irányul, az emlékezés a múltra.” A szavak üresen kongtak. Nem jutottak el a tudatáig. Az olvasást abbahagyta, és belebámult a szürke délutánba.

A halotti tor

Miután a papát leengedték a gödörbe, hirtelen elcsendesedett a sírás. A köves hantok nagyokat koppantak odalenn, egy-két virágcsokrot is közéjük dobtak, s ezzel véget is ért a hivatalos ceremónia. Már csak a koszorúk elrendezése volt hátra, amit a családtagok végeztek el nagy fontoskodva, ezt ide, azt oda, az alsót fölülre, a hátsót előre, aszerint hogy az érzelmi hierarchiában kinek a virágát melyik hely illette meg.

Bolondos ember volt a papa, látszatra jó kedélyű, de a családon belül makacs, sőt konok; amit egyszer a fejébe vett, abból, ha kínpadra vonták volna, sem engedett. Nem kellett volna a családnak így szétszélednie, és más nemzetek fiaival összekeveredni, hogy végül olyan bábeli zűrzavarban üljék meg a torát, ahogy az megtörtént. Ha ő akkor, most már jó fél évszázada, nem markolja össze a pereputtyát, minden másképpen alakul. De ő a kapuból csak ennyit kiáltott vissza a többieknek:

– No, Isten, Isten, én megyek.

– Hová a francba? – kérdezték a megrökönyödött testvérek. – Hiszen te is tudod, hogy leállították az egész marhaságot. Mindenki marad ott, ahol született.

Ám a papa mintha nem hallotta volna, odaintette a teherautót a ház elé, és maga dobálta fel a platóra az ócska holmit.

Az új hazában szinte minden munkát megpróbált, ami csak kínálkozott, még a föld alá is leereszkedett, hátha azért jobban fizetnek. Szerencse, hogy a tüdeje nem bírta, mert akkor úgy járhatott volna, mint Józsi, a későbbi veje, akire hat tonna törmelék hullott.

Igaz, Józsinak most kutya baja, tízezret kap havonta, felét az államtól, másik felét a biztosítótól, mert a vállalat minden alkalmazottját biztosította akkor. Józsik szerint ma már le se szar-

ják a bányászt, nem úgy, mint annak idején, mikor ő sokadmagával sztahanovista volt.

– Hej, de jön még a kutyára dér, lesz még becsülete a sarló-kalapácsnak – emelgette öklét az ég felé három pohár szilvapálinka után, s közben úgy vigyorgott, hogy a vaskos nyelve kikicsúszott a fogatlan ínyei közül. A nem rokon vendégek is láthatták, Józsi a rokonság közepe. Hogyisne lenne, amikor a torhoz való kaját és piát is ő teremtette elő, részben az udvarról, ahol baromfit és sertést nevel tucatjával, meg pálinkának való gyümölcs is bőven megterem, részben pedig a bolthól, mert kenyér és körítés is kell a lakomához. Ami pedig különösen vonzóvá teszi a sógort, hogy mindenki kedvére röhöghet rajta.

– Hol vannak a fogaid, Józsi? – kérdezik tőle.

– A klozet polcán pohárban.

– Miért éppen a klozetben tartod?

– Mert annyira kellene a számba, mint a seggembe.

– A pálinka lecsúszik rágatlanul is, mi? – jegyzi meg magyarul a mérnök úr, a távolból jött rokon.

Józsi nem érti a szavát, csak bólogat és vigyorog szüntelen. Már-már úgy tűnik, semmin sem bántódik meg, pedig vastag tréfák hangzanak el a rovására, de egyszer csak vége szakad a türelmének. Húgának, Elenkának a szoknyájára valami gyanús színű maszat fröccsen. Ugyan mi lehet?, nézik a rokonok undorodva.

– Madár – mondja az egyik, mire Józsi magából kikelve ordít.

– Nem látod, te marha, hogy a terasz zárt? Ide egy kurva veréb se repülhet be. Nézz a fejed fölé, és azután járasd a szádat! Hol rakhatna ide fészket a madár? – bökdös fejével a menyegyzet felé.

– Vajas krém az, a tortavágó késről – mondja békítően Magdol mama, aki azt leste folyvást, ki elé mit tegyen.

– Még hogy madár – füstölög magában Józsi, de aztán hamar felderül, mert megint szoba hozták a fogsorát, amit szerinte az orvos elfuserált. – Már régen mondtam én, hogy az összes

értelmiségi hülye. Semmihez se értenek, csak dumálnak. Vigyem vissza, ha nyom, majd ő leköszörül belőle. Ezt, ni! Ezt leköszörülheti. Jó helyen van az az állkapocs a pohárban. Mit mondtam neked is, mikor a kertben találkoztunk? Ne bámulj rám ilyen bambán! Nálatok voltunk, ott a francban, messze, amikor arról vitatkoztunk, hogy az oroszok még éhezni fognak. Nem emlékszel? – fordul a szomszédja felé.

– Józsi, gyűjsál be, mert meleg víz kell! – kiabál a felesége a konyhából.

– Szegény papa! – sóhajt fel Józsi. – Mit meg nem tettem érted még éltedben is.

– Ezt jobb lett volna, ha nem mondja – szűrte ki a szót Magdol néne a fogai közt. – Miatta mentek az öregek szociális otthonba, a nagy házat meg itt hagyták nekik. Ezért csak megvendégelhet mindnyájunkat évente akár kétszer is.

– Miatta hagyta ott a bányát is a papa – szipogta Terka.

– A papát nem kellett féltetni, nem volt kitartó ember, szüntelen csak a kalandot kereste – kiabálta a konyhában Józsi felesége.

– Így igaz, a nővérem nem akart eljönni hazulról, de mit tehetett szegény, ha a papa fölnyalábolt benneteket. Végül pedig csak egy kellett neki, te – vágott vissza Magdol néne.

A vendégek nem akarták a témát feszegetni, inkább a poharaik után nyúltak, némelyek kicsit falatoztak is. Hogy a pincei kazánban felizzott a tűz, a terjengő bűzről lehetett megtudni. Azt pedig, hogy Józsi már ott gubbaszt közöttük, szinte észre sem vették. Elsőnek a mérnök úr fordult hozzá. Hangosan beszélt, ahogy a süketekhez szokás, pedig Józsi jól hallott, csak éppen nem értette a rokon szavait. Azazhogy igen keveset értett meg közülük, hiszen ők ketten két különböző nemzethez tartoztak, s több száz kilométer választotta el őket egymástól.

– Idén is működik majd a sífelvonó? – kérdezte a mérnök úr.

– No, persze – bólogatott Józsi.

– Akkor megint itt töltjük a szilvesztert nálatok.

- No, persze – helyeselt Józsi.
- Akkor majd versenyt iszom veled abból a sligovicából. Szerencséd, hogy most sofőrködnöm kell.
- No...
- Ki ne mondd még egyszer, hogy persze, mert beléd könnyökölök – lökte oldalba Józsit.
- Nem persze, hanem jó – harapta el fogatlan szájával a szót Józsi.
- Látod, ez már helyesebb. A tanár urat is hívd meg – intett fejével az asztal túlsó végére a mérnök úr.
- Tanár? – emelte fel a hangját Józsi. – Történelmet tanít, mi?
- Igen, történelmet – válaszolta a tanár.
- És azt tanítja-e majd, hogy a németek szabadítottak fel bennünket? – A tanár zavartan körülnézett. – Mert újabban azt beszélük úton-útfélen, hogy nem a szovjetek, hanem a németek szabadítottak fel bennünket. Mi pedig, szlávok, ilyen disznóságba bele nem egyezünk – lármázott Józsi.
- Nagyon helyes – zötyögtette a mellét kacaját visszafogva a mérnök úr. – Te soha ne egyezzél bele abba, hogy a szlávokat nem a szovjetek szabadították fel. Karácsonyra pedig legyen pálinkád bőven, mert a második ünnepen már itt leszünk, és koccintunk a felszabadulás emlékére.
- Meg a papáéra – emelte fel az ujját figyelmeztetően Józsi.
- Persze hogy a papáéra is – mondta a mérnök úr, és felállt, jelezve, hogy ezzel a tor részükről befejeződött. Aztán a viszontlátás reményében barátságosan megveregette a vendégszerető Józsi vállát.

A megbántott

A férfi kövér volt és lomha. Nem szeretett kövér és lomha lenni.

– A főnök jóvágású pasas lenne, csak kár, hogy nagy a pocakja.

Ezt egy nő mondta a másiknak kuncogva a folyosón, amikor Zentay elment mellettük. A nők karcsúak voltak és magasak, messziről látszott, hogy nem hordanak melltartót. A megjegyzés bosszantotta Zentayt. Már kamaszkorában vastagabb zsírréteg rakódott le a bőre alá, ami akkor még egyenletesebben oszlott el a testén.

– Szép erős gyerek – mustrálgatták az asszonyok, akik nem voltak karcsúak és magasak, inkább alacsonyok voltak, csontosak és az arcuk kerek, mint általában a parasztasszonyoké. Aki testes, az munkabíró is, örök érvényű parasztlogika. És jó, ha pirosposzgás.

– Puhány! – lökte félre a fiút a tornatanár. – Le kell fogyni, fiam! Nem zabálunk annyit!

Forrott benne a düh a szégyentől. Mondta volna, hogy ő keveset eszik, jóval kevesebbet, mint mások, a soványak, de nem mert megszólalni. Félt. Túl sokat félt.

– Hasat be, mellet ki, pofa be, alapállás!

Ezen röhögni kellett volna, mert a bakákat vezényelte így valamikor a tizedes. Kosár tanár elvtárs honvédelmi gyakorlatokat tartott, és arra volt leginkább büszke, hogy tartalékos főhadnagy. Egyébként ő is magas volt, karcsú, és mindenkit lenézett. A gyerekeket, a kollégákat, a világot, miközben ő kívánt lenni a megtestesült tekintély.

– Maga azt hiszi magáról, humoros? Maga olyan, mint a lehangolt bögőhúr – mondta Kristófnak, aki az első padban vi-

gyorgott. – Maga meg, Zentay, az osztály szégyene. Az osztályé? Fenét! Az egész iskoláé! Érti? – szűrte ki a szót ritka fogai között Gróf tanár, aki állítólag valódi arisztokrata volt, csak éppen tagadta, sőt, lépten-nyomon elvtársozott, hogy lássák, milyen odaadó híve a rendszernek. Valahányszor felszólította Zentayt, így kezdte a mondókáját:

– Maga miért tanul? Maga ne tanuljon, hiszen úgyis megbukik.

– A ritka fogú emberek aljasak – elmélkedett Gátőr Imi. – Figyeld meg, akinek rés van a felső metszőfogai között, szemétsége a rés nagyságával egyenes arányban van. Ennek a hülye Grófnak olyan a fogazata, mint a krokodílusé. Ha egy fogát netán kivernéd, észre se vennék, hogy hiányzik neki.

Az osztálytársak lassan megszokták Zentayt. Kövérségével és hullámzó kedélyállapotával együtt fogadták el. Bár néha heccelték, gúnyolták, malactokát rajzoltak neki, és karikatúráját a falíújságra tűzték. Zentay rájött, hogy kár bosszankodnia, ha nem teszi, kevesebbet bántják. Csupán a tornaórákat utálta, mert Stefkó, a girhes testnevelő tanár, rondán ócsárolta őt, lebarmozta, ha a nyújtóra nem bírt fölkapaszkodni.

– Magának akkora a valaga, hogy öten se bírják fölemelni.

Néha szeretett volna játszani úgy igaziból, miként otthon szokott a réten. Bár ott is mondogatták a többiek, hogy kövér, de kevesen voltak, így kellett a csapatba.

Úgy viszont nem szeretett játszani, mint a két kölyök a szomszéd kempingágyon. Amikor felnyitotta a szemét és rájuk nézett, egykori kutyái jutottak eszébe, és nem a gyerkőcöket, hanem őket látta, amint egyik a másikat gyömöszöli. Előfordult, hogy közéjük vetette magát, és együtt hemperegtek. Jó volt. Gyerekekkel viszont így nem birkózott soha, idegesítette, ha a végtagjait lefogták.

– No, tökök, most megvagy – lihegte a vékonydongájú a kövérnek. Egyenesen az arcába fújta a tüdejéből kiszálló levegőt.

A kövér esetlenül kapálózott, ki-kicsúszott a szikár fogásából, végül sikerült kisiklania alóla.

– Olyan vagy, mint egy nyálkás compó. Tudod, milyen a compó, tökös? Fenét tudod, te halászni sem jársz. Lusta vagy hajnalban fölkelni. Inkább zabálsz és alszol, mi?

A kövér föltápáskodott, és a kis izmosra vetette magát, de ismét alulra került. Zentayt izgatta a látvány. Hiába nézte az újságot, nem tudott olvasni. A lapot magasabbra emelte, és alóla leste a fiúkat, amint a sovány egyre dögönyözi a másikat.

– Puha vagy, mint a tészta. Szétfolyik a tested, tökös. Most meg éppen olyan buta pofát vágsz, mint a suliban. No, megállj, azt hiszed, elmenekülhetsz? Most már nem csúszol ki a markomból, hiába rúgkapálsz. És vedd tudomásul, hogy megbuksz. Hiába tanulsz, úgyis megbuksz.

Zentay dühében összemarkolta az újságot:

– No, most már elég! – szólt közbe. – Hallod? Azt mondtam, hagyd abba!

A sovány kelletlenül feladta a küzdelmet, és a kifeszített vászonágy szélére ült. A kövér is felemelkedett. Keresve körülnézett, honnan jött a hang, majd határozottan Zentay felé fordult.

– Maga mit akar? Magát senki sem kérdezte, hülye dagadt. Maga jobb, ha hallgat, mert megszúrja egy túske a pocakját és szétpukkad. – Nyerítve hanyattvetette magát. Társa nem követte, ezért felült. – Ne törődj vele, Ricsó, gyere, játsszunk tovább! S hátulról átkarolta a soványt, egész testével a vállára nehezedt, hogy szinte szétfolyt rajta, mint egy óriási amőba.

Útvesztőben

A nehezen mozgó férfi végigkalimpált a folyosón, s miután látta, hogy ott nincsenek irodák, visszafordult.

– Nézd, az anyjuk rafinált istenit, hogyan eldugták! – morogta félhangosan, s a bejárati ajtó jobb szárnya felőli beugrás felé vette az irányt. Ott valóban megtalálta a párnázott ajtót, amit keresett. Mellette a falon zománcos tábla hirdette: Igazgató. Nagydarab szakállas férfit képzelt maga elé, aki majd megkérdezi tőle udvariasan: – Mi tetszik, kérem?

Így szokták. Mindenütt, ahova eddig bekopogott, ilyen úri helyeken általában így kezdték. Persze előfordult, hogy durvábban is, de azok nem voltak úriemberek. Azok bosztohók. Ma már egy bosztohó nem lehet igazgató. Valamennyiüket visszakérgették melózni. Csak hát most kevés a meló, így nemigen lehet őket látni. Azért féltetni nem kell egyiküket sem, mindig megélték kényelmesen.

Egy ideig ott topogott a barna, vaskos ajtó előtt, melyen kopogni sem lehetett. Csöngő sincs, állapította meg. Mi a fenét zörgessen meg, hogy odabenn hallják? Az ajtóragasztón próbálkozott, de azon olyan tompán kopogtak az ujjai, mintha betonfalat kocogtatott volna. Körülnézett. Egy teremtetett lelket sem látott a nagy sötét épületben. Micsoda iskola ez, gondolta, mintha meghalt volna benne mindenki. Se ember, se állat, de még csak növény sincs, mint a hivatalokban szokás, mégis tudta, hogy jó helyen jár, legalábbis úgy érezte. Megint kocogtatott az ajtóragasztón, melyről megállapította, hogy vasból van. Semmi. Meg kellene nyomni a kilincset, de nem merte. Arra is gondolt, kiált egyet, hogy hé, van itt valaki? Nem illik, riadt vissza, ez itt nem istálló, olyan a kövezete, hogy enni lehetne róla. Kapna is a po-fájára, aki ilyen tiszta helyen kurjongatni mer. – Hé! – suttogta alig hallhatóan.

– Hé! – visszhangzott a folyosó végéből suttogva. A szakramentumát! – csodálkozott. – Hogy meg van ez csinálva! Ilyen épületben még nem járt sosem. Legalább kinyílna valamelyik ajtó, de mindegyik hallgat, mint a sír. Merészen keresztet vetett, mint gyermekkorában, mielőtt vízbe vetette magát. Tétován a kilincshez nyúlt, lenyomta, kinyílt. Úgy lépte át a küszöböt, mintha belökték volna. Szerencsére emberbe nem ütközött, egy üres előszobában találta magát, melyben a fali fogason meg egy fehér mosdókagylón kívül semmi más nem volt. No, meg három ajtó, mindhárom hófehér, és mindegyiken sűrű fölirat. Mielőtt nekilátott volna kibetűzni őket, a mosdó fölé hajolt, és megengette a csapot. Zuhogni kezdett a víz. Előbb rozsdabarna csurgott, aztán egyre világosabb, egyenesen a lefolyóba zúdult. Miközben bámulta, az egyik ajtó kinyílt, s egy éles, majdnem sípító férfihang szólította meg:

– Maga mit keres itt?

Összerezzent. Riadtan nézte az apró alakot, s csak annyit tudott kinyögni:

– Izé. – Aztán hogy magához tért, hozzátette: – Én a Szerénke faterkája vagyok.

A kicsi ember az ajtóban elröhögte magát, majd szigorúan azt mondta:

– Zárja el azt a csapot!

Esetlen mozdulatokkal elzárta.

– Azért lecsavarni a falról nem kell. Mondja, mit akar!

– Kezet mosni.

– Ide csak úgy kezet mosni nem szoktak bejárni.

– De én a Szerénke faterkája vagyok.

– Ezt már mondta egyszer.

– No. Hát ezért gyűttem.

– Ki az a Szerénke?

– A maguk diákja, kérem.

– Én nem ismerek semmilyen Szerénkét.

– Hát nem maga az igazgató?

– Igenis én vagyok.

- Mégsem ismeri Kreko Szerénkét.
- Hogy ismerhetnék kétezer gyereket?
- Azt akarta mondani, hogy egy igazgatónak mindenkit ismernie kell, de nem szólt semmit. Majd hirtelen eszébe jutott:
  - Ő gyerekotthoni.
  - Akkor miért itt keresi, Kreko úr?
  - Én nem vagyok Kreko.
  - Hát akkor kicsoda?
  - Csányi János.
  - Az előbb azt mondta...
  - Azt mondtam, hogy a Kreko Szerénke faterkája vagyok.
  - Magukon az atyaúristen sem igazodik el – emelte fel a hangját a kis ember, s közben felágaskodott, hogy erélyesebbnek látszon. – Azt mondja meg végre, mit akar!
  - Én semmit sem akarok.
  - Akkor minek jött ide?
  - Hívtak, vagy nem?
  - Én nem hívtam magát.
- A kövér, nagydarab férfi koszos, gyűrött papírt kotort elő a zsebéből, és az igazgató elé tartotta. Az csak rápillantott és a győztes fölényével háraitotta el:
  - Nem látja, hogy ez a pecsét nem a miénk?
  - Nem értek én a pecsétekhez.
  - Hát akkor menjen a gyermekotthonba!
  - Előbb is megmondhatta volna – fordult meg a férfi, és anélkül hogy elköszönt volna, kibillegett a párnázott ajtón.
  - Micsoda lehetetlen alak – nézett utána megvetően az igazgató, és hirtelen egy régi, elfelejtett tájszó jutott az eszébe: bosztohó.
- A férfi alig várta, hogy az útvésztlőnek is beillő folyosókon átvergődjön. Az utcára lépve megfordult és köpött egyet. A megvetés határozott jeleként köpött, majd hangosan, hogy a járókelők is hallják, azt mondta:
  - A fene se gondolná, hogy ilyen bosztohó is lehet igazgató.

Mondhatott volna akármit, a járókelők közül senkit sem érdekelt, hogy egy rosszul öltözött, kövér, nagydarab ember a járdán miért bosszankodik.

A vipera

Különös társaság verődött össze az üdülőben. Senki sem ismert senkit, amire leginkább arról lehetett következtetni, hogy mindenki vigyorgott és fölöttébb udvariasan viselkedett. Legfelszabadultabban a süket öreg hölgy mozgott, aki mindjárt azaz kezdte, hogy ő már bejárta egész Európát. A vendégek értetlenül tekingettek egymásra, sokukban felmerült a kérdés, vajon az agg dáma csak hallását veszítette-e el, vagy az eszét is.

– Van ez így – mondta a főpincér, akit én magamban Michalka tanító úrnak hívtam. – Akik már eleget láttak a világból, egyszer csak belelapoznak a hazai prospektusokba, és kapásból kiszúrnak minket. Hiába, történelmi hely vagyunk.

Engem az egész történelmi izéből csak az esti szentjánosbogarak érdekeltek, melyek ezerszám hemzsegték a parkban, s a tudálékos idegenvezető mindjárt az első nap felhívta rájuk a figyelmünket, meg arra is, ha lehet, kőre ne ülünk le pihenni, mert előfordulhat, hogy éppen vipera szendereg alatta.

– Vipera? – rémüldöztek az asszonyok.

– Az – mondtam –, de mi a fenének ülnék le holmi kövekre, amikor tele van a park kerti padokkal?...

– Azelőtt jóval több vendég fordult meg nálunk, gondolok a régi rendszerre ugyebár – magyarázta Michalka úr. – Tetszik tudni, majdnem ingyen volt minden: koszt, szállás, műsorok. A kiadások felét, kétharmadát, olykor az egész összeget is fizette a szakszervezet, aszerint hogy kinek milyen érdemei voltak.

– No, ezt hagyjuk! – mordult közbe nyersen Crna úr, akiről később tudtam meg, hogy állatorvos. Nem tetszett nekem már a puszta megjelenése sem, a latymadt, tohonya embereket ki nem állhatom, de ebben a Crnában mégis volt valami, amiért önkéntelenül rá kellett figyelni. Néha úgy elbambult, akár Gya-

log Laci öt féldeci után a kocsmában, már csak az hiányzott, hogy a mutatóujját is a szája szögletébe dugja. Feleségével és két kamasz gyerekével ült egy asztalnál. A gyerekek szakasztott apjuk, lomhák, buta nézésűek voltak, míg a mama egy aprócska gombóc, folyvást gurult hol ide, hol oda, és a fél étterem helyett bírt fecsegni. Hogy mit, valójában senkit sem érdekelt, legkevésbé a hozzátartozóit. De ha nagyon túlzásba vitte, Crna úr közbeszólt: – Ale mámo!

A mámo ilyenkor elhallgatott, és hamar eszegetett valamit, akár a csirkék az udvaron, közben a szemét körbejáratta, mint-ha azt keresné, kivel lehetne kokettálni, de senkivel sem sikerült pillantásokat váltania. A főpincér, mint illik, mindig szmokingban jelent meg, jámbor pofa volt, de tálalás közben is éreztette, mennyire büszke a vaskos pecsétgyűrűjére, ami egyáltalán nem illett vékony ujjaihoz. Egyszer véletlenül Michalka úrnak szólítottam, amire természetesen reagált.

– Ugye, ön már volt a mi vendégünk?

– Sajnos nem – mondtam –, csak nagyon hasonlít a főúr egykori tanítómra, akit Jozef Michalkának hívtak.

– Én Jozef Michalka fia vagyok, és apukám valóban tanító volt.

Furcsállottam, hogy egy felnőtt ember, már nem éppen fiatal, az apját apukámként említse...

– Ifjú korában lent tanított a Duna mellett, a magyarok között, mielőtt bevonult volna a hadseregbe. Azt mondta, küldetést teljesített ott.

Erre én mélyet sóhajtottam, amit a férfi úgy értelmezhetett, hogy együvé tartozunk, mert azután mindig a mi asztalunkat szolgáltatta ki elsőnek, s ha valamelyik ételt nem ajánlotta, odajött hozzánk tudunkra adni, hogy a másik menü finomabb. Főként a vagdalt húsokról beszélt le bennünket, azzal a megjegyzéssel, hogy már kevés van belőle, és Borkónak ez a kedvenc eledele. Borko a szálloda házőrző kutyája volt, egy hatalmas hófehér kuvasz. Nem lett volna jó éjjel belebotlani.

A napi foglalkozásaink csupa gyalogtúrákból álltak, ami nem lett volna rossz, ha a mellénk rendelt idegenvezető nem

okoskodott volna olyan sokat. Akár egy ostoba tanító, aki mindig, mindenütt és mindenkit oktatni akar, folyvást körülményeskedett. Hol a savas esők természetromboló hatására hívta fel a figyelmünket, hosszú kommentárokkal aláfestve: lám, milyen buta az ember, aki mindent tervszerűen tönkretesz maga körül. A gránitról pedig mindenáron be akarta bizonyítani, hogy mészkő, mert szerinte az ország hegyei csupa mészkőből állnak. Ha valaki valamiben helyreigazította, régi proletár gőggel felelte, hogy ő csak egyszerű munkásember, aki az idegenvezetést pusztá önfeláldozásból vállalta. Nekem bizalmasan azt is megvallotta, hogy a fegyvergyárban dolgozik, s az, hogy a régi rendszernek vége, merő tévedés. Nem vitatkoztam vele, ezért engem tartott a társaság legszimpatikusabb értelmiségijének, nem titkolva a véleményét, hogy az egész értelmiségi bagázst legszívesebben füstre akasztaná.

– A Crnáéktól pedig óvakodjon – súgta –, ismerem a fajtáját, ez még itt véghezvisz valami gazemberséget.

– Crna? – néztem rá csodálkozva. – Hiszen olyan lomha, mint egy bivaly!

– No, no! Láttam én már bivalyt emberen taposni.

– Tényleg? – csúszott ki a számon mulyán, ám a gondolat, hogy Crna ártani fog, nem hagyott nyugton, hiába akartam elhessegetni magamtól, hogy ugyan, mi rosszat tehet itt, ebben az isten háta mögötti vén panzióban. Hacsak azt nem reszkírozza meg, hogy elcseni valakinek az uzsonnacsomagját, mert zabálni, mint láttam, különösképpen tud. Ahogy így elméláztam, buta gondolataimból az idegenvezető riasztott fel:

– Jézus Mária! Már megint jön! – Olyan volt e pillanatban, mint egy fáradt öregasszony, aki az ura szerelmi követelőzése miatt jajgat, de ahogy hátratekintettem, megértettem sopánkodását. A süket néni állt fölötte, és ki tudja, hányadszor, belefogott mondókájába. Mintha betanult szöveget szajkózott volna, miközben a prospektussal hadonászott az asztaluk fölött.

– Engem becsaptak, kérem, ebben a tájékoztatóban az áll, hogy napfelkelte és naplemente a hegyek között. Itt csak dél-

előtt kilenctől délután háromig süt a nap. Itt mindent beárnyékolnak a hegyek. Ebben, kérem, semmi romantika nincs.

– Mondják, miért ver engem az Úristen ilyen vén szipirtyókkal? – fordította magyarrá a szót vezetőnk.

– Ha-ha! Értem én, mit mond, fiatalember, az én uram finánc volt a Csallóközben Masaryk elnök ideje alatt. Sok magyar szót hallottam én tőle fiatal koromban.

– Pardon, pardon, elnézést kérek, nagyságos asszony! – szabadkozott Takač, akiben egyre jobban felébredt a nemzeti tudat, holott – mint mondta – már harminc esztendeje kiszakadt a magyar környezetből. Ezért is vállalt nyáron turistacsoportokat, hogy édes anyanyelvét gyakorolhassa. Mindig akad egy-két alak, aki letről jön ide a nyár közepén hűsölni. Meg ilyen borzalmas cseh banyák is, akik elveszik az ember kedvét az élettől is... Fogadni mernék, hogy holnap is velünk baktat a vízeséshez, pedig az út lesz vagy tíz kilométer hegynek fölfelé, ami nem kutyafüle.

– Šútov, persze, nagyszerű, csodálatos lesz. Mikor indulunk? – lelkenedett a néni.

– Hajnali háromkor – morogta halkan Takač, miközben kedvesen vigyorgott, majd sietve hozzátette hangosan: „Oszúm hogyín” – és ujjával is mutatta a nyolcat, mint ahogy szenilis öregeket szoktak útbaigazítani.

– Köszönöm szépen – hajlongott a hölgy hálásan. Másnap reggel ő volt az első, aki hátizsákkal, bottal felszerelve, útra készen kiállt a szálló ajtaja elé.

Fél nyolckor már együtt voltunk mindnyájan. Takač, mint a libákat, megszámolt bennünket, mindenkit megcélózva a mutatójával.

– Mehetünk! – kiáltotta, mire akár egy csorda, megiramodtunk. – Csak lassabban, hé! – kurjantotta.

Nem telt bele fél óra, szépen kialakult a sorrend, a nyájhierarchia szabálya szerint. Crna mint egy vezérkos a csapat élén caplatott, utána a két gyereke, majd a gömbölyű felesége, s őket követte a nagy eszére büszke idegenvezető, Takač. Egyszer

csak, mintha a föld nyelte volna el őket, eltűntek. Ám a csoport csak haladt, ahogy a hegyi utakon szokás, mindenki ütemre lépett, kicsit előre dőlve, komótosan. A spontán összehangolt ritmust egy éles sikoly zavarta meg, mely valahonnan a sor végétől jött.

– Vretenica! – kiáltotta valaki, azaz vipera.

– Hol, hol? – forgolódtak az emberek.

– Ott – mutatott az egyik szikla felé a rémült asszonyosság.

– No és? Még egészen kicsi – lépett elő a bokrok közül Crna. – Nem valószínű, hogy már halálos a méregadagja, különben is, a kórház csak egy köpésre van tőlünk.

Idegesen értünk az első pihenőhelyre, volt, aki vissza akart fordulni félútból, s Takač alig bírta a népet lecsitítani. Ám mielőtt elindultunk, lemaradt velünk a sor végére, s azt suttogta:

– Nem megmondtam? Képzeld, úgy szurkolt a hülye, mintha sportmérkőzésen lett volna, s tudja, mit makogott? Hogy bárcsak maga lépne rá a kígyóra. Különös. Pedig én mindig azt hittem, a csehek szeretik a magyarokat.

A panaszos

A városházát még a pártállam virágkorában építették a központi park mellé, hogy ablakaiból be lehessen látni a főutcat, a teret, a buszmegállót, vagyis az egész öreg városnegyed, ahol az élet zajlott.

A polgármestert, aki az előző rendszerben is bennfentes volt a hivatalban, nyugtalanította, hogy a mögött az asztal mögött ül, ahol a régi elnökök szoktak délutánonként bóbiskolni. Az épület nem volt olyan zajos, mint azelőtt, főleg azóta nem, mióta a szociális ügyek intézését jórészt a körzet vette át. Más gondokkal keresik fel az emberek mostanában a hivatalt.

Nádasnérol, amikor bement a hivatalba, senki sem tudta, kicsoda, hiszen az egyik lakótelepről jött, s a lakótelep teljesen más világ, mint a város közepe.

Nádasné, annak ellenére, hogy már nyolcvan körül járt, korát meghazudtolva fürgén mozgott; ha ránézett az ember, önkéntelenül a bogár után szaladó sovány tyúk jutott eszébe. A titkárnőt úgy hártotta félre az ajtóból, mintha függönyt húzott volna el, eszébe sem volt vární arra, hogy majd betessékelik.

A polgármester a kezében levő újságot összehajtogatta, miközben mélyet sóhajtott, mintegy jelezve önmagának, hogy nehéz percek elé néz.

– Tessék helyet foglalni! – mutatott az asztal körül sorakozó székek egyikére.

Nádasné ránézett a székre, majd fejét dacosan felemelve jelezte, hogy nem ül le.

– Kávét parancsol? – kérdezte a polgármester, amin maga is meglepődött, nem tudta, honnan jött a buta ötlete, hogy az öregasszonyt kávéval kínálja.

Úgy tűnt, hogy furcsa higgadtsága a nénit is megzavarta,

mert egy pillanatig tanácstalanul állt, majd, mint aki hirtelen észbe kap, a kezében lobogtatott papírt erélyesen a polgármester elé csapta.

A polgármester, mintha élvezte volna a helyzetet, a papírra rá se pillantott, csak a haragvó öregasszonyt nézte, s közben arra gondolt, hogy a néni milyen kitűnően játssza az előre betanult szerepét.

– Magát nem is érdekli, mi van a papíron? – kérdezte az asszony kihívóan.

– De, természetesen érdekel – mondta Gajdos Jenő, miközben észébe jutott, hogy ezt a fura alakot már látta valahol.

– Hát akkor nézze csak meg! Mit lát rajta?

– Koporsót – felelte Gajdos meghökkenve.

– Azt is olvassa el, ami rá van írva!

– Szi-pir-tyó! – betűzte a föliratot. – Talán ha elmondaná...

– Mit mondjak el? Azt, hogy ez már a huszadik? Odasettenkedik az ördögfajzat az ajtóm elé, és a résen át becsúsztatja a levelet. Mire kinézek, nincs sehol.

A polgármester előtt kezdett kirajzolódni a kép, s komikussá válni a helyzet, olyannyira, hogy legszívesebben elnevette volna magát. Biztosan valamelyik unatkozó kölyök bosszantja a nénit, aki pedig tehetetlen dühében telerikácsolja a lépcsőházat.

– Rendben van, Nádas néni, nyugodjon meg szépen, balra haza, és én megígérem önnek, hogy kivizsgálatom a dolgot – mondta udvariasan. Ám hiába várta, hogy az asszony majd megköszöni a jó szándékot és elmegy, ezért megkérdezte: – Óhajt még valamit?

– Tudja, mit mondott a professzor fiam, amikor ezt a gyalázatosságot meglátta? – mutatott az asztalon fekvő levélre. – Azt mondta rá, hogy abszurdum.

– Nádas néninek professzor fia van?

– Igenis, kérem, a menyem pedig doktor.

– Hol professzor a kedves fia?

– Léván.

A polgármester köhintett egyet.

– Szóval Léván.

– Talán ismeri őt, Gajdos úr?

– Nem. Nem ismerem, de arra gondoltam, hogy segíthetne, ám talán jobb, ha nem. Megoldjuk ezt a problémát magunk is.

Miután az öregasszony elment, Gajdos beállt az ablakba, és a függöny mögül egykedvűen nézte a várost. Mintha most vette volna észre, mennyire kihalt. Az üzletek ajtajai meg se mozdultak, egyedül az élelmiszerboltokban volt némi forgalom. Kevés a pénz, gondolta, ezt panaszolják folyvást a vállalkozók is. No, ebből elég, mondta magában. Fölmarkolta az asztalról Nádasné papírját, és kiment az előszobába a titkárnőhöz.

– Ilike, ezt az izét vigye át Török úrhoz!

Majdnem azt mondta, elvtárshoz, mire megint egy sor asszociáció futott végig az agyán. – Remélem, följegyezte a néni címét? – fordult vissza az ajtóból.

– Természetesen, polgármester úr – felelte Ili mosolyogva.

Ez most min vigyorog, merült fel benne a kérdés. Aztán eszébe villant, nemrég parancsolt rá, hogy mindenkihez kedves legyen, a lehető legkedvesebb, amit az ügyfelek elvárnak ma a hivataltól. Elvárnak? Ki tudja, mit várnak a hivataltól ma az ügyfelek? Az a bajom, hogy sokat lelkizek, korholta magát.

Megint délelőtt van, éppen úgy süt a nap, mint a múltkor, s mintha videofilmet nézne, ugyanaz a jelenet játszódik le a szem előtt. Nádasné fél kézzel söpri el útjából Ilikét, ugyanolyan papírt lobogtat a kezében, mint a múltkori volt, s ugyanakkora hévvel csapja le az asztalra, mint az előző alkalommal tette.

– Foglaljon helyet, kérem! – mutatott Gajdos a székek egyikére, mire az öregasszony nemet intett. – Mindjárt behívják Török urat, aki az ügyében tett már lépéseket.

– Tett? – lepődött meg Nádasné.

– Miért, tán nem kellett volna?

– És milyen lépéseket tett Török úr?

– Gondolom, intézkedett.

– Azt én nem kértem, hogy intézkedjenek.
– Hiszen megígértem.
– Azt ígérte, hogy kivizsgáltatja, de nem azt, hogy intézkednek is.

– Nem értem magát, Nádas néni. Ha magának folyton korporsókat rajzol valaki, az azt jelenti, hogy a halálát kívánja, nem?

– Azt – bólintott az öregasszony, s közben az arca megke-ményedett, szinte férfiasná vált.

– Az ilyen zaklatásokért, sőt fenyegetésekért pedig büntetés jár, nemde?

– Én nem akarom, hogy javítóintézetbe vigyék.

– Nocsak. Talán tudja, hogy ki a tettes?

Az asszony ajkát összeszorítva elfordult, mintha az utcára lenne kíváncsi, tekintete a távolba meredt.

– Tessék nekem megmondani, ki rajzolta magának ezeket a hülye képeket. Tudja vagy nem tudja, ki a tettes?

– A Robika – mondta alig hallhatóan.

– Ki az a Robika?

– Az unokám.

– Lehetetlen.

Gajdos nem vette észre, hogy közben az oldalajtón bejött az irodába Török, aki a párbeszédnek már tanúja volt. Nádasné felrezzent, amikor közbeszólt:

– Igen, mert folyvást azzal gyanúsítja a családját, hogy lopnak magától. Így van?

– Igenis lopnak.

– És mit, ha szabad kérdezni?

– Mindent. Amit a szemük lát, a kezük ott nem hagyja... Másnap meg visszalopkodják.

– Vagy úgy?

– Akkor tán nincs is mit intézkednünk – vette át a szót a polgármester.

– Nincs – ingatta a fejét Nádasné. – Csak azt ne írná a korporsómra az a haszontalan kölyök, hogy szipirtyó vagyok. Hiszen én senkit e világon nem szeretek jobban, mint őt.

A helyiséget betöltötte a csönd. Senki meg se moccan. A polgármester csodálkozva látta, hogy az asszony kemény, ráncos arca teljesen kisimult.

Lángos és Pepsi-Cola

Az ajtó tetován nyikorgott, és a keskeny résben megjelent a félszeg titkárnő.

– Tessék, Klaudia – szólt erélyesen Pintér, hangjában mintegy ellensúlyozva a nő esetlenségét.

– Az igazgató úr telefonált, hogy csütörtökön jön – jelentette a nő alig hallhatóan, mintha attól félne, hogy a hír közlésével főbenjáró bűnt követ el.

– Ha jön, hát jön. Tudja, Klaudia, mi a teendő? – nézett szigorúan a félbevágott olvasószemüvege fölött az asszonyra, miközben arra gondolt, hogy a fenébe tudtak ennek a silány nőszemélynek ilyen hülye nevet adni. Néha szánja őt gyámoltalanságáért, amely, ha fölé áll és szöveget diktál neki, csak fokozódik. Többször gondolta már, hogy egy-egy kedves szóval, becézéssel talán oldani tudná lelki feszültségét, de miként mondhatná becézve a Klaudiát? Közben az alak, mint kísértet, felszívódott. Mi a fenéért izgat engem ez a nő, mérgelődött magában Pintér, neki is kifelé áll a rúdja, akárcsak nekem. Az asztali naptárba bejegyezte Abrahámot, kis híján ékezetet rajzolt a kezdő „A” fölé is, miközben elmosolyodott. Praktikus név, egy vessző és máris magyarosan hangzik, csak hát a gazdája semmitől sem irtózik jobban, minthogy magyarnak tekintsék. Azelőtt igen határozott volt, mint minden vezető beosztásban levő elvtárs, de a rendszerváltás után ő is hangnemet változtatott, sőt túl is játszott a szerepét. Egyszerre mézes-mázás lett, amiért Pintér még jobban utálta őt, mint azelőtt. Úgy látszik, neki is gondot okozott a megszólítás, mert a régi elvtársozás helyett folyvást azt mondja, Pintérkém.

Csütörtökön, mikor az irodába lépett, szélesre tárta a karjait, mintha meg akarta volna ölelni Pintért, s nagy lendülettel közeledett felé.

– Á, hogy s mint vagyunk? – s a tenyerét lefelé fordítva nyújtott kezét, mint mindig.

Pintér, a kihelyezett részleg vezetője már tudta előre, hogy mi lesz a kedves közeledésből, a gesztus nem hazudik. Eleinte próbálta kivédeni a főnök agresszivitását, de nem lehetett. Végül el az ördög, te rátarti majom, gondolta valahányszor, és tenyerét az igazgatóé alá csúsztatta. Mi a fenéért kell így hangsúlyozni a hierarchiát, úgyis tudjuk egymásról, ki kicsoda. Disznó pecsovics alak vagy, Gregor, és az is maradsz, amíg a hátán hordoz a föld. Ott a lángosaid a tálon, zabáld meg mind, öblítsd is le kedvenc italoddal, és menj a fenébe minél előbb.

– Fantasztikus lángost tudnak nálatok sütni, olyan, mint a szivacs – mondta tele szájjal Abrahám.

– Talán rágós? – kérdezte Pintér önkéntelenül.

– Ellenkezőleg, puha, szinte elolvad az ember szájában, és érezni rajta, hogy friss olajon sült.

– Megtehetik, hiszen... – azt akarta mondani, tízszeres árat kérnek már érte, de gyorsan hozzátette – maszekok, nem mind egy nekik, hogy megy a bolt.

– Ó, persze. Rengeteg előnye van a demokráciának. Viszont a Pepsi az Pepsi maradt – nevetett hozzá heherészve, s máris nyúlt az üvegért. – Így az igazi, látod? Ezt egy nyugati utamon tanultam a svédektől. Azóta csak üvegből iszom. Próbáld meg te is és rájössz!

– Én inkább pohárból szeretem – mondta, de nem töltött magának, mert tudta, hogy a főnöke mindkét üveggel benyakalja.

Közben Abrahám zabált, mint aki hetek óta most jutott először ételhez.

– No! Mesélj! Van valami probléma? Ha van, hát segítek. Mindent mondatsz, csak pénzt ne kérj. Majd átvészeld ezt a nehéz átmeneti helyzetet, és akkor minden rendbe jön. A demokrácia majd minden problémát megold.

Pintér gyomra enyhén émelyegni kezdett. Szívesen harapott volna egy keveset, de soha nem nyúlt a tányérhoz, amíg

Abrahám evett. Vajon mit szólna? Olyan természetesnek tartja, hogy az egész tetézett tál az övé, s ez így megy már évek óta.

– Csak arra vigyázz, hogy ne politizálj! – mondta tele szájjal az igazgató.

Pintérnek eszébe jutottak a régi értekezletek, s látta maga előtt a főnököt, amikor a sarló-kalapácsos szószékről ontotta magából a szót. Mintha az évek során magába gyömöszölt millió lángosfalatot okádtá volna rájuk, az álmosan bóbiskoló beosztottjaira, s közben az elnökségre sandított, hogy a szeme fehérje messzire villogott. Milyen marha ez a világ. Mindenki eltűnt a porondról, csak mi maradtunk itt ketten, ő meg én, szinte csoda. Őt kinevezték, engem újraválasztottak. De hogy a fenébe nevezhették őt ki, hiszen nómenklatúrás káder volt! Vajon melyik pártnak lehet most a tagja?

– Nagyon elgondolkoztál, komám – törülte meg a száját Abrahám. – Bizony, én mondom neked, érdemes is néha elgondolkodni. Nem olyan egyszerű az élet, mint ahogy belénk dumálták valamikor. Egy rossz mozdulat, és máris elcsúszott az ember. Tudod, mi a mi szerencsénk, Pintér? Hogy nem termelő szféra vagyunk. Se bevétel, se kiadás. A kutjának se kellünk, de azért le nem építenek bennünket, mert az államnak szüksége van ránk. A fizetésünk meg, ha lassan is, de azért emelkedik. No, nem annyira, mint az árak, de még éhen nem halunk. Itt-ott még egy kis jutalom is csöppen. Nem is mondod, hogy megkaptad-e.

– Meg, meg, persze... – dadogta Pintér fülig elpirulva. Most azt várná ez a disznó, hogy megköszönjem. Kezet ne csókoljak azért a vacak ezresért?

Az ajtó megint nyekeregni kezdett, s megjelent az ijedt tekintetű Klaudia.

– A telefont átkapcsolhatom?

– Inkább jegyezze le az üzenetet, s ha kell, az illetőt viszhívom.

– De azt mondja, sürgős és...

– Akkor kimegyek. Elnézést, igazgató úr!

– Csak tessék, ha egyszer sürgős a dolog.

Miután Pintér visszajött, egy ideig hallgattak, majd Abrahám szólalt meg ismét:

– Majdnem elfelejtettem közölni veled a hírt. A jövőben már téged sem választanak, kinevezett leszel.

Pintér agya hirtelen lüktetni kezdett. Láta magát, ahogy rugóként felpattan, és azt ordítja a főnökének, hogy nem, nem lépek be egyetlen pártba sem! Te pedig takarodj innét, te szemét, mert rád borítom az asztalt üvegestül, tálastul. Érezte, hogy az egész teste remeg, miközben mozdulni sem bír.

– No, de megilletődteél. Azért ne bízd el magad annyira, mert mint mondtam, egy rossz mozdulat és könnyen elcsúszhat az ember. A demokrácia nehezebben kiszámítható, mint a pártállam. Persze, akkor sem volt könnyű, de neked magyarázom? Egy biztos, reméljük, a megaláztatásnak ezzel számodra is vége. A kinevezés mégiscsak kinevezés. Remélem, megnyugtattalak. Még ezt a maradék Pepsit megiszom, és aztán agyó. Dolgozd fel magadban a jó hírt! Apropos, ezt a lüke csajt megkeresd a fenébe! Mit dédelgeted? A munkatörvénykönyv nem védi már, helyette száz különbet találsz.

– Klaudia marad – mondta higgadtan Pintér.

– Hogy? Vagy úgy. Nohát! A fene se hitte volna. Még hogy Klaudia... – s hirtelen olyan röhögés tört ki az igazgatóból, hogy a fotel is rázkódott vele. – Még hogy Klaudia marad – és csak röhögött, röhögött, mint aki begörccsölt és nem bírja abbahagyni. Miután lehiggadt és feltápáskodott, hogy elmenjen, átölelte Pintér vállát, és azt mondta:

– Én nem bánom, komám, ha neked annyira kell ez a Klaudia, hát maradjon, ki a fene bánja, de én mondom neked, anynyit azért nem ér, hogy a feleséged botrányt csináljon miatta. Erre az egyre vigyázz! – s még utoljára a szájához emelte a pepsis üveget, de a maradékot már nem bírta meginni, mert folyton az üvegbe prüszkölt.

A Cézár vétke

Időnként elszaporodnak a városban a kóbor kutyák. Állítólag sok köztük az olyan, amelyik már nem igényli az ember szeretetét, nincs szüksége simogatásra, jobb neki egyedül lenni a szabadban, jókat kajálni a szeméttelen, és szundítani a házak árnyékában. Persze nem minden kutya természete egyforma. Amelyek kölyökkorukban családhoz szoktak, de később valamiért csavarogni kényszerültek, oda-odacsapódnak némelyik járókelőhöz. Barátkozni próbálnak. Ha beléjük rúgnak, neveltetésüknek vagy temperamentumuknak megfelelően reagálnak; nyakat, farkat behúзва eloldalognak, vonyítanak, vicsorognak vagy farkcsóválva odadörgölöznek bántalmazójuk lábához. A közönyösökhöz ők is közönyösek. Elszaladnak mellettük, mint a néma oszlopok mellett, éppen csak le nem vizelik őket. Bár lehet, hogy itt-ott az is előfordul, csak éppen nem tűnik fel senkinek. Annyi a bűz és a piszok egy-egy városi lakótelepen, hogy az ilyesmi alig borzolja fel a kedélyeket.

Valaki mégis kutyaügyben telefonál a városházára. Talán nincs más dolga?

– Érthetetlen, hogy miért nem várhat az az eb másfél hónapot. Eszébe sincs bántani senkit. Ha pedig annyira sürgős a dolog, adjon be kérvényt, és lehet, hogy hamarabb elintéződik az ügy!

– Kérvényt? Melyik osztályra?

– Hát az illetékesre.

– Értem. Köszönöm.

Az illetékes osztály még aznap megkapja a kérvényt, aminek van bevezető, tárgyaló és befejező része, és van benne megköszönés, indoklás, dátum és az ügy szíves elintézéséért járó köszönet. S az akta iktatószámot kap...

A Cézár boldog volt. Már kezdett ráilleni a neve. Eleinte bizony nevetségesen hangzott, ahogy a gyerekek szólították: Gyere, Cézár, egyél, Cézár, sőt némelyik becézgette is, hogy Cézárka, és letérdelt mellé, hogy átölelje a nyakát. Az igazgató akkor háborodott fel, amikor meglátta, hogy az egyik lurkó az ebet csókolgatta.

- Ki engedte be a kutyát az épületbe? – méltatlankodott.
- Hát, csak úgy begyűtt – nyögte ki a gondnok.
- Ide mindenféle állat csak úgy besétálhat? – emelte fel a hangját, s hátat fordított, jelezve, hogy haragszik.

E naptól kezdve polarizálódott a társaság. Az intézmény dolgozói Cézár-párti és Cézár-ellenes csoportokat alkottak.

Közben megjött a válasz a kérvényre, miszerint a Kerületi Gyógyszertani Intézet kutatócsoportja helyhiány miatt egyelőre nem vásárol kutyákat kísérleti célra. Esetleg úgy fél év múlva.

A válasz enyhe riadalmat keltett.

- Egy ilyen rusnya dög bármilyen fertőző betegséget terjeszthet, kiütéses bőrbántalmaktól a veszettségig – ágáltak a Cézár-ellenesek.

Tavaszi volt. A barackfák virágruhában pompáztak, és nek-tárral, virágporral megrakott méhek döngtek rajtuk. A gyerekek, örülve a szép időnek, versenyt futottak a röplabdapálya körül, és mellettük szaladt a Cézár kényelmesen, magasra tartott farokkal, mint valami parádés ló. Koszlott bundája is kicserélődött, már nem fakó volt, mint mikor idevetődött, hanem barna és fényes.

- Igazán kedves jószág – jegyezte meg az igazgató, az ablakból szemlélve a jelenetet. S közben régi képek tűntek fel emlékezetében. Valamikor hozzájuk is betévedt egy kóbor kutya, és ott is maradt. Kint laktak a faluvégen, szántóföldek és rétek közt, s a jövevény mintha az égből pottyant volna. Valaki azt mondta, hogy látta, amint egy biciklis idegen után loholt, de biztosan nem bírta az iramot, ezért lemaradt.

- Azt hiszem, pointer volt – mondta elgondolkodva.

– Ugyan, főnök, korcs ez a javából, legfeljebb a német juhászebből fedezhető fel rajta némi beütés. Az is csak jó szándékkal.

– Bocsáss meg, egy kicsit elkalandoztam, egy másik kutya járt az eszemben. Gyerekkori emlék. Sokba került a tartása, de a kedvünkért anyánk vállalta. Meg is szóltak bennünket miatta. Hogy uradunk, és nekünk már akármilyen falusi kutya nem is jó. Elkísért néha bennünket a mezőre is; ott lőtte le egyszer egy bunkó pasas, s még neki állt feljebb. Azóta nem szimpatizálok a vadászokkal, de mintha ők sem kedvelnének engem.

A helyettes az orra alatt mosolygott, majd megjegyezte:

– A szülőknek nem nagyon tetszik, hogy bejár hozzánk ez a kóbor eb. Ők is a fertőzés veszélyére hivatkoznak.

– De mi a fenét csináljak? Kérjem a kutyát, hogy Cézár, légy szíves és többször ne told ide a képed? Vagy fogjak botot, és kergessem el? A torkomnak ugrik, hiszen akkora, mint egy medve. Hívtam már a Járvány- és Közegészségügyi Állomást is, de azt mondták, hogy ők ilyesmivel nem foglalkoznak. Írhatnak egy jegyzőkönyvet, melyben feladatul adják nekem, hogy bizonyos határidőn belül távolíttassam el a kutyát. De mondd meg nekem, hogy kivel? Valamikor voltak sintérek...

– Bízd rám az ügyet, főnök! És másnap megjelent az igazgatónál Bohák Lajos, a város főrendésze. Feszült rajta a vado-natúj, szürke mundur.

– Gratulálok az új beosztásához – fogadta barátságosan az igazgató, és helyetl meg kávéval kínálta. Azt hitte, bemutatkozó látogatásra jött. – Végre megértük, hogy saját rendészeink vannak. Úgy felhalmozódtak már a bajok a városban, az emberek mintha megfélekedeztek volna róla, hogy közösségben élnek. Kell, hogy rendet tartson közöttük valaki. Bocsásson meg, nem is tudom, hogy milyen rangon szólítsam.

– Attól függ, hogy helyezem el a váll-lapon a három csil-lagot. Ha háromszög alakba, akár ezredes is lehetnék – nevetett.

– Sajnos, még főntről nem kaptam meg a kinevezést.

Hallgattak.

– Finom a kávé – kezdte a szót Bohák.
– Örülök, hogy ízlik. Nekem sajnos óvakodnom kell tőle, mert rendetlenkedik a szívem.

– Az bizony nem jó, de ha megengedi, rátérhetnék a tárgyra, vagyis a kutyusra.

– Jaj, hát maga a Cézár miatt jött? Nem tudtam elképzelni... Szóval a kutya érdekli? Hát akkor menjünk, biztosan a sportpálya körül őgyelegg.

Ám a Cézárt hiába keresték. Mintha kiszimatolta volna a veszélyt.

A rendész minden reggel pontosan nyolckor megjelent, de a kutya többé nem mutatkozott. A gyerekek sem tudtak róla semmit.

Bohák egy délelőtt vastag dossziét húzott elő a táskájából, és szétteregte az asztalon.

– Ez mi? – kérdezte az igazgató.

– Az eddigi nyomozás eredménye. Megállapítást nyert, hogy a szóban forgó ebet nem Cézárnak, hanem Csuszinak hívják. Rendes nyilvántartó lapja van a városháza adóügyi osztályán. Viszont az adóját már három esztendeje nem fizeti senki sem. A tulajdonosa, néhai Nemes András, két éve halott. A házát eladták, s az új tulajdonos az adásvételi szerződésen nem volt hajlandó feltüntetni a Csuszit, sőt Nemes András egyévi adóhátralékának a törlesztését sem vállalta, állítva, hogy ő csak az ingatlant vette meg. Mivel az örökösök külföldi állampolgárok, semmi remény sincs rá, hogy az adóhátralék a város kasszájába befolyjon.

Az igazgató csodálattal nézett a szürke ruhás egyénre, és önkéntelenül kicsúszott a száján:

– Lajos, maga egy zseni!

Bohák egészen tűzbe jött az elismeréstől.

– Bízson bennem, igazgató úr! A bűnöst akár a föld alól is előkerítem.

– Nézze, nekem elég annyi is, ha a kutya nem tartózkodik itt.

– Nem fog – jelentette ki a rendész határozottan; lábbelijé-

nek sarkát keményen összecsapta, és szalutált. – Csak arra kérem, ha a delikvens megjelenik, azonnal telefonáljon – mondta távozóban.

Másnap délelőtt csengett Boháknál a telefon:

– Azonnal jöjjön, kérem, mert itt a kutya!

A rendész száguldott, de a színhelyen megállapította, hogy fölösleges volt a nagy sietség. A Cézár kényelembe helyezte magát a folyosón, és nem engedelmeskedett sem kérésre, sem parancsra. Ha közeledni próbáltak hozzá, vadul vicsorgott. Végül megállapodtak abban, hogy a gyerekek csalogassák ki az utcára, nekik biztosan szót fogad. A csel azonban csődöt mondott.

– Értse meg, kérem, hogy én itt nem lövöldözhetek – szabadkozott a rendész. – A fene egye meg ezt a ronda dögöt – tette hozzá dühösen.

Ostoba játék kezdődött. A kutya naponta bement az épületbe, s hol az egyik, hol a másik tanterem előtt telepedett le. A tanárnők sikoltoztak, Cézár pedig morgott, a farkát csóválta, vagy hangosan ugatott. Pontosan úgy viselkedett, mint egy normális kutya különleges helyzetben, érzelmeinek és hangulatának megfelelően.

– Nem igaz, hogy nem lehet ellene tenni semmit sem – háborogtak a Cézár-ellenesek, míg a másik párt tagjai előadásokat tartottak a kutyák lelkivilágáról.

A felhajtás napról napra fokozódott. Bohák harmadmagával vette üldözőbe a Cézárt, alias Csuszit. Lőfegyver helyett egy speciálisan szerkesztett hurkot cipeltek magukkal. Ám ha megjelentek, a kutya kámforrá vált, s a három ember kezdte elveszíteni türelmét.

Mindeközben teljes szépségében kibomlott a tavasz. Ember, állat örvendezett a jó időnek. A gyerekeket csapatostul kísérgettek a gazdátlan kutyák, sőt itt-ott egy macska is. A legkisebbek ragaszkodtak a legjobban az állatokhoz, s az igazgató egyre rosszallóbban csóválgatta a fejét. Felhívásokat intézett a tanulókhöz, a szülőknél leveleket íratott, melyekben óva intette őket a veszélytől. Közben maga is igyekezett elriasztani a to-

lakodókat, míg egy girhes kis eb közröhej tárgyává nem tette. Acsarkodva nekirentott a nagy darab embernek, aki kézzel-lábbal hadonászott a hörsög kis állat felé, nagy igyekezetében a kalapja is leesett, amitől a kutya végül is megrettent, és nyüsztve eliszkolt.

Az emeleti ablakok tele voltak vigyorgó kölykökkel, megálltak a járókelők, és ha nem is mondták, de mutatták, hogy a kutyának szurkolnak. Az igazgatónál betelt a pohár.

– Ideje, hogy vége legyen ennek a cirkusznak – dörmögte, és kemény hangon felhívta a rendészeket. Éppen jókor, mert a Cézár a díszköreit rótt a futópályán a gyerekek között. Farkát lobogtatva büszkén szedte lábait. Bohák elégedetten dörzsölte össze a tenyerét:

– Megvagy, gazember! – S egy ideig állt, mintha gyönyörködne a látványban, majd az igazgatóhoz fordult: – Azzal a kéktrikóssal kell kihívatni az épület elé. Úgy nézetom, hozzá tartozik.

A fiú nem tiltakozott, bár sápadt arcán látszott, hogy rossz szat sejt.

– Gyere, Cézár! – fogta át a kutya nyakát, és beletörődve végigcammogott vele a folyosón. A kutya körme élesen csattogott a tükörsima betonon.

– Menj el mellőle! – parancsolta a főrendész. – Azt mondtam, menj el mellőle, hallod? – A hangjából enyhe fenyegetőzés érződött. S mikor úgy látta, elérkezett az alkalmas pillanat, intett társának: – Most!

A kutya nyakába hurok került.

Valóban jól kifundált szerszám volt. Egy acélső, melyben vékony drótkötél futott, a végén hurokkal. Csak meg kellett húzni a kötelet, s az állat elveszítette egyensúlyát. Levegő után kapkodva hörgött, kapálózott. Az ablakok megint megteltek kíváncsi gyerekekkel, csak éppen a tekintetük változott meg. Az aréna közönsége most rémülten bámult.

– Miért bántják a Cézárt? – kérdezték.

– Mindenki húzódjon be, az ablakokat pedig becsukni! – rendelkezett az igazgató. Hiába.

A gyerekek maradtak és néztek. Mintha megmerevedtek volna.

– Engedjék el! – szólt a rendészeknek az igazgató.

– Szorítsd jobban! – szúrta a foga közt Bohák. – Ha elengeded, megmar bennünket a tetves.

A legény rántott egyet a hurkon. Meg akarta fojtani a kutyát, de csak fojtogatta. Az állat kétségbeesetten kapálózott, s ha lazult nyakán a hurok, rémisztően hörgött. Nem értette, hogy mi történik vele és miért. Szeme tágra nyílt, és patakzott belőle a könny.

Újra letéperték és vonszolták. Szőrét pamacsokban téptek ki a durva beton.

A gyerekek tekintete messzire elkísérte. Nehezen higgadtak le. Egy apró legényke a szünetben az igazgató elé állt, és azt mondta:

– Nem kellett volna engedni, hogy elvigyék!

Az igazgató tréfálkozva egy barackot nyomott a fejére.

Bohák még aznap délután visszajött. A ruhája gyűrött volt és poros. Egy papírt tolt az igazgató elé.

– Az ügyet lezártuk. Legyen szíves, igazolja, hogy három élelt használtam el.

A jácintkék arara

A madárkereskedés egyik kalitkájából megszökött három papagáj: a Rudi, a Pityu és a Gyurika. Napokig nyomukat sem lelték, mintha világga röptek volna, ám egyszer csak hírül vették a gyerekek Danónak, a tulajdonosnak, hogy megvannak a madarak.

– Ha visszahozzátok őket – mondta Dano úr –, egy a tiétek, kettő az enyém. – S magyarázatként hozzáfűzte: – Úgy vélem, tisztességes alku.

A kölykök kimentek, tanakodtak egy keveset az utcán, aztán visszafordultak a boltba.

– Szóval úgy áll a dolog, hogy a madarak ugyan megvannak, de nem hagyják magukat megfogni. Ha Laci bácsinak lenne valami ötlete, hiszen szakértő...

– Honnan veszitek ezt a marhaságot? Életemben nem fogtam madarat, kivéve idebent. Azt hiszitek, hogy személyesen fogdosom össze őket? Hát persze. Az egyikért Afrikába megyek, a másikért Ausztrália őserdeit bújom, sőt néha kiruccanok Guatemalába is. Így gondoltátok?

A gyerekek vihogtak a férfi morcosságán, s mielőtt elmentek volna, egy keveset bámészkodtak még a pécsoiban. Maguk között így hívták a boltot, mivel Dano a cégtáblájára eme sejtelmes szavakat pingáltatta fel rikító sárga festékkel: Petshop, s ráferdén késsel Avifauna – Dano. E felirat az érvényben levő politikai pragmatikának tökéletesen megfelelt, s igen gyakorlatias gondolkodásra vallott, lévén a dél-szlovákiai kisváros kevert lakosságú. A helyi polgárok, mint már sok egyéb jövevényszót, illetéknéppen adaptálták szókinsükbe: a Dano pécsoja.

Ám maradjunk a témánál, s kövessük nyomon, miféle bizonydalom származhat három madár meggondolatlan tettéből.

Nem voltak különösebben érdekes és értékes madarak, az avifauna legnépesebb papagájfajtájából származtak, hivatalos nevük szerint: *Melop sittacus undulatus*, magyarul hullámos papagáj. A szakkönyvek állítása szerint némelyik példány, különösen a hímek, igen tanulékonyak, már ami az emberi beszéd utánzását illeti. A lurkók sok hullámos papagájt ismertek, melyek rengeteg csacsiságot tudtak összefecsegni, néha olyan szavakat is, amelyek fölöttébb megnyerték a tetszésüket. Az egyik például, ha rájött a bolondéria, fél napon át képes volt azt lármázni, hogy kurrva rigók, kurrva rigók, csak lopva be kellett indítani.

– Ha megfogjuk őket, a kéket tartjuk meg – mondta határozottan Gyuri, a legkisebb fiú.

– Miért éppen a kéket? – tiltakoztak a bátyjai.

– Mert az a hím – válaszolta. – Hallottam, amikor Laci bácsi az egyik vevőnek ajánlotta. Ha nem szöknek meg, akkor már rég az új gazdájuknál vannak.

– Igen, mert ti folyton fagyizni akartok. Így sohasem gyűlik össze a lóvé – korholta testvéreit Rudi, a legidősebb.

A három fiú a legsűrűbben épített lakótelepen élt, ahol a panelházak közt még egy valamirevaló bokor sem marad meg, csak némi dudvásszárú növény sínylődik az örök árnyékban, a járda és a betontömbök közti szikkadt törmeléken. Ha az ember végigmegy egy ilyen keskeny utcán, úgy érzi, hogy a magas épületek rögvest ráomlanak.

A fiúk legtöbbször a szomszéd lakótelep aránylag tágas parkjában bókászta, ahol mozogni is lehetett egy kicsit, s ha nem túl hangosan lármáztak, egy ideig a lakók elviselték a jelenlétüket. Itt fedezték fel elsőként a Pityut, a zöld papagájt, aki szinte beleolvadt a tövises ezüstfa szürkészöld lombjába. A hangja árulta el, az az éles csirregés, amellyel a verebeket kívánta túlrikácsolni. A Rudit, a sárgát, vagy fél kilométerrel odébb, a milliomosnegyed szélén találták meg, a volt vnb-titkár villájának erkélyén, amint egy óriási legyezőpálmán gubbasztott. A Gyurikáról, a harmadikról már szinte lemondtak, úgy hit-

ték, valami kóbor macska martaléka lett, amikor a haverok váratlanul közölték, hogy a lebontásra szánt óváros romos házai közt, a vén kőrtefákon vert tanyát. Ő lett a történet főszereplője, illetve bonyolult kimenetelének oka. A Rudit és a Pityut a fiúk ugyanis minden nehézség nélkül megfogták, s visszavitték az Avifaunába, a Gyurika viszont nem hallgatott a szép szóra. Hol ide, hol oda röppent, mintha incselkedne az üldözőivel. Minél inkább csalogatták, annál bizalmatlanabb lett, s a repedezett kérgű, varas gyümölcsöt ringató kőrtefákról átrepült az utcát szegélyező hársakra, majd a diófák felső ágai között próbált megbújni, de rikító színe és éles rikkantásai folyton elárulták őt.

Az emberek hülyébbnél hülyébb ötleteket adtak a kölyköknek. Volt, aki tűzoltólétrát, a másik homokszemekkel töltött csúzlit, a harmadik gázpisztolyt emlegetett. Közben a Gyurika egyre közelebb húzódott a sűrűn beépített lakótelephez, ahol egy napon hirtelen s talán végérvényesen nyoma veszett.

A gyerekek folyvást keresték, szinte lázba hozták a környéket. Sokan tudtak már a kék hullámos papagáj rejtélyes eltűnéséről, hol itt, hol ott vélték felbukkanni, de a rá vadászó fiúk sehol sem lették.

– Ennek már alighanem kampec – jelentette ki lemondóan Rudi, s Pityu öccsével azon tanakodott, ha megvennék a két megtalált szökevényt, Gyuri testvérüket miként lehetne kárpótolni. Hiszen van még Dano úr pecsopjában több papagáj is, vagy esetleg galamb, zebrapinty, s ha kell, hozat ő akár kanárimadarat is. Ám Gyuri ragaszkodott a Gyurikához. Nem csoda, hiszen együtt keresztelték el a három madarat, saját nevük alapján, közös megegyezéssel. Szőtték az álmokat, miként jutnak majd hozzájuk, s hogyan tanítják meg őket beszélni. Fillérenként rakosgatták össze a pénzüket, s naponta könyörögtek Laci bácsinak, ne adja el a papagájokat másnak. A madarak ára össze is jött, csupán a kalitka okozott gondot, mert jóval többbe került, mint a három papagáj. Csak hát, mint a példa is mutatja, madarat kalitka nélkül nem lehet tartani. A két nagyobb gyerek mélyen együtt érzett a kisebbik testvérral, aki, miután a Gyuri-

ka elveszett, időnként álmában felsírt, karjával hadonászott és dobálta magát a heverőn. Az anyjuk a nagyobbakat szidta.

– Ti vizitek bele mindenféle rosszba, talán már cigarettázni is megtanítottátok. Csak jöjjön haza az apátok, meglátjátok, mit kaptok tőle, haszontalanok!

Az apa meghallgatta a fiúk panaszát, és így felelt:

– Pecsovics pók lehet az a ti Laci bácsitok. Így tart benneteket a markában, ni! – S a kezét ökölbe szorítva maga elé tartotta, mire a srácokból kitört a nevetés.

– Apa, most olyan vagy, mint a Kandúrbandi a tévében, amikor az egérkét nyaggatja – mondta Pityu.

Az apa megsértődött.

– No, menjetek a francba – hárította el magától a kölyköket, akik később abban állapodtak meg, hogy apjuknak egyáltalán nincs igaza, mert Laci bácsi, ha néha dilizik is, azért egészen jó krapek. Lám, most sem hagyta őket cserben.

– Ha kíváncsiak vagytok a véleményemre, én amondó vagyok, a Gyurikát befogta valaki. Egy papagáj nem tűnhet el nyomtalanul. Nem hülye, hogy macskával bratyizzon, sőt nagyon intelligens állat, s ha valami dög ragadozó mégis fölfalta volna, arról tanúskodnának a tollai. Ti ebben a városban minden zugot ismertek. Láttatok valahol papagájtollat röpködni? No ugye, hogy nem! A szél odavitte volna az orrotok elé. Keressétek csak tovább a Gyurikát, de ne a régi módon. Változtassatok taktikát! Akár egy haszontalan kölyök, vagy mondjuk egy magányos vénasszony is magához édesgethette, hiszen annyi van belőlük a lakótelepeken, mint a nyű.

A fiúknak szöveget ütött a fejébe Dano úr logikus okfejtése, s naphosszat a lépcsőházakat járták csendben, perceként át hallgatózva egy-egy ajtó előtt, nem szűrődik-e ki valahonnan papagájsirregés. Estéknént hosszan tanakodtak, egyre reményvesztettebben, de makacsul ragaszkodva a tervükhöz.

– Kész hülyék vagyunk – jelentette ki egyszer Rudi. – Hármán caplatunk egyszerre a lépcsőkön, ahelyett hogy külön-külön mennénk. Mennyi időt pocsékolunk így el, s ráadásul a fel-

nőttek is folyton belénk kötnek. Ha egyedül megyünk, tán még segítenek is nyomra bukkanni, így meg folyton azzal gyanúsítanak, hogy lopni akarunk.

Szétváltak hát, aminek alig fél nap múltán meg is lett az eredménye. Gyuri azzal az öröndetes hírrel rohant két testvéréhez, hogy meglett a Gyurika.

– Egy öregasszony tartja őt fogva az előszobájában – mondta, majd részletesen előadta, miként talált rá.

A három kölyök egyenként lopakodott oda özvegy Korompayné ajtajához, és a kémlelőnyíláson bekandikált.

– Marha érdekes – lihegte Rudi. – Tény, hogy odabenn papagáj van, de mintha nem is folyosót látnék, hanem hosszú alagutat, s annak a végén ül a kék madár.

– Papagáj, vagy nem? – kérdezte Pityu.

– Te mit láttál?

– Hát azt, amit te.

– Kéket?

– Kéket.

– Nahát!

Elhatározták, hogy beavatják Laci bácsit is. Így hát Dano, a gyerekek igaz barátja és örök üzletfele, másnap szintén bepilantott a kémlelőlyukon.

– Ami azt illeti, fordítva még nem néztem át rajta, pedig jóval idősebb vagyok nálatok, ám tény, hogy odabenn papagáj van, és kék. Igen, kék. Ha jól meggondolom, a Gyurika valódi színe nem is él már az emlékezetemben, meg az a vacak üveg is szörnyen torzít. Ami pedig fölöttébb furcsa, a madár nem hallatja a hangját. Azt tanácsolnám, próbálkozzatok közelebb férkőzni hozzá, hiszen ti elég dörzsölt fickók vagytok. Biztosan eszetekbe jut valami jó trükk, csak engem hagyjatok ki a buliból. Nem tenne jót az üzletem hírnevének.

A gyerekek kissé csalódottan kullogtak haza, de másnap mindhárman ott sorakoztak özvegy Korompayné ajtaja előtt, és becsengettek. A néni fakókék pongyolában nyitott ajtót, fején ómódi turbánnal. Mindezt jól lehetett látni annak ellenére, hogy

az ajtót nem tárta ki, azaz csak résre nyitotta, amennyire a biztonsági lánc megengedte.

– Ó, gyermekek! – mondta negédesen. – Mit kívántok, lelkecskéim?

– A papagájt... izé, a papagájt szeretnénk látni – mondta Pityu, a középső gyerek.

– Miféle papagájt, kedveseim?

– Hát azt a kéket, a Gyurikát.

– Vagy úgy! – emelte fel a hangját a hölgy. – Szóval ti leskelődtetek? Ez bizony nem vall jólneveltségre. Az én papagájomat pedig Tamarának hívják és nem Gyurikának. Továbbá, bármennyire szeretnétek is látni, nem mutathatom meg őt, mert idegeneket elvből nem engedek be az otthonomba. Most pedig felszólítom az urakat, szíveskedjenek távozni!

– Marha jó! – mérgelődött a lépcsőn lefelé Rudi. – Elvből nem enged be a lakásába. Ez a szüle valamit titkol.

Újabb elhatározás született a lurkók fejében: ezután minden nap, ugyanabban az órában, becsengetnek özvegy Korompaynéhoz, azzal a kéréssel, hogy szeretnék látni a papagájt.

– Kinek a papagája vészett el tulajdonképpen? – kérdezte másnap Korompayné.

– Hát a Laci bácsié.

– Laci bácsié? – álmélkodott az öregasszony. – És ki az a Laci bácsi?

– Haverunk – vágta rá Gyuri.

– A haverotok!

– Igen, és övé a pecsop avifauna.

– No nézd csak, angolul is tudtok. Igaz, kissé rossz kiejtéssel, de meg lehet érteni, amit mondotok. Tudjátok, mi az az avifauna? Madárvilág, gyermekeim.

– Néni, kérem! Tessék nekünk megmutatni a papagájt, és ha meggyőződünk róla, hogy nem a Gyurika van magánál, ígérjük, többször nem jövünk ide.

– Igen? Tehát ti azzal gyanúsítotok, hogy madártolvaj vagyok, s ha jól értettem, naponta zaklatni akartok engem. Hát ve-

gyétek tudomásul, hogy én ezt nem tűröm! Feljelentést teszek a rendőrségen.

– Hát csak tessék! – lépett előre Rudi határozottan. – Ha a néni nem rejtegeti előlünk a Gyurikát, miért nem meri megmutatni, hogy milyen papagája van?

Az egyre hangosodó beszédre kijöttek a lépcsőházba a lakók is.

– Miféle idegen kölykök ezek itt? – kérdezték. – És milyen szemtelenül beszélnek!

– Hát igen – sóhajtott özvegy Korompayné. – Ide süllyedt a családi nevelés.

E lakonikus megjegyzésre a felnőttek egyetértően bólogattak, mert valamennyien úgy tudták, hogy rajtuk kívül mindenki rosszul neveli a gyermekeit. Ezért nem csoda, ha olyan a világ, amilyen.

– Az a helyzet, hogy elszökött egy kék hullámos papagáj, amely ha előkerül, a miénk. Kettőt ugyanis elfogtunk, a harmadikat meg nekünk ígérte Laci bácsi, de valaki el akarja tőlünk lopni.

– Csak nem gondoljátok, hogy épp a tanító néni az?

A gyerekek kényelmetlenül érezték magukat a felnőttek gyűrűjében. Tapogtak, dadogtak, verítékeztek.

– Nem, de lehet, hogy a nyitott ablakon át berepült és...

Egy másik férfi nyomakodott előre, és nyájasan így szólt:

– Kedves Annácska néni, mutassa már meg a fiúknak a Tamarát, hiszen az nem hullámos papagáj!

– Még hogy hullámos – méltatlankodott Korompayné. – Életemben nem láttam hullámos papagájt. Az enyém igazi jácintkék arara, Anodorhynchus hyacinthinus, fajtársai közül a legszebb. Még boldogult uramtól kaptam ajándékba.

– Tessék már idehozni, kérem!

S kisvártatva az ajtórésben megjelent egy nagy kitömött madár. Papagáj volt, valóban jácintkék arara, hatalmas, horgas csőrrel, s üvegszemével bambán bámult az ajtó előtti csődületre.

Az emberek a fejüket csóválták, mosolyogtak, szívesen nevettek volna hangosan is, de az idős hölgy iránti tiszteletből nem tették. Néhányan a fiúkat kezdték korholni, akik megszegyenülten igyekeztek eltűnni a sötét lépcsőházban.

– Többet meg ne lássunk itt benneteket! – kiáltották, mint ha az ottfelejtett cókókjukat hajigálták volna utánuk.

Annácska néni pedig, lelkében angyali tisztasággal, halkan becsukta az ajtót, a kitömött kék ararát visszaállította a sarokba, majd sebtapasszal beragasztotta a kémlelőnyílást. Aztán betípett a nappali szobába, s ott a kis Tamarának – az élőnek – elpanaszolta, milyen inzultusban volt része az előbb, de hál’ istennek, a veszedelem már elmúlt.

A sünlabda

Ábel udvariasan emelte meg a kalapját, s a köszönést, mint illik, egy barátságos mondattal is megtoldotta:

– Szép esténk van ma.

– Gyönyörű – felelte az asszony, aki régi ismerőse volt még abból az időből, amikor a Jehova tanuit napokon át fogva tartották, s az illegálisan terjesztett röpirataik azonosítására Ábelt rendelték be a kapitányságra.

– Ha cselezni próbál, faszikám, magát is rács mögé dughatjuk ám, tudja-e? – lehelt áporodott hagymaszagot az írógépjavító arcába a bumfordi, szőke hadnagy. – Biztos abba’, hogy ezeket a firkálmányokat nem evvel a géppel írták? Gondújja meg, hogy mit mond ám!

– Nem kell meggondolnom semmit sem, a tények magukért beszélnek, kérem. A lapok nem ezzel a géppel íródtak, mert...

– No, jóvan. Eemeget – biccentett a kijárat felé a hadnagy.

Ábel mellére szorított kalappal az ajtóból visszafordulva meghajolt, tiszteletem, mondta, de a rendőr szóra sem méltatta. Másnap megkönnyebbülten tapasztalta, hogy a Jehova tanuit szabadon engedték. Akkor kerülte velük a találkozást, mert attól félt, figyelik, és valóban baja származhat a hatóság félrevezetése miatt. Most viszont, hogy a rendszernek vége, örömmel találkozott a hitükhöz elszántan ragaszkodó emberekkel. Amikor próbálták rábeszélni, hogy csatlakozzék hozzájuk, udvariasan elutasította a szíves invitálást, tudtukra adva, hogy ő nem tartozik egyik felekezethez sem. Ebből megérthették, hogy fölösleges a fáradozás.

– Mint ahogy párthoz sem tartozom, és nem is tartoztam soha – húzta ki magát öntudatosan, de ez már nem érdekelte a

hívóket. Tudomásul vették, hogy számukra Ábel reménytelen eset, s azóta legfeljebb az időjárásról váltottak vele néhány mondatot.

– Ábel úr, észrevette, milyen tiszta ma az égbolt? – kérdezte Veronka, akinek Ábel az imént kalapot emelt.

– Hogyne, kérem. Ilyenkor, októberben tündökölnék a csillagok, és a levegő is tisztább. Tetszik ismerni a csillagképeket? Nézze csak, az ott a Nagyöncöl, vagy ahogy régiesen mondják, a Göncölszekér, amelynek ha a hátsó tengelyét egy képzeletbeli egyenes mentén ötször meghosszabbítjuk, eljutunk a Sarkcsillaghoz. Az viszont nem egyéb, mint a Kisöncöl rúdjának a vége. Biztos támpont az égbolton. Persze, a hátsó tengelyt képletesen tessék érteni, mert úgy mondom, ahogyan gyermekkoromban jó apámtól hallottam. Ő szegény még azt hitte, a csillagképek égitestjei egy síkban helyezkednek el. Valójában azonban nem is tartoznak egymáshoz, már ami a gravitációs viszonyaikat illeti.

– Kár, hogy nem tanárnak ment, Ábel úr – udvariaskodott Veronka. – Olyan szépen tud magyarázni.

– Ó, tökéletesen megfelelt nekem a szakmám, de sajnos ma már annak is leáldozóban van a csillaga. Pedig az iparosok számára most érkezett el a jó világ. Magánvállalkozók lehetnek a maguk urai, de hát én már kiöregedtem belőle, immár hetven felé ballagok, a szakmámra pedig maholnap semmi szükség sem lesz. Nem adok neki öt évet, és az írógépet kiszorítja a számítógép. Mint a rokon fajokhoz tartozó állatok egymást a vadonban.

– Milyen okosakat tud mondani, Ábel úr – dicsérte újból az öreget Veronka.

– Élete alkonyáig sok mindent olvas, tapasztal és megtanul az ember.

– Sose tudhatjuk, mikor köszönt ránk az alkony – próbálta saját témája felé terelni a szót az asszony, de meggondolta. Bár az is lehet, hogy a híd felől közeledő alak kötötte le a figyelmét. – Ezek a fiúk! Ezeknek mindig kell foglalkozniuk valammal – mondta.

– Mit rugdos?
– Alighanem labdát.
– A labda nem ilyen tompán puffan.
– Biztosan rongylabda.
– Rongylabda? – csodálkozott Ábel. – Az már rég kiment a divatból. Alighanem bogáncsbog.

Csak mikor a fiú melléjük ért, akkor döbbsen rá, hogy egy összegömbölyödött sünt rugdal futball-labdaként.

– De kérem! – emelte fel a hangját Ábel. – Ne kínozza azt az állatot! Ez a nagyon jámbor... – de nem folytathatta, mert a fiú kihívó hangon közbeavatott.

– Mi kéne, faszikám?!

– Csak azt akarom mondani, hogy amit tesz, az em... embertelen – nyögte ki Ábel.

– Te egy hülye komonista vagy – szűrte ki fogai közt a rugdosó, miközben úgy állt, hogy a pislákoló utcai fény megvilágítsa izmos alakját. Tizennyolc-húsz éves lehetett. – No, gye-re közelebb, ha akarsz valamit! – tette csípőre a kezét.

– Ne menjen! – kapaszkodott Ábel karjába Veronka.

– Vidd haza a vén krapekodat, kis Jehova, mert mindjárt a markodba nyomom helyette ezt a sündisznót, vagy a...

De nem fejezhette be, mert Ábel hirtelen hozzálépett, és akkora ütést mért a tarkójára, hogy a fiú a földre rogyott.

– Ábel úr, Ábel úr, jaj, ne! – kiabált Veronka. – Meg találja ölni! – S mint egy ragadozó madár az áldozatát, széttárt karjaival próbálta befedni a földön fekvőt Ábel rúgásai ellen.

Csakhamar járókelők csoportja vette körül őket, s azt kérdezték egymástól, hová tűnhetett az autó, amelynek sofőrje cserbenhagyta az áldozatait.

– Ábel úr ütötte le – jajgatott Veronka.

– De hiszen Ábel úr halott – mondta valaki az egybegyűltek közül. – Egy szívbeteg ember hogyan tudott volna leütni egy olyan robusztus alakot, pláne az ő korában.

– De hiszen...

– Mit de hiszen, inkább mint szemtanú azt mondja meg, hová lett az autó, amely elgázolta őket.

- Micsoda szemét világ!
- Csak azt ne mondja, hogy ennek is a demokrácia az oka...

S hadarta ki-ki a magáét rendszerről, politikáról, felelősségről és cserbenhagyásról, s közben odább-odábrúgták a lábuk alatt heverő összegömbölyödött sünt.

Tartalom

Városiak	5
Hajnali álom	9
Bogyószedők	12
Kenyérevők	19
Kivégzés az almafák alatt	24
A nagyapa	27
Húsvéti körmenet	33
Pár nap a kastélyban	36
Hát ilyen a világ...	43
A készülék	52
Koczka Pali, a brigadéros	59
A kapun belüli árnyak	67
Csak tiszta üvegen játszik a szivárvány	73
Emberek, felhők, levelek	80
A zsúrkocsi	86
Az asszony és a katáng	94
Szerelmem, Renáta	104
Finom kis buli	112
Reménytelen katarzis	120
Mese	128
Találkozásom nagyapámmal	133
A „felejthetetlen Kati néni”	139
Bogárvirág	148
Egy szürke vasárnap	154
A halotti tor	161
A megbántott	165
Útvesztőben	168
A vipera	172

A panaszos	177
Lángos és Pepsi-Cola	182
A Cézár vétke	186
A jácintkék arara	193
A sünlabda	201

Csicsay Alajos

Hajnali álom

Felelős kiadó: Hodossy Gyula

Felelős szerkesztő: Kulcsár Ferenc

Borító: Szabó Anikó

(Germán Caporale El 371 című olajfestménye felhasználásával)

Nyomdai előkészítés: Lilium Aurum

Nyomta: EXPRESPRINT, s.r.o. Bánovce nad Bebravou

Kiadta: Lilium Aurum,

Dunaszerdahely–Dunajská Streda, 2003

ISBN 80-8062-164-0